РЕСПУБЛИКАДИН ЖЕМИЯТДИННИ СИЯСАТДИН ГАЗЕТ

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр, дидед чIал хуьх!

Хъендик ква

Ислен юкъуз РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимован регьбервилик кваз кьиле фейи заседанидал республикадин яшайишдин жуьреба-жуьре хилериз талукь месэлаяр веревирдна. Абурукай сад республикада официальнидаказ кIвалах тийизвайбурун (яни къанунди истемишзавайвал, икьрар кутIун тавуна, налогар тагуз кIвалахзавайбурун) къадар тIимиларунихъ галаз алакъалуди тир.

Премьер-министрди хабар гайивал, алай вахтунда Дагъустандин экономикадин 40-50 процент садазни аквазвач, яни хъендик ква. РФ-дин зегьметдин ва яшайишдин рекьяй хуьнин министерстводин делилралди, республикада официальнидаказ кIвалах тийизвай агьалийрин къадар 330 агъзурдалай алатнава.

А.Абдулмуслимован фикирдалди, ихьтин гьаларихъ хъсан гележег авач. Сад лагьайди, регионрдин бюджетдиз къвезвай налогрин къадар тIимил жезва, кьвед лагьайди, жуьреба-жуьре карханайра зегьметдин икьрарар кутIун тавуна кIвалахзавайбурухъ авай яшайишдин ихтиярар хуьз жезвач, пуд лагьайди, ришветбазвили цуьк акъудзава ва икI мад.

1920–йисалай акъатзава | № 46 (11107) хемис 16–ноябрь, 2023–йис | WWW.LEZGIGAZET.RU | Къимет «Дагпечатдин» киоскрай – 16 манат

Улакьрин хилен кьетIенвал

Агьмед МАГЬМУДОВ

Саласа юкъуз Дагъустандин Кьил Сергей Меликов Мегьарамдхуьруьн райондиз мугьман хьана. «Лезги газетдиз» РД-дин Кьилин пресс-къуллугъди хабар гайивал, ина республикадин регьбер Азербайжандихъ галаз авай часпардилай улакьар элячIзавай «Ярагъ-Къазмаяр» пункт цIийикIа туькIуьр хъийизвай къайдадихъ ва «Тагьирхуьр-Къазмаяр» пунктунин кIвалахдихъ галаз таниш хьана.

«Ярагъ-Къазмаяр» пункт цIийикIа туькIуьр хъувун патал кьиле тухузвай кIвалахар кьве патал пайнава. Йисан эхирдалди ам ишлемишиз вахкун фикирдиз къачунва. Кьейдзавайвал, цIийи хъувурдалай кьулухъ пунктунихъ часпардилай элячIзавай улакьрин къадар виликандалай 3 сеферда артухардай мумкинвал жеда: йикъа, юкьван гьисабдалди, 1400-дав агакьна улакьар элячIда. Идакай 630 – пар чIугвадай, 730 – кьезил улакьар, 40 автобусар я.

РД-дин Кьилин пресс-къуллугъди гьакIни хабар гузвайвал, цIийи хъувунвай пунктунин мулкарал улакьрин гьерекатдин 22 полоса кардик акатда. Лагьана кIанда, «Ярагъ-Къазмаяр» пункт Азербайжандихъ галаз авай часпардилай улакьар элячIзавай кар алай ва машгьур пунктарикай сад я. Идалайни гъейри, уьлкведин экономика вилик финин жигьетдайни адахъ авай важиблувал чIехиди я, гьикI лагьайтIа, ам улакьрин международный «Керерпад-Кьиблепад» дегьлиздик акатзава ва Урусат неинки са Азербайжандихъ, гьакIни Ирандихъ, Индиядихъ, Азиядин ва Каспий гьуьлуьн патав гвай уьлквейрихъ галаз дурумлу алакъайралди таъминарзава. Санкцияр къабулайдалай кьулухъ лагьайтIа, и маршрут Урусатдин логистика патал кар алайбурукай садаз элкъвена.

Сергей Меликов мугьман хьайи кьвед лагьай «Тагьирхуьр-Къазмаяр» пунктунай йикъан кьене часпардилай, юкьван гьисабдалди, 200 улакь элячIзава. Алай вахтунда ина улакьрин гьерекатдин 6 полоса кардик ква.

Лагьана кIанда, 2027-йисан эхирдалди и пунктунани цIийикIа туькIуьр хъувунин кIвалахар кьиле тухуда. И месэладин гьакъиндай государстводин икьрарни кутIуннава. ЦIийи хъувурдалай кьулухъ пунктунихъ часпардилай элячIзавай улакьрин къадар са йикъан кьене 2360-дав агакьардай мумкинвал жеда.

«Тагьирхуьр-Къазмаяр» пунктунилай часпардилай пар чIугвадай улакьар 2022-йисан 29-апрелдилай элячIиз гатIунна. Икьван чIавалди пар чIугвадай улакьрикай Урусатдинни Азербайжандин часпардилай анжах «Ярагъ-Къазмаяр» пунктунилай элячIиз жезвай. Кьвед лагьай пункт кардик акатунин нетижада сад лагьайдал ацалтзавай гуж тIимил хьанатIани, часпардилай элячIзавай улакьрин къадар, санлай къачурла, гзаф хьана.

Мегьарамдхуьруьн райондай Махачкъаладиз хтайла, Сергей Меликова республикада улакьрин комплекс вилик тухунин месэлайриз талукьарнавай совещание кьиле тухвана. Дагъустандин регьберди вичин рахунра къейд авурвал, «Керерпад-Кьиблепад» дегьлиз аквадайвал вилик физва. Дагъустан гьам шегьре, гьам ракьун рекьерин, гьамни гьуьлуьн алакъадин жигьетдай и дегьлиздин важиблу хилез элкъвенва. Амма и дегьлиздин сергьятрай фенвай рекьерикай менфятлудаказ хийир къачунин карда манийвал гузвай крар ава. Абурук рекьерин къерехра герек тир инфраструктура, алай аямдин заправкайрин комплексар тахьунни акатзава. Сергей Меликова гьисабзавайвал, улакьринни логистикадин алай аямдин истемишунриз жаваб гузвай центраяр тахьуни республикадихъ авай бязи мумкинвилерикай гегьеншдиз менфят къачуниз кьецI гузва.

«Дагъустанда экспедиторский ва транспортдин тешкилатриз майданар теклифзавай улакьринни логистикадин чIехи центраяр авач. И кар себеб яз таможнядин ва са жерге маса къуллугъар кьилиз акъудиз жезвач. Мадни башкъа, Дагъустанда шей гьасилзавайбуруз чпин метягь маса гун патал республикадилай къецепатаз акъудунни четин месэладиз элкъвезва», - къейдна регионрдин Кьили.

Лагьана кIанда, регионда алай аямдин улакьринни логистикадин центрайрин концепциядиз талукь проект гьазурна акьалтIарнава. Ана къалурнавайвал, ихьтин центраяр республикадин жуьреба-жуьре муниципалитетра федеральный метлебдин шегьре рекьин къерехра 8 чкадал кардик кутада: Кочубейда, Тарумовкада, Богатыревкада, Тюбеда, Загородныйда, Манасда, Ярагъ-Къазмайрал, Авадандал. Центраяр эцигун патал чилин тахминан 10 гектардив агакьна майданар чара ийида. Проектдин бинедаллаз, центрайрин мулкарал мугьманханаяр, алишверишдинни офисрин центраяр, хуьруьн майишатдин кура-кура маса гудай базарар, емишарни майваяр хуьдай складар ва холодильникрин терминалар кардик кутада.

Нумрадай кIела:

СИЯСАТ

Кьве чин алайбур

Мидявалзавай уьлквейри Россия барбатIун патал вири рекьер, уюнар ишлемишзава. Гуж, кичIе кутун, тапарар, шантаж, къенепатан хаинар, кьве жуьредин эгечIунар, социальный сетар, жегьилрин кьилер акадарзавай терроризмдин, экстремиздин идеология, экономикадин, спортдин къадагъаяр…

3

ВАТАНПЕРЕСВАЛ

Аскер ватандиз хтанва

«Хайи Ватан кIеве авайла, завай къерех хьана акъвазиз хьанач, – лугьузва МегьамедтIагьира. - Чечняда зун спецназдин «Ахмат» отряддик экечIна. Женгинин гьазурвилер къачурла, чун Луганскдин Белогородка шегьердиз рекье туна...»

4

ЭКОНОМИКА

Фийивийрин мурад кьилиз акъатзава

Абдул-Керим Палчаеван хсуси гьузчивилик кваз Фиярин хуьруьн кьере октябрдин вацралай башламишна кIвачин мягькем муьгъ эцигзава. Яргъивилел 111 метр, гьяркьуьвилел 1,5 метр алай, мягькем чахчахар галай дурумлу муькъуьн эцигунар пудратчи тир Мегьарамдхуьруьн «Капстрой» ООО-ди (кьилин устIар - Г.Перимов) кьиле тухузва.

5

САГЪЛАМВАЛ

РикIин чим гузвайди

2008-йисуз хирургиядин хиле цIийи къайдаяр ишлемишуналди кIвалахда къазанмишнавай агалкьунрай ва инсанрин сагъламвал хуьнин рекье чIугур гьакъисагъ зегьметдай Б.Бекеров Дагъустан Республикадин лайихлу духтур лагьай гьуьрметдин тIварцIиз лайихлу хьана.

6

ЭКОНОМИКА

Инсанриз экв багъишзава

Карханади Ж.Мирзаметован неинки пешекарвилиз, тешкилатчивилиз, гьакIни ери аваз кьиле тухузвай кIвалахдин алакьунизни чIехи къимет гузва. Кlвалахдин юлдашри лагьайтIа, адан инсанвилин, жавабдарвилин, истемишунин хесетар къейдзава.

7

ЯШАЙИШ

Пенсия тайинарунин шартIар

Яшлу хьунихъ галаз алакъалу яз пенсия тайинарун патал пуд шартI ава: яшар (итимрин - 65 ва дишегьлийрин 60 йис тамам хьун), пенсиядин коэффициентар (30-далай тIимил тушиз) ва страховой стаж (15 йисалай тIимил тушиз). И тIалабунар уьмуьрдиз кечирмишун патал «переходдин» вахт ганва.

9

Вири игитар я

Чи мухбир

13-ноябрдиз Дагъустандин Кьил Сергей Меликов Украинада кьиле тухузвай дяведин махсус серенжемда аскервилин буржи кьилиз акъуддайла телеф хьайи дагъустанвийрин хизанрин векилрихъ галаз гуьруьшмиш хьана.

«Зун гьар са хизандин месэлайриз фикир гуз гьазур я. Им зун патал алава кIвалах туш, офицердин намусдин кар ва куь вилик зи буржи я», - къейдна Сергей Меликова гуьруьшдин сифте кьиляй. КIватI хьанвайбур Ватан патал чпин чанар къурбанд авурбурун гьуьрметдай са декьикьада кисна акъвазна.

«Чна къе чи уьлкведин халис ватанпересар рикIел хкизва. Абур Дагъустандин лайихлувал, намус къалурзавай халис кавказвияр я. Уьмуьрдай фенвайбурни, уьлкведин аслу туширвал патал женг чIугвазвайбурни чпелай чешне къачуниз лайихлу инсанар я. Махсус серенжемдив эгечIай йикъалай чпин вилик эцигнавай везифаяр гьакъисагъвилелди, чешнелувилелди тамамарзавай викIегьбуру масабурни гьалибвилихъ тухузва. Серенжемда телеф хьайи вири къегьалар Игитар я. Чна абурун Игитвилел дамахзава», - лугьуналди Дагъустандин регьберди телеф хьайибурун багърийриз ва мукьвабуруз башсагълугъвал гана.

Махсус серенжемдин иштиракчи, жуьрэтлувиляй хейлин шабагьралди къейд авур аскер Рафик Забитован имиди куьмек гунай регьиондин Кьилиз сагърай лагьана: «Чи государство ва республика патал четин вахт алукьнавай и макъамда республикадин кьиле военный, телефвал, къурбандвал гьихьтин кар ятIа чизвай кас хьун хъсанвал я. И рекьяй чаз бахтуни ганва. Рухваяр махсус серенжемда авай диде-бубайрини куьмек гьиссзава.

Зи хтулди сифте йикъарилай серенжемда иштиракна. Ада заз гьамиша лугьудай: «За гьалибвал къазанмишдалди женг чIугвада!» Ахцегь райондин Чеперин хуьряй махсус серенжемда вишелай виниз къегьалри иштираксава. И йикъара чна аскерриз хейлин суьрсет рекье туна. Гьам серенжемда иштираказавайбуруз, гьам аскеррин хизанриз, диде-бубайриз куьмек гудайла сифте жергейра авай Куьн сагърай, Сергей Алимович. Чи Ватан, государство хуьн чи буржи я», - лагьана Багъир Забитова.

Аскеррин хизанриз государстводин патай гузвай куьмекдикай ва маса кьезилвилерикай РД-дин военный комиссар Дайтбег Мустафаева ва РД-дин зегьметдин ва яшайишдин рекьяй вилик финин министр Мурад Къазиева лагьана. И рекьяй тухузвай кIвалахдикай бязи муниципалитетрин кьилерини ихтилатна.

Гуьруьшдин вахтунда регьиондин Гьукуматдин членри аскеррин багърийри къарагъарай са шумуд месэла гьялун патал фикирдиз къачуна. КIеве авай хизанриз куьмек гун Дагъустандин Кьили вичин гуьзчивилик кутунва.

Проект гьазур я

Агьмед МАГЬМУДОВ

Экономикадин ва халкьдин майишатдин хилер дурумлудаказ вилик тухун патал республикада кьиле тухузвай кIвалах са акьван регьят шартIара кьиле физвач. ЯтIани РД-дин Гьукуматди къведай йисан бюджетдин проект гьазурнава ва ам регьиондин Халкьдин Собранидив агакьарнава. Идакай премьер-министр Абдулмуслим Абдулмуслимова хабар гана.

«Бюджетди алай вахтунин экономикадин гьал къалурзава. Лагьана кIанда, сад лагьай сеферда веревирд авун патал гьазурнавай проект тамамди туш, гьикI лагьайтIа, ана федеральный дережадин дотацияр гьисаба кьунвач. Гьавиляй проектдин сергьятар кьвед лагьай сеферда веревирддайла дегиш хъжеда», - лагьана А.Абдулмуслимова.

РД-дин Гьукуматдин Председателдин гафаралди, алай йисан бюджет кьилиз акъудун патал планда къалурнавай бязи терефрин гьакъиндай кьиле тухузвай кIвалах зайиф я. Мисал яз, налогрин кьилдин жуьрейрай тамамарна кIанзавай кIвалахдин анжах 90 процент кьилиз акъуднава. Идалайни гьейри, гьукумдин органра кIвалахзавай бязи къуллугъчийрал налогрин буржарни алама.

Гегьеншдиз РД-дин Гьукуматдин сайтдай кIелиз жеда.

Ирид ветерандиз

Агьмед МАГЬМУДОВ

Дагъустандай тир чпихъ «Ленинград хуьнай» медаль, «Гьалкъада авай Ленинграддин агьали» лишан авай Ватандин ЧIехи дяведин ирид ветерандиз 48 агъзур манатдин кьадарда аваз са сеферда гудай выплата тайинарнава. Идакай РФ-дин Яшайишдин фондунин Дагъустанда авай отделенидин пресс-къуллугъди хабар гана.

Чешмедин малуматралди, пулдин такьатар ветеранрив декабрдин ва 2024-йисан январдин варцара агакьда. Къейд ийин хьи, 27-январдиз Ленинград фашистрин гьалкъадикай азадайдалай инихъ 80 йис тамам жезва. РикIел хкин, немсери шегьер 872 юкъуз гьалкъада кьунай ва и зулум 1944-йисуз куьтягь хьана. И девирда, жуьреба-жуьре делилралди, 600 агъзурдалай гатIунна 1 миллионни зурал агакьдалди инсанар телеф хьана.

Са сеферда гузвай выплата РФ-дин Президент Владимир Путинан Указдалди тайинарнава. Ам алай вахтунда Латвияда, Литвада, Эстонияда, Абхазияда, Кьиблепатан Осетияда ва Приднестровьеда яшамиш жезвай ветеранриз чара ийида.

Хабарар

Гьазурайди - Муса АГЬМЕДОВ

Нетижаяр кьуна

Махачкъаладин гьуьлуьн алишверишдин портуна 2023-йисан январь-сентябрь варцара ичIирай парцин кьадар 2 миллионни 203 агъзур тонндив агакьнава. Алатай йисан и муддатдив гекъигайла, и рекъем 9,4 процентдин артух хьанва. Идакай «Дагъустандин экономика» телеграм-каналди хабар гузва.

Чешмеди къейдзавайвал, 2022-йисан сифтегьан 9 вацра портуна ичIирай парцин кьадар 2 миллионни 12 агъзур тонндиз барабар тир.

Къейд ийин хьи, портунив агакьзавай парцин чIехи пай нафтIадал ва нафтIадин продуктрал, техилдин магьсулрал, цементдал, минеральный миянардай затIарал, балугъчивилин продукциядал ацалтзава.

Чешмеди гьакIни хабар гузвайвал, Дагъустандин меркездин портуни 10 йисан къене сифте яз импортдин улакьар авай гими кьабулна. Къейдзавайвал, гьуьлуьн улакь Ирандай атана.

Гуж акьалтнавайбур дегишда

Дагъустанда газдалди таъминардай гуж акьалтнавай са шумуд объектдал алай махсус тадаракар цIийи хьийида. Идакай «Дагъустандин экономика» телеграм-каналди хабар гузва.

Мисал яз, газдалди таъминардай кIвалахдин ери хъсанарунин макьсаддалди Дербент ва Докъузпара районра 1-декабрдалди «Моздок - Къазимегьамед» магистралдин газопроводдилай ГРС «Белиджи» объектдал кьван вахтуналди тир турба эцигунин кIвалахар акьалтIарун пландик кутуна. Чешмеди къейдзавайвал, и серенжем кьиле тухуникди, газдин давление саки пуд сеферда артух жеда.

«Газпром трансгаз Махачкала» компаниядин генеральный директор Александр Астанинан гафаралди, гьакIни зулунни хъуьтIуьн муддат алукьдалди, 228 километрдин мензилда авай турбаяр (тадаракар) ахтармишунин нетижада винел акъатай нукьсанар туькIуьр хъувунва.

Алатай йисан дережада

Дагъустанда 2023-йисуз гьялнавай сарин кьадар алатай йисан дережада ама: алай йисуз и рекъем 14 агъзур тонндиз барабар хьанва. Идакай РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводин пресс-къуллугъди хабар гузва.

Ведомстводин делилралди, республикади 1 агъзур тонндив агакьна сар къецепатан уьлквейриз ракъурнава.

Виридалайни кьуьзуьбур

Дагъустандин Яшайишдин фондуни республикада яшамиш жезвай яшлу ксарин кьадар тайинарнава. ИкI, алай вахтунда регионда чпин яшар 100 ва адалай гзаф тир 101 кас яшамиш жезва. Абурукай 91 кас - дишегьлияр ва 10 итимар я, - хабар гузва «Дагъустан» РИА-ди.

Чешмедин малуматралди, Дагъустанда виридалайни яшлу дишегьли 1910-йисуз дидедиз хьанва, алай вахтунда 113 йис тамам хьанвай ам Махачкъалада яшамиш жезва. Виридалайни яшлу итим лагьайтIа, Хасавюрт райондин Аксай хуьряй я, 1915-йисуз дидедиз хьайи адан алай вахтунда 108 йис я.

Яшайишдин фондунин пресс-къуллугъди къейдзавайвал, республикада гзаф яшар хьанвай агьалийрин умуми гьисабдикай чIехи пай дишегьлияр я.

15 йисан къене сифте яз

Мукьвара Махачкъалада - Сепараторный микрорайонда ва Ленинкент поселокда - эхиримжи 15 йисан къене сифте яз цIийи духтурханаяр ачухда.

Къейдзавайвал, медицинадин идараяр 2021 ва 2022-йисара эцигиз башламишна. Алай вахтунда и объектар коммунальный къурулушрик кутуниз ва дараматрин мулкар авадан авуниз талукь кIвалахар кьиле тухузва.

Гьа икI, мукьва девирда 50 агъзурдалай виниз агьалияр яшамиш жезвай Сепараторный микрорайонда ва 30 агъзурдалай виниз агьалияр авай Ленинкент поселокда са сменада 250 кас кьабулиз жедай духтурханаяр кардик акатда.

Чешмеди гьакIни хабар гузвайвал, медицинадин и кьве дараматни здравоохраненидиз талукь махсус программайрин сергьятра аваз эцигнава.

Кьве чин алайбур

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Къе США-ди, РагъакIидай патан чи мидяйриз элкъвенвай уьлквейри амалзавай сиясатдиз фикир гайила, тарихдай са агьвалат рикIел хтана. Къадим Римдин сенатда тIвар-ван авай полководец ва государстводин деятель Марк Порций Катона вичин рахунар гьамиша ихьтин гафаралди куьтягьдай: «Идалай гъейри, за фикирзава хьи, Карфаген терг авун лазим я». США-дани, коллективный Западдани гьахьтин политикар ава. «Вуч авуртIани, Россия тергна кIанда» лугьуз эзберзавайбур.

1991-йисуз абурулай Ельцин, Кравчук, Шушкевич, Горбачев, Яковлев хьтин политикрин гьилералди Советрин Россиядин гьукум чпин гуьзчивилик кутаз, уьлкведин промышленность, хуьруьн майишат тахьай мисал ийиз, чи халкьдин къанажагъдихъ, культурадихъ, адетрихъ галаз алакъалу тушир джунглийрин, инсан инсандиз душман я лугьудай идеологиядал чан гъиз алакьна. Дуьньяда зурба государство саки аслувиле туна. Кьуру гафаралди, хиве кьунралди, гьукуматдин кьилиз атайбур, аялар хьиз алцурарна, Яракьлу Кьушунрин къуват, къудрат зайифариз туна. Халкьдин майишатдин гьар са хел РагъакIидай патан компанийрилай, банкарилай, фирмайрилай аслу авуна. Кеферпатан Кавказда, международный террористрин куьмекни галаз, дяведик цIай кутуна. Россияни, Советрин Союз хьиз, пайи-паяр, терг авун патал амайди са шумуд кам вахчун тир. Амма мусибатдин гьа и макъамда сиясатдин майдандал Владимир Путин экъечIна.

Адан камаллувал, викIегьвал, аяндарвал себеб яз къе Россия сагъ я ва ада коллективный Западдихъ галаз женг чIугвазва.

Мидявалзавай уьлквейри Россия барбатIун патал вири рекьер, уюнар ишлемишзава. Гуж, кичIе кутун, тапарар, шантаж, къенепатан хаинар, кьве жуьредин эгечIунар, социальный сетар, жегьилрин кьилер акадарзавай терроризмдин, экстремизмдин идеология, экономикадин, спортдин къадагъаяр…

РикIел хкиз кIанзава, 2005-йисалди США-диз, РагъакIидай патан уьлквейриз Россия дуст тир. Президентар, премьерар, сенаторар сад-садан гуьгъуьналлаз Россиядиз къвезвай, амадагвилин икьрарар кутIунзавай, «дуствилелди яшамиш хьун лазим я» лугьуз, лекцияр кIелзавай. Чпи лагьайтIа, кьулухъай чинеба кIвалахзавай, Россиядин бедендай пад акъуддай планар язавай. Ихьтин кьве чин алай амалар мадни ва мадни давамарзава. Гила гьатта ачухдиз малумарзава.

«Карфаген тергна кIанда» лугьузвай римвийри чпин къаст кьилиз акъуднай, Карфаген харапIайриз элкъуьрнай. Амма Россия Карфаген туш. Душманрилай ам терг ийизни алакьдач. Идан гьакъиндай РФ-дин Президент В.Путина гьеле къад йис вилик лагьанай: *«Эгер са ни ятIани Чечня, Россияда гъулгъула твадай, фад рекьив гъидай алат, такьат яз гьисабзаватIа, уьлкве анжах вичин месэлайрал машгъул хьана, масабурун крарик экечI тавуна кIанзаватIа, им лап ягъалмишвилин фикир я. Заз чидайвал, пата авай гьа ихьтин фикирдал алай инсанри Россиядин Федерацияда гьалар чIур хьайитIа, чпин кьилел вуч къведатIа, гьа кар аннамишзавач».*

Гьакъикъатдани, абуруз чпи вуч ийизватIа, кьатIуз кIанзавач. Чеб газдалди таъминарзавай турбаяр хъиткьинарна. Россиядин газдикай, нафтIадикай отказна. Алишверишдин алакъаяр атIана, Россия кIеве тун патал. Амма Россияди газ, нафт Китайдиз, Индиядиз, Африкадин государствойриз, Юкьван Азиядиз ахъайзава. Мадни гзаф.

Къе РагъакIидай патан уьлквейрин макьсад вуч ятIа садазни сир яз амач. Идан гьакъиндай мад В.Путинан гафар гъиз кIанзава: «РагъакIидай патав Россия зайифардай ва ахпа михьиз тергдай, чеб чпихъ галаз чуьруькриз экъечIнавай регионриз пайдай фикирар фадлай гва. Абуру Кавказдиз международный террористрин дестеяр рекье туна. НАТО-дин сергьятар Россиядиз мукьва авуна. Са шумудра хабардар авунатIани, яру цIарцIелай кам яна. Русофобия халисан яракьдиз элкъуьрна. ЦIуд йисаралди таблигъат тухуз украинвийриз Россия такIанарна… Вашингтонди, Лондонди, Брюсселди женгинин майдандал Россия кукIварна, ам сиясатдин, экономикадин, культурадин рекьяй аслу туширвиликай магьрумна кIанда лугьузва. И югъ абуруз аквадач».

Туьркиядин президент Режеп Эрдогана Израилдин кьушунри Палестинадин шегьер харапIайриз элкъуьрзавай, военныйрихъ галаз са алакъани авачир дишегьлияр, аялар, кьуьзуьбур къирмишзавай гьалар, инсафсузвал акурла, «РагъакIидай пад гьа и дяведин тахсиркар ва Израиль военный тахсиркар» тирдакай лагьана.

Вичин хсуси ва садалайни аслу тушир государство арадал гъун истемишзавай Палестинадин чилерал агъавалзавай Израилдин тереф анжах миллетбазри хуьда. РагъакIидай патан уьлквейрин халкьари чеб нин патал алатIа машгьур шегьерра Израилдин инсафсуз гьерекатриз акси яз кьиле физвай митингри къалурзава. Агьалийри чпин гьукуматрин сиясатдилайни наразивалзава.

Россия дуьньядин агъавал ийиз кIанзавайбурун туьтуьна акIанвай кIараб хьиз я. Ам я жакьваз, я туькьуьниз жезвач. Амма алахъунар датIана ийизва.

Накь Россиядиз «чун куь дустар я» лугьузвайбуру къе ам душмандай кьазва. Чпиз кIандайвал тахьайла, Россиядин девлетрив гъил агакь тавурла, уьлкведин халкьар мадни битав, сад хьайила, Россия вири четинвилерай лайихлувилелди экъечIзавайла, чпелай са затIни алакь тийидайла, душманар куз-хъукъвазва.

Чибур дирибашбур я

Абад АЗАДОВ

Алатай гьафтеда «Лезги газетдин» пресс-конференцийрин залда республикадин милли газетрин векилар дяведин махсус серенжемдин иштиракчи, лейтенант, подразделенидин командир, Рутул райондин Жных хуьряй тир ГЬАЖИЕВ Маликахъ галаз гуьруьшмиш хьана.

Ам военный къуллугъчидин хизанда дидедиз хьана. ГъвечIи чIавалай военный форма адан рикIи чIугуна. Школа куьтягьайла «гьиниз фида, гьи пеше хкяда?» лугьудай суаларни арадал атанач. Жаван Москвадин командирар гьазурдай кьилин училищедик экечIна. Курсантди кIелунра, военный рекьяй вердишвилер къачунин, техника чирунин, кьетIен тапшуругъар тамамарунин карда вичихъ къаст ва алакьунар авайди къалурна. Кьуд йисуз гележегда къуллугъдайла герек къведай чирвилер, вердишвилер къачуна. Лейтенант Москвадин областда авай Кантемирован машгьур дивизиядиз рекье туна. Къуллугъдив эгечIна кьве варзни хьанач, Украинада дяведин махсус серенжемдив гатIунна.

- Куь суалриз жаваб яз лугьуз жеда хьи, - рахана Малик Гьажиев, - чи ротадин саки вири офицерар дагъустанвияр я. Командир - Къурбан Камилов. Чи викIегь лейтенант Мегьамед Исмаилов кьве сеферда Россиядин Игитвилин тIвар гуниз къалурна. Ам Мегьарамдхуьряй я. Умудлу я, и гьуьрметлу тIвар адав агакьда. Кьуру тариф туш, чибур пара дирибашбур я. Гьар са женг кичIевал авачиз, душман терг авуналди куьтягьзава. Командованидин патай анжах тарифдиз лайихлу жезва.

Малик Гьажиевни гьахьтин уьтквем командир я. Адаз «Жуьрэтлувиляй», «ВикIегьвиляй» медалар ганва. Махсус серенжемдив гатIунай кьуд вацралай миллетбазри Харьковдин областда чпин гьиляй акъатнавай хуьр азад хъувун патал гьужумна. И женгина Маликал залан хер хьана. Москвада Бурденкодин клиникада сагъламвал гуьнгуьна хтур лейтенант юлдашрин патав хъфена. Алай вахтунда Гьажиева регьбервал гузвай подразделениди полкунихъ галаз оборона хуьзва. Душмандин гьужумар алудзава, миллетбазар ва абурун техника тергзава.

Отпускдиз хтанвай кьегьалди багърийрин, дустарин юкьва ял язава. Вахт куьтягь хьайила ам полкуниз хъфида ва гьар йикъан къайгъуйрив эгечI хъийида. Лейтенантди лагьайвал, чеб герек вири шейэралди, бес кьадарда суьрсетдалди, яракьралди, хъуьтIуьн парталралди таъмин я.

Ватанпересвилин тарс

Хив райондин Межгуьлрин хуьруьн юкьван школадин педагогар, аялар гьа и школа акьалтIарай ва гила Россиядин армиядин лейтенант, Украинада кьиле тухузвай махсус серенжемдин иштиракчи Рагьимхан Мислимовахъ галаз гуьруьшмиш хьана.

Школадин директор Анвер Хидирова Мислимова кIелай вахт рикIел хкана.

- Рагьимхан низамлу, школадин къайдайрал амалзавай, тарсарив жавабдарвилелди эгечIзавай, чна тешкилзавай мярекатра хушвилелди иштираказавай ва чIехи-гъвечIи чидай гада тир. Военный институт хкягъун, ана чешнелудаказ кIелунни дуьшуьшдин кар тушир. Адахъ гъвечIи чIавалай ватанпересвилин руьгь, Ватандиз къуллугъ авунин къаст авай. Вичин мурад ада кьилизни акъудна. Къе ам Россиядин офицер я, махсус серенжемдин игит я. Идан гьакъиндай Рагьимханан хурудал алай «Жуьрэтлувиляй» орденди, Суворован, «Дирибашвиляй», «Женгера тафаватлувиляй» медалри шагьидвалзава.

Рагьимхан Мислимованни аялрин арада ачух ва хуш суьгьбет кьиле фена. Ада вичин къуллугъдикай, серенжем кьиле физвай гьалдикай ихтилатна.

- Ватандиз намуслувилелди къуллугъ авун гьар са агьалидин буржи я, - лагьана Р. Мислимова. – Иллаки ихьтин вахтунда, США-диз, Евросоюздиз, чи мидяяр хьанвай уьлквейриз Россия барбатIиз кIанзавайла. Эхиримжи цIуд йисара абуру Украинада тухвай таблигъатдин кIвалахди майдандиз миллетбазар, Россиядиз акси къуватар акъудна. Абуру чпин халкь къирмишзавай дяведикни цIай кутуна. Гьар юкъуз абурун ракетайрик, гуьллейрик Донбассдин ислягь агьалияр, аялар рекьизва. Абур хуьн ва миллетбазрикай азад авун Россиядин армияди вичин хивез къачуна ва чна и четин ва важиблу везифа кьилизни акъудзава. Ватандиз вафалу инсанар, рухваяр хьун патал хъсандиз кIела, муаллимрихъ, диде-бубайрихъ яб акала, абурун меслятрал амал ая, жемиятдиз хийир гудай крар ийиз алахъ.

Аялри лейтенантдихъ галаз шикилар яна ва абур халис игитар чпин къвалав гвайдахъ агъуна. Гуьруьш ватанпересвилин тербия гунин тарсуниз элкъвена.

КьетIен везифаяр

Дербент райондин Хазар хуьряй (виликан К.Марксан тIварунихъ галай совхоз) тир подполковник **Артур НАСИРОВА** Россиядин армияда къуллугъиз хейлин йисар я. Военный институт куьтягьна лейтенант яз къуллугъдив эгечIай Насирова военный са шумуд округда жавабдар ва кьетIен везифаяр, командованиди вилик эцигай тапшуругъар дирибашвилелди тамамарна. ЧIехи командиррин ва вичин гъилик квайбурун патай гьуьрмет къазанмишна.

Украинада дяведин махсус серенжемдив эгечIайла Насирова къуллугъзавай полкни аниз рекье туна. Подполковник Херсондин областдин ЦIийи Каховкадин комендантвиле тайинарна. Женгериз, оборонадиз талукьбурухъ галаз санал хиве яшайишдин месэлаярни гьатна. Шегьер советрин девирда Каховкадин ГЭС эцигунихъ галаз санал арадал атайди я. Станция Советрин Союздин вири пипIерай атай инсанри эцигнай. Абурукай чIехи пайни шегьерда амукьна. Комендантди сифте нубатда миллетбазрин гужарикай, гъуьнтIуьникай азаднавай агьалийриз вири рекьерай куьмек гун тешкилна. Четинвилер гьар юкъуз ацалтзавайтIани, Росгвардиядин, чкадин гьукумдин, волонтеррин куьмекни галаз кар алай месэлаяр гьялуниз гзаф вахт серфна. Террористрин, чуьруькар арадал гъизвайбурун вилик пад кьуна. Шегьердин агьалийри чеб азаддаказ гьиссдай шартIар арадал гъана. Муракаб везифаяр лайихлувилелди тамамарай Насирован алахъунар «Ватандин вилик лайихлувилерай» ордендалди, Суворован медалдалди къейдна. Алай вахтунда Артур Насиров Волгоград шегьердин комендант я.

Хайи хуьруьз багърийрин патав ял ягъиз хтанвай Россиядин армиядин офицер Дербент райондин администрациядин кьил Мавсум Рагьимова кьабулна. Абурун арада хуш суьгьбет кьиле фена.

- Чна Ватандин итижар баркаллувилелди, викIегьвилелди хуьзвай, адаз вафалувилелди къуллугъзавай куьн хьтин рухвайрал дамахзава, - лагьана М.Рагьимова. – Махсус серенжемда уьтквемдаказ иштиракзавай районэгьлияр мад ава. И йикъара райондай са шумуд кас Дагъустанда тешкилай гуьгьуьллубурун «Каспий» батальондик экечIна. Абур чпиз тайинарнавай чкадив агакьнава. Агъунва, абуруни махсус серенжем фад куьтягьуник чпин пай кутада.

Артур Насирова райондин регьбердиз сагърай ва Россиядин халкь далудихъ галай армияди уьлкведин Президентди вилик эцигзавай везифаяр ян тагана тамамардайдакай лагьана.

Аскер ватандиз хтанва

Сабир ЭФЕНДИЕВ

Къурагь райондин Штул хуьряй тир жегьил аскер **МУРТУЗАЛИЕВ Мегьамедтlагьир Амрудиновича** Украинада кьиле физвай дяведин махсус

серенжемда 2023-йисан майдилай иштираквава. Ада 2013-йисуз Штула 9 йисан школа акьалтlарна, сифтедай колледжда, гуьгъуьнайни Дагъустандин исламдин университетда кlелунар даварна. 2021-йисуз Махачкъала шегьерда С.Афандидин тlварунихъ галай мисклинда тешкилнавай курсара диндин месэлайрай гьевчlи аялриз тарсар гана. Ахпа Ставрополда мисклиндин имамдин куьмекчи яз, Краснодарда эцигунрал кlвалахна.

«Хайи Ватан кlеве авайла, завай кьерех хьана акъвазиз хьанач, – лугьузва Мегьамедтlагьира. - Чечняда зун спецназдин «Ахмат» отряддик экечlна. Женгинин гьазурвилер къачурла, чун Луганскдин Белогородка шегьердиз рекье туна. Нубатдин са женгина зал, хъитlрепlар галукьна, хер хьана. Хер сагъ хъхьай кьве гьафтедилай зун мад Ватан хуьзвайбурун жергеда акъваз хъувуна. Исятда, муьгьлетдикай менфят къачуна, зун хайи хуьруьз хтанва».

Адавай чна гележегдин планрикай хабар кьурла, ихьтин жаваб гана: «Чахъ, чи женгинин дустарихъ авай фикир-мурад анжах сад я: дяве чун гьалиб хьуналди фад куьтягьун». Чна Мегьамедтlагьир Амрудиновичаз ва ам хьтин кьегьалриз гьалибвал гваз ва сагъ-саламатдиз хтун алхишзава.

Хийир ЭМИРОВ

Авай са хцикай магъруж хьун. Свасни тагъанвай. Хсуси хизан кутун тавунвай. Вилик къазанмишдай еке дережаяр кумай… Ихьтин дерт эхун, адакай азад хьун гьич фикирдиз гъиз жедай кар туш. Росгвардиядин Дагъустанда авай управленидик акатзавай Махачкъаладин спецназдин кьилдин дестедин къуллугъчи, майор **Руслан ПРИМОВАН** диде Аидадин, буба Жамалдинан дерт пара заланди, рикl гьар легьзеда туькьуьларзавайди, рагъ алай югъни чlулаварзавайди я.

Махсус серенжемда гьа сифте йикьалай иштиракай, кар алай ва четин везифаяр баркалла къведайвал тамамарай офицер, командир душмандин ракетайрин гуьллейрин хаталувилик акатай вичин юлдашар къутармишиз фейила, телеф хьана. Игит хциз хуьре памятник ачухна, адан призар патал спортдин акъажунар тешкилзава.

Багърийрин тlал кваxь тийидайди я кьегьалдин мукьвабуру чал Руслан Примован уьмуьрдиз, къуллугъдиз талукь цlийи малуматар агакьарна.

Хуьруьн юкьван школа куьтягьайла, Руслан 2010-йисуз Россиядин кьенепатан къушунрин Пермдин военный институтдик экечlна. Са патахъай шартlар къулайбур, акатна. Месэладин гьаврда гьатай командирди гьасятда миллетбазрин гьужумдиз жаваб гудай уюн тешкилна, аскерриз дуьзгуьн буйругъар гана. Бязи юлдашрал хирер хьанатlани, Примован дестеди душмандин гьужум алудна, сагъ амукьайбур катдай чкадални гьана.

«Азовсталь» къачун патал къизгьин женгера викlегьвилелди иштиракай ва ахпа 12 колоннадикай ибарат 2000 есир сагъ-саламатдиз лазим чкадиз агакьарай офицердин лайихлувилер «Жуьрэтлувиляй» орден гуналди къейдна.

Багърийрин тIал

муькуь патахъай кlевибур, муракаббур тир. Къайда, низам хьун, командиррин тапшуругъар ян тагана тамамарун, яракьар чирун, хъсандиз кlелун, вердишвилерин серенжемда чешне къалурун, курсантдин везифайрив жавабдарвилелди, гьакъисагъвилелди эгечlун… Руслан Примов кlелзавай вири йисара сифтегьан жергейра жез алахъна. И кар адалай алакьни авуна. Институт ада вини дережадин къиметар аваз куьтягьна.

2015-йисуз жегьил офицер Астраханддин спецназдин дестедиз ракъурна ва ам техникадиз талукь месэлаяр гьялзавай взводдин командирвиле тайинарна. Кьетlен везифаяр, тапшуругъар тамамарзавай частуна къуллугъ авун хаталу дуьшуьшрихъ галазни алакъалу жезвайди я. Примова кlвалах гьар сеферда я вичиз, я гьилик квай аскерриз зиян хкат тийидайвал тешкилзавай ва тапшуругъ тирвал кьилиз акъудзавай. Икl тирвиляй ада вахтунилай вилик краповый берет алукlдай ихтияр къазанмишна. Спецназдин законадли, им и частарин лап кьилин дережа я. Чешнелу, гьахълу, викlегь офицердиз командиррин ва аскеррин арада еке гьуьрмет авай.

Украинадин миллетбазри зулумдик кутунвай агьалийриз халис азадвал багъишунин макьсад вилик эцигайла, дяведин махсус серенжемдив эгечlайла, Россиядин армиядихъ галаз Примовни Донбассдиз фена. 2022-йисан 25-февралдилай ада вичин дестени галаз лап четин, хаталу чкайриз физ, миллетбазар тергзавай, хуьрер, даяхдин пунктар азадзавай.

Нубатдин тапшуругъ кьилиз акъуддайла, Примован десте хелвет чкада чуьнуьх хьанвай душмандин гуьллейрин харцик

Мукьва-кьили Сувар Абдулгъаниевади суьгьбет авурвал, Руслан отпускдиз хтайла, ада саки вири багърийрал кьил чlугуна. Хуьре це лагьанвай свас авай. Кlвалерни маса къачуна, хъсандиз ремонтни авунвай. Ана хъийидай куьлуь-шуьлуь кlвалахар амазмай. «Абур чна, чан дидедин, вун мад сеферда хкведалди куьтягь хъийида», - лагьанай Аидади. Багърийри мехьерризни гьазурвилер акваздайди тир. Амма…

Запорожьедин областда душмандин артиллериядин гуьллейрин харцик Россиядин са рота акатна. Гзафбурал хирер хьана. И кардикай хабар хьайила, Руслан Примов вичин дестени галаз юлдашар къутармишиз фена. Миллетбазрин тупари мад кlвалахна. Руслана тади гьалда чи аскерар саламат чкайрихъ акъудзава, бронемашиндиз язава. Ракета аватна, хъиткьинна, са шумуд аскер чилел ярх хьана. Абурухъ галаз Русланни. Ам къутармишдай мумкинвал амукьнач.

2023-йисан гатун июлдин варз Примовар патал чlулавди хьана. Хизан авай са хцикай магърум хьана. Амма адан кьени, регьимлу крар я командиррин, я аскеррин, я Запорожьедин агьалийрин рикlелай алатзавач. Руслана куьмек гайи инсанрилай Примоврин хизандиз чарар хквезва.

Тагьирхуьруьн-Къазмайрилай тир майор, «Жуьрэтлувиляй» кьве ордендин сагьиб, махсус дестедин командир Руслан Жамалдинович Примовахъ офицервилин чlехи дережаяр къазанмишдай алакьунар авай. Абурукай ада махсус серенжемдани менфят къачуна ва уьмуьр баркаллу кардиз бахшна. Гьавиляй ам чи халкьди рикlелни хуьда ва акьалтзавай несилдиз чешне язни къалурда.

«Заз гьакI тербия ганва»

Хазран КЪАСУМОВ

Малум тирвал, Украинада кьиле тухузвай дяведин махсус серенжемда уьлкведин гьар са пипlяй хьиз, Стlал Сулейманан райондайни цlудралди жегьилри иштираквава. Абурукай сад Испикрин хуьряй тир **Марсель РИЗАЕВ** я. Отпускдиз хтай ватанперес хва райадминистрациядин кьилин жемиятдин хатасузвал хуьнин рекьяй заместитель Абуталиб Фатулаева кьабулна. Гуьруьшда Марселан буба, райондин «афгъанви» ветеранрин Советдин председатель Ислеман Мевлидиновичани иштиракна.

А.Фатулаева лагьайвал, алай вахтунда СВО-да райондай 400 касди иштираквава. Абурук контрактникар, мобилизация авунвайбур ва гуьгъуьллубур акатзава. Махсус серенжемда иштираквай гзаф жегьилар гьукуматдин шабагьриз лайихлу хьанва. Гьайиф хьи, къурбандар авачиз туш, са шумуд кас женгера игитвилелди телеф хьана. Абуруз «Жуьрэтлувиляй» орденар ганва.

- Чи кьегьал хва Марсель Ризаеваз баркалла ва аферин! - лагьана Абуталиб Фатулаева. - Журналист, муаллим ва шаир тир ам алай вахтунда политикадинни тербиядин рекьяй ротадин командирдин заместитель я. Ахьтин ватанперес рухвайрал чна гьахълудаказ дамахзава.

Гуьруьшдилай гуьгъуьниз чазни Марсель Ризаеваз са шумуд суал гудай мумкинвал хьана.

– Испикрин школада муаллимвиле, Къасумхуьруьн «Эксклюзив» телевиденидин корреспондентвиле кlвалахай вун СВО-диз гьикl акъатайди я?

- Махсус серенжем башламишайла, за Москвада кlвалахзавай. Россиядин хатасузвал къурхулувилик акатай макьамда зунни гуьгъуьллувилелди Ватан хуьзвайбурун жергедик экечlна. Заз гьакl тербия ганва. Зи буба Афгъанистандин дяведин гьерекатрин ветеран, инвалид я. Зи кьве чlехи бубади Ватандин Чlехи дяведа чанар гана. Чун чи бубайрин чешнедалди чlехи хьана. Къе за мотострелковый ротада итимвилин буржи тамамарзава. Россиядин армияда адетдин жегьилрикай халис женгчияр, кар чидай пешекарар, ватанпересар гьазурзава.

– Вахъ лезги халкьдин векилар галани?

- За алай вахтунда Западный военный округда, Луганскдин областда къуллугъзава. Дуьз лагьайтlа, дагъустанвияр тlимил ава. Амма абуру чеб халис ватанпересар, дагъвияр яз къалурзава. Женгинин гьерекатрив вири вердиш хьанва, я кичlевал, я четинвал авач. Чкайрилай школайра кlелзавай аялри кхьизвай кагъазри чи гьевес хкажзава. Минометрайни танкарай цlай гузвай макьамда ихьтин кагъазри гьар са аскердиз къуват гузва, абуру далудихъ къадирлу халкь, багьрияр, мукьва-кьилияр галайди гьиссзава.

Эгер жегьилдиз армиядин жергейра акъвазиз ва я СВО-да иштиракиз кlан хьайитlа, адавай контракт кутlуниз жеда. Имни гьар са касдин хушунин кар я…

- Чи кар гьахълуди я, чун гьалибни жеда! - хълагьна эхирдай Марсель Ризаева.

Уьтквемвилелди къуллугъзава

Шихали БАГЪИРОВ

Украинада кьиле тухузвай дяведин махсус серенжемда иштиракзавайбурун арада Къурушрин хуьруьн жегьиларни ава. Заз абурун тlварар къаз кlанзава: Дашдемир, Минбала Рустамовар, Магьмуд, Мариф, Бекер Гьажиевар, Ильяс, Рамазан Рамазановар, Азиз Гьажиев. Абуру чпин пак буржи намуслувилелди кьилиз акъудзава. Вирида Росгвардияда къуллугъзава. Отпуск гайи вахтунда хайи ватандиз хквезва, хизандал, диде-бубадал, мукьва-кьилийрал кьил чlугвазва.

Жузунар авурла, абуру вирида гьа сад хьтин жавабар гана: «Чун чи командиррилай, чаз тешкилнавай шартlарилай, пара рази я. РагьакIидай патанбуру гьикьван алахъунар авуртlани, чун гьалиб жеда».

Гьайиф хьи, викlегь жегьилрикай Рустамов Рустам телеф хьана. Им чаз пара хажалатдин кlвалах хьана. Рустаман викlегьвилер (телеф хьайидалай кьулухъ) «Дирибашвилияй» медалдалди къейднава.

Заз махсус серенжемда иштиракзавай вирибуруз, гьа жергедай яз чи хуьруьн кьегьалризни, баркалла лугьуз кlанзава. Умудлу я, гьахъ винел акьалтда, махсус серенжемни, вилик эцигнавай везифаяр кьилиз акъудна, мукьвал вахтунда куьтягь жеда ва Россияди гьалибвал къейдда.

Фийивийрин мурад кьилиз акъатзава

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Гьатта Кавказдин Албания уьлкведилай машгьур Фияр Ахцегь районда къадим ва девлетлу тарих авай чIехи хуьрерикай сад я. Ата-бубайрилай эгечIна анжах куьчери хипехъанвилел кьил хуьз хьайи ина, 1886-йисан переписдин гьакъикъи делилралди, 233 кIвале-хизанда 1464 (абурукай 820 - эркекар ва 644 - дишегьлияр) кас авай, гила анжах 500-дав агакьна инсанар ама.

Кьакьан дагъларин къужахдай авахьзавай Фияр вацIун гуьтIуь дередин эрчIи пата, чубарукдин муг хьиз, тик рагарик ккIанвай и чIехи хуьр райцентрадикай анжах 35 километрдин хкатнаватIани, тик дагъларин гуьтIуь, къулайсуз рекьерай аниз фин, иллаки муьгъ алачир вацIай экъечIна, тик жигъирдай хкаж хьун гьамиша четин тир. Фийивийри чпин къуватралди кьере мукьвал-мукьвал рехъ дегишарзавай гурлу вацIал вахтуналди тир муькъвер эцигзавайтIани, абуру яргъалди дурум гузвачир - вацIу тухузвай. Муькъуьн патахъай хуьруьнэгьлийрин шикаятарни тIалабунар ва хиве кьунар гзаф хьана, амма сакIани и кардив гъил агакьзавачир. Анжах гила «Ахцегь район» муниципалитетдин кьил Абдул-Керим Палчаев фийивийрин яшайишдихъ галаз алакъалу важиблу месэладив жавабдарвилелди эгечIна, ингье муьгъ эцигзава.

– Жуван 48 йисан яшда заз ван жез хьайиди хуьруьн муькъуьн четин месэладикай я, – ихтилатзава 2015-йисалай фийивийрин патай Ахцегь райсобранидин депутат Леонард Атлуева. – Иллаки суьруьяр куьчардайла, гьакI хийир-шийирдин дуьшуьшра жемят жаздандал къвезва. Асул гьисабдай гьа рехъ, муьгъ себеб яз хуьре жегьилар акъваззавач. Рекьин, муькъуьн месэла гьялун патал за хуьруьнвийрин мецелай низ чида гьикьван арзаяр кхьенатIа. Гьатта СССР-дин къуватлу девирдани хиве кьунар тапарар хьана. Гила чи месэладиз дикъет гузвай Абдул-Керим стха сагърай!

Абдул-Керим Палчаеван хсуси гуьзчивилик кваз Фиярин хуьруьн кьере октябрдин вацралай башламишна кIвачин мягькем муьгъ эцигзава. Яргъивилел 111 метр, гьяркьуьвилел 1,5 метр алай, мягькем чахчахар галай дурумлу муькъуьн эцигунар пудратчи тир Мегьарамдхуьруьн «Капстрой» ООО-ди (кьилин устIар - Г.Перимов) кьиле тухузва. Санлай къачурла, къимет 5 миллионни 300 агъзур манатдиз (ам райондин бюджетдай чара ийизва) барабар тир имарат гьилевай йисан ноябрдиз куьтягьна, ишлемишиз вахкудайвал я. Алахьай гьулуьшан йикъарикай менфят къачуналди (дагълух атIугъай шартIара ина садлагьана кьуьд хьун мумкин я), ял ягъун авачиз, гьакъисагъвилелди кIвалахзавай устIарринни фялейрин гафаралди, эцигунар вахтунилай фадни бегьемарда.

Якъин, и муьгъ ва рехъ (гьамни вижевайдаказ туькIуьр хъийизва) ва цIи бинедилай ремонтнавай школа себеб яз, фийивийриз яшайишдин къулайвилер артух жезва. Мал-хеб къахкъудна, дуьзенриз куьч хъжез гьазур хьайи жегьил хизанарни акъваз хъхьанва. Дагъустанда туризм артмиш жезвай шартIара райондин руководстводи дагълух хуьруьн жемятдин дуланажагъ, гьал-агьвал хъсанаруниз дикъет гун важиблу, лишанлу кар я. Аллагьдиз шукур хьуй, им Фиярин хуьруьхъ гележег ава лагьай чIал я. Гьавиляй фийивийри райондин кьиле авайбуруз чухсагъул лугьузва.

Куьчеяр авадан жезва

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Региондин «Зи Дагъустан – зи рекьер» программадин сергьятраваз эхиримжи 2-3 вацран муддатда Ахцегьа Къ.Палчаевадин (яргъивал – 1027 метр, майдан – 6038 кв.м.), М.Мусаеван (355,5 м.; 2130 кв.м.), А.Мурсалован (536,8 м.; 3505 кв.м.) тIварарихъ галай ва Ленинан шегьредик акатзавай са гъвечIи куьче (137,7м.; 695 кв. м.) бинедилай ремонтна (гегьеншарна, аник квай хъвадай ва дигидай цин турбаяр дегишарна, цIийи шалманар акIуруналди, йифен эквер куькIуьрна) ва анра къир цана.

Санлай вичин яргъивал 2 километрни 57 метр тир рекьин майдан (12 368 кв.метр) вижевайдаказ туькIуьрунин умуми къимет 19 579 782 манатдиз барабар хьана. Адакай анжах са процентдилай артух (207 795 манат) - чкадин, амай вири такьатар республикадин бюджетрай гана.

Пудратчи «Ростехнострой» ООО-ди (директор - Абдулмежид Гьажиев) вахтунда ва ери аваз тамамарна вахкай кIвалахдилай жемят пара рази я. Винидихъ тIвар кьур махсус программадик экечIуналди, райцентрадин рекьер аваданламишзавай Ахцегь райондин кьиле авайбуруз ва кIвалахар кьиле тухвай устIарриз агьалийри пара кьадар сагърай лугьузва.

Къейд ийин, алай вахтунда Ахцегьа Шарвилидин ва Гагаринан тIварарихъ галай куьчейра къван твазва. Эхиримжи 2-3 йисан къене райцентрадин цIудав агакьна куьчеяр аваданламишнава. И кIвалах къведай йисузни давамардайвал я.

ЦIийикIа туькIуьр хъийизва

Жасмина САИДОВА

Мукьвал тир йисара, малум хьайивал, республикадин ракьун рекьерихъ галаз алакъалу са жерге цIийивилер жедайвал я.

РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Ризван Гъазимегьамедова хабар гайивал, 2027-йисан эхирдалди Махачкъаладин ракьун рекьерин станция цIийикIа туькIуьр хъувунин кIвалахар кьиле тухуда.

«Саки вири уьлкведин мулкунал ракьун рекьерин къурулуш цIийикIа туькIуьр хъийизва. Иллаки Дагъустандин чилел. Иник Азербайжандихъ галаз сергьятдал станция эцигун ва цIийикIа туькIуьр хъувун акатзава. Адан проектдин кIвалахар тамам къуватралди кьиле физва. Идалайни гъейри, ракьун рекьин «Махачкъала» станция цIийикIа туькIуьр хъувун пландик кутунва. Махачкъаладин гьалкъа гьуьлуьн портунихъ галаз алакъалу я. Ана портуниз физвай рекьер алай аямдин истемишунриз жаваб гудайвал туькIуьр хъийида. Алай вахтунда проектар туькIуьрзава ва 2027-йисан эхирдалди вири кIвалахар акьалтIарун лазим я», - лагьана Р.Гъазимегьамедова Минеральный Ятар шегьердин выставкайрин «МинводыЭкспо» центрада кьиле фейи «Россиядин Кьиблепата ракьун рекьерин логистикадин нетижалувал хкаждай рекьер» элкъвей столдилай гуьгъуьниз.

Гъазимегьамедован гафаралди, коронавирусдин тIугъвалдин вахт алатайдалай гуьгъуьниз ракьун рекьерай тухузвай парцин кьадар йиса 12-17 процентдин, гьуьлуьн портунай тухузвайди - 12-25 процентдин ва автомашинра аваз чIугвазвай парцин кьадар 25-30 процентдин гзаф жезва.

«Гьаниз килигна, эгер 5 йис идалай вилик чна йиса 12 миллион тонн пар тухузвайтIа, умуд кутазва, алай йисуз и делил 17 миллион тонндиз барабар жеда ва 2025-йис алукьдайла 20 миллион тонндив агакьда. РФ-дин экономикадин ва мулкар виликди тухунин, гьакIни транспортдин министерствойрин проектрал асаслу яз, 2030-йис алукьдайла «Keферпад – Кьиблепад» рекьяй 30 миллион тонндив агакьна пар тухуда», - лагьана РД-дин вице-премьерди. Ада къейд авурвал, международный транспортдин «Keферпад - Кьиблепад» рекьин игьтияж иллаки екеди хьанва ва уьлкведин руководстводи вилик 2050-йис алукьдалди и рекьяй тухудай парцин кьадар йиса 100 миллион тонндив агакьарунин месэла эцигнава лагьайтIа жеда.

Элкъвей столдин кIвалах акьалтIарайдалай кьулухъ Махачкъаладин гьуьлуьн алишверишдин портунин гендиректордин заместитель Гьажи-Мурад Абашилова малумарайвал, РЖД-ди Дагъустанда ракьун рекьин сортировкадин парк эцигунин месэладин тереф хвена.

«Чи планар РЖД-ди и жигьетдай кьунвай чкадилай, яни абуру кьиле тухузвай къени, гележегдихъ элкъуьрнавай сиясатдилай аслу я. Къейд ийин, РЖД-дин руководстводи ракьун рекьин сортировкадин парк эцигна куьтягьдайла, алава тир ракьун рекьин хел тухунин фикирдин тереф хвена – чи саки вири планар абуру тадиз кьабулзава ва транспортдин «Keферпад - Кьиблепад» рехъ туькIуьрунин жигьетдай государстводи чи вилик эцигнавай месэлаяр таъминариз куьмек гузва», - лагьана ада.

«РЖД» ОАО-ди цIийиз туькIуьрзавай «Самур-2» станция Россиядинни Азербайжандин сергьятдиз лап мукьув эцигдайвал я. Ам международный транспортдин «Keферпад – Кьиблепад» рекьин рагъакIидай патан хилехъ галаз алакъалу жеда ва международный стандартриз, яни алай аямдин истемишунриз жаваб гудайвал, тадаракламишда. 2025-йисан эхирдалди уьмуьрдиз кечирмишун лазим тир и проектди йиса 15 миллион тонн (алай вахтунда авайдалай саки кьве сеферда гзаф) пар чIугвадай мумкинвал гуда.

Инал къейд ийин, РФ-дин экономикадин ва мулкар вилик тухунин министерстводи, РЖД-ди ва Дагъустандин руководстводи Махачкъаладин аэропортунай Дербентдиз фидай ракьун рекьин хел туькIуьрунин месэлани веревирдзава. И рекьяй, фикирзавайвал, самолетраваз республикадиз къвезвай пассажирривай (туристривай ва мугьманривай) электропоездраваз къадим шегьердиз физ жеда.

«Чна пассажирар «Уйташ» аэропортунай Дербентдиз кьван тухунин кIвалах тешкилунин месэла РЖД-дихъ галаз веревирдна. Фикир гъавурда гьатдайди я - пассажиррин платформа аэропортунив кьван агакьдайвал туькIуьрун, и рекье (Дагъустандин Огни, Дербент шегьеррин мулкарал) гьалтзавай платформаяр цIийикIа туькIуьр хъувун ва поездри гьерекатзавай къайда авайдалай хъсанарун», - лагьана РФ-дин Экономикадин ва мулкар вилик тухунин министрдин заместитель Сергей Назарова и йикъара кьиле фейи Каспий гьуьлуьн къерехда, Дагъустан Республикадин мулкунал, туристар патал йисан кьиляй-кьилиз ял ядай, сагъламвал хъсанардай мумкинвилер яратмишуниз талукь стратегиядин сессиядин вахтунда.

Ада малумарайвал, РЖД-ди цIийи рекьяй алай аямдин электропоездар ахъаюн теклифна – абуру аэропортунай Дербентдиз кьван рекье (и рехъ туристри иллаки гзаф ишлемишзава) пассажирриз къулайдаказ къуллугъ авун таъминардай мумкинвал гуда. «Амма ина четин са месэла гьалтзава, ам чна веревирд авун лазим я: шегьеррин арада пассажирар тухун тешкилун – им субъектдин хиве авай везифа я. Гьаниз килигна, чна и месэла Сергей Алимович Меликовахъ, РЖД-дихъ галаз санал веревирд авун, вири мумкинвилер ахтармишун ва и кар гьикI гьиле кьадатIа килигун лазим я», - алава хъувуна ада.

Къейд ийин, са тIимил вахт идалай вилик Кеферпатан Кавказдин ракьун рекьерин начальникдин заместитель Захар Адамова аэропортунай Дербентдиз кьван рехъ 1 сятни 10 декьикьада давам жедайдакай хабар ганай.

Къагъриман ИБРАГЬИМОВ

Советрин девирдин зурба хирург ва алим С.Юдина икI лагьанай: «Хирургдиз иллаки важиблу хас тир лишанрикай сад - вичин кIвалах агалкьунралди вилик фин патал хкянавай пешедал рикI хьун я. Вичин кIвалахдин вири девирда, иллаки четин вахтунда, адаз пешедал рикI хьуни, инсан кIанивилихъ агъуни ва жемиятдиз ам хийирлуди тирди гьисс авуни куьмекда».

Ихьтин хирургрикай сад **БЕКЕРОВ Бекер Мевлидович** я.

деринарна. Зи къенин агалкьунар рагьметлу Нариман Салмановичан тарсарин нетижа я.

Дербентда Б.Бекерова 1999-йисалди хирургвиле зегьмет чIугуна. Ахпа, тади гьалда куьмек гузвай дежурный хирург яз, вертолетда аваз Кьиблепатан Дагъустандин тефей район хьанач. Ам кьиле авай бригадади тадиз хирургрдин кIвалах герекзавай хейлин операцияр авуна. Гуьгъуьнлай ам хирургиядин отделенидин заведующийвиле тайинарзава. И къуллугъ ада 2012-йисалди тамамарна.

2012-йисуз медицинадин «МЕД-ЭЛИТ» центрада хирургиядин отделение ачухайла, центрадин регьберди Бекер Мевлидовичаз анин заведующийвиле кIвалахун теклифзава. Ина кIвалахай 8 йисан къене ада отделение чешнелудаз элкъуьрна.

2020-йисуз Мегьарамдхуьруьн райондин больницадин кьилин духтур Гьажибала Беглерова чи ватанэгьлидиз больницадиз цIийи эндовидеостойка хканвайди ва адал цIийи технологийрай операцияр ийиз, чкадин хирургриз вичин тежриба пайиз, кIвалахиз атун теклифзава.

Са тIимил фикирар авурдалай кьулухъ, «Земский духтур» программадикай менфят къачуна, Бекер Мевлидович кIвалахиз Мегьарамдхуьруьз фена. Райбольницадин духтурриз эндоскопдал операцияр ийидайвал вичин тежрибадалди чирна.

Алай вахтунда ада медицинадин «МЕД-ЭЛИТ» центрада хирургиядин отделенидин заведующийвиле кIвалахзава.

- Гьикьван хъсан хирург хьайитIани, вири рикIиз кIандайвал кьиле физвайди туш, - лугьузва духтурди чи арада хьайи суьгьбетда. - Эгер са хирургди вичи операция авурбуруз садрани пис жезвач лагьайтIа, ада тапарарзавайди я. Операция «простойди» хьайитIани, 100% заминвал садавайни гуз жезвайди туш. Операция гьамиша мумкин тир хата авай кар я. Гзаф вич-вичихъ агъун бягьаз акъвазда. Операция хьиз, операциядилай гуьгъуьнин вахтни важиблу я.

– Бекер духтур, и пеше хкягъунал куьн рази яни?

РикIин чим гузвайди

Ам 1955-йисуз Докъузпара райондин Миграгъ-Къазмайрал Ватандин ЧIехи дяведин иштиракчи, РД-дин лайихлу муаллим Бекеров Мевлидан хизанда дидедиз хьана. 8-классдал кьван ада хайи хуьруьн, 9-10-класра Миграгъирин юкьван школада кIелна. Са йисуз ада хуьруьн культурадин кIвале директорвиле кIвалахна. 1974-йисуз ам Дагъустандин Гьукуматдин медицинадин институтдин «лечебное дело» факультетдик экечIна. 6-курсуна кIелдайла, медицинадин рекьяй гьетIуь пеше хкяна кIанзавай. Яргъалди фикирардайвал хьанач. Адан рикIел вичин халу, Ватандин ЧIехи дяведа военный хирург, аскеррин чанар къутармишиз жезгера хьайи Эмирчубан Керимханов ва вич кIелуник экечIдайла ада лагьай гафар хтана: «Чан хтул, заз чизва ви рикIе хирургвилин пеше авайди. Ваз чир хьухь, гьар садакай духтур-хирург жедач. И пешедиз кьетIен ерияр кIанда: чIехи дурумлувал, сабурлувал, чан къурбанд ийиз гьазур хьун, командада кIвалахиз алакьун, четин гьалара тади гьалда къарар кьабулун ва гьакIни чIехи жавабдарвал».

Б.Бекерова, халуди лагьай ерийрал амал ийиз, вичел кIвалахна, гележегдин пешедин рехъ аннамишна хкяна. Ам операцийрин столдал алайдан уьмуьр хуьн патал, жавабдарвал вичин хивез къачуз, гьазур жез гатIунна.

Гьелбетда, операцияр ийидай столдихъ студентар акьван фад ахъайзавачир. Махачкъаладин больницайра хьайи практикайра иви акурла чIур жезвай, экъуьчзавай бязи вичин юлдашар акурла, ам хирургвал вичин пеше тирдан гъаврда гьатна.

Институт акьалтIарай 1980-йисуз ам кIвалахиз Дербент шегьерда авай райондин больницадиз хтана.

- Практикайра хьайи бязи больницайра чун операция ийизвайдан патав агуддачир, студентдиз фикир гудачир, - рикIел хкизва духтурди. – Дербентдин райбольницада зун хъсан муаллимдал гьалтна. Хирургиядин отделенидин заведующий Рамазанов Нариман Салманович кар чидай хирург хьиз, михьи рикI авай инсанни тир, хъсан насигьатчини. Сифте нубатда, ада заз кIвалахдив дуьз эгечIиз ва духтурди хьиз фикир ийиз, ахпа дуьз къарар кьабулиз чирна. Операцияр кьиле тухудайвал кьалуриз, чирвилер

2006-йисуз ада хирург-эндоскопиствилин рекьяй алава кIел хьувуна, и пешедай сертификат къачуна. Лагьана кIанда, Бекер Мевлидович Кьиблепатан Дагъустанда эндоскопдал операцияр ийиз кьил кутур сад лагьай хирург я.

- Инсандин руфунин кьадардиз килигна, жендекдин къенепатар адетдин жуьреда операция ийидайла, 10-30 сантиметрдин ва, гьалдиз килигна, гьадалай гзафни атIузва, - лугьузва Бекер духтурди. - Алай вахтунда руфунин къенепатан операцияр руфунай тIекв акъудна ийизва. И жуьреда вири операцияр кьиле тухуз жезва.

– Эндоскопдал ийизвай операцияр гьикI кьиле физва? Вичин асул метлебдиз килигайла, абур мадни квелди тафаватлу я.

- Ина адетдин жуьредин вилериз тади гудай ачух, экуь экв авач. Хирургрин кьилиз тади гузвай, хьен гун тийизвай лампаяр я хкудда, я тахьайтIа муькуь патахъ элкъуьрда. Хьуьтуьл экуьнай хкатна видеосистемадин экран ва эквер кузвай дисплей аквада... Адет яз, ивидай хьанвай жуна авай кур аквадач, и жуьредин операция саки иви галачиз кьиле физва, - жаваб гузва ада.

2008-йисуз хирургиядин хиле цIийи кьайдаяр ишлемишуналди кIвалахда къазанмишнавай агалкьунрай ва инсанрин сагъламвал хуьнин рекье чIугур гьакъисагъ зегьметдай Б.Бекеров Дагъустан Республикадин лайихлу духтур лагьай гьуьрметдин тIварцIиз лайихлу хьана.

Са шумудра ада Москвада, Дондал алай Ростовда хирургиядин хиляй кьиле фейи международный конгрессра иштиракна. Дербентдин медколледждин ва «Южгаг» институтдин студентриз хирургиядин хиляй тарсарни гана.

КIвалахдивай къерех тахьана, ада медицинадин илимрин кандидатвилин темадай диссертация кхьена. Адан илимдин регьбер РФ-дин илимрин лайихлу деятель, РФ-дин лайихлу духтур, медицинадин илимрин доктор, профессор М.Дибиров тир. Дагъустандин Гьукуматдин медицинадин академиядин диссертацийрин Советрин членри вирида сад хьиз сесер гана кьабулай къарардалди 2011-йисан июндин вацра Б. Бекероваз медицинадин илимрин кандидат лагьай тIвар гана.

- Духтурвал пеше ваъ, уьмуьрдин къайда, тегьер я. Гьар са инсанди а пеше вичин тIебии алакьунрихъ ва хесетрихъ галаз къадайвал хкяна кIанда. А вахтунда ада намусдалди зегьмет чIугвада. Гьи пеше хьайитIани, эгер а пеше рикIивай хкянавайди яз хьайитIа, ада вичин вири къуватар ва чирвилер эцигда, а вахтунда адакай гзаф хийир жеда. ГьакI зани, зун духтур хьиз, арадал атун патал вири къуватар эцигна кIелна, жуван чирвилер хкажна, гилани а кIвалах давамарзава. Зун жуван пешедилай рази я.

– Са суал мад. И пеше хкягъиз кIанзавайбуруз квевай гьихьтин насигьатар гуз жеда?

- Заз халисан духтур, вичин пациентар патал рикIивай чан эцигзавай духтурдикай жеда лугьуз кIанзава. Иниз килигна, пеше хкядайла жуван вилик суал эциг – вун патал кIвалах, карьера важиблу яни, тахьайтIа, хизан? За жувазни и суал ганай, амма са тайин жаваб хьаначир. Зун гьамиша хизандин ва кIвалахдин арада катканзава жезвай. Заз жуван хизандиз сагърай лугьуз кIанзава, гзаф вахтара суварар, жуванбурун шад мярекатар ахъайиз дежурствойра хьайи вахтара зи гъаврда гьатунай. Ихьтин арайра «пациентрин вил зал ала», - лагьайла, абур зи гъаврда гьатдай. Иниз килигна медицинадин рекьяй кIелиз физ кIанзавайбуруз за лугьузва: кIвалахдин рекьяй вилик физ кIанзаватIа, кьве стулдал ацукьиз жедач. Духтурвилин пеше психологиядин жигьетдайни гзаф заланди я.

Хъсан хирург, инсан хьиз, Бекер духтур туькIвей ва гьуьрметлу хизандин кьилни я. Адахъ кьве рушни са гада ава. Пуд веледдизни кьилин образование гана. Гадади карчи яз Урусатда кIвалахзава. Рушарикай сад бухгалтер, муькуьди муаллим-психолог я. Аялрихъ чпин хизанар хьанва. Бекер духтур ругуд хтулдин бахтлу чIехи бубани я.

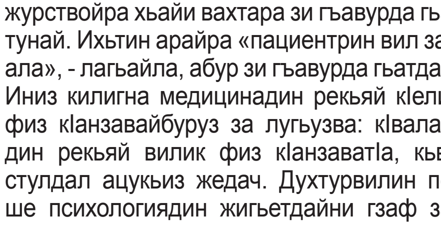

Пешедиз вафалу яз

Гьажи КЪАЗИЕВ

Дуьньядин винел сагъламвилелай багьа затI авач, гьадалайни багьа затI кар чидай духтур гьалтун я. Чи бубайрин мисалда лагьайвал, «мал квахьайди квахьна, са чIал чидай касдал кьванни гьалтнайтIа».

И мукьвара зи патав, гзаф йисара муаллимвиле кIвалахна, алай вахтунда пенсияда авай Алискеров Эмирбег Ярметович атана. Ада завай гзаф тIалабна, вич кIвачел акьалдар хьувур Къуруширин хуьруьн участокдин больницада кIвалахзавай духтур-терапевт **ВЕРДИХАНОВ Исмаилаз** «Лезги газетдин» чинилай чухсагъул малумарун. «Къуй вири Лезгистандиз чахьни Гиппократан кьинез вафалу духтурар авайди чир хьурай, герек татурай, чарасуз хьайитIа, ахьтин пешекар алай чка чир хьурай!» - лагьана ада.

Исмаил Шагьназаровича вичин пеше хва Нажибулладизни истеклу авуна. Мектеб къизилдин медалдалди акьалтIарай ам са фикирни тавуна Москвада авай Пирогован тIварунихъ галай медуниверситетдиз гьахьна. Анаг агалкьунралди акьалтIарай Нажибуллади Н.В.Склифосовскийдин тIварунихъ галай НИИ-да «тади куьмекдал» кIвалахна, хирург А.В.Вишневскийдин тIварунихъ галай медицинадин центрада аспирантурани куьтягьна, алай вахтунда винидихъ тIвар кьунвай НИИ-да кIвалах давамарзава.

Эмирбег муаллимдин тIалабун вичин мецелай за агъадихъ гузва:

- Кьве йис кьван тир за начагъвилин тIал чIугваз. Гзаф духтуррин кьилив фена, амма абурукай са куьмекни хьанач. Абурукай куьмек тахьайла, зун чи Къурушрин участокдин больницадиз Исмаил духтурдин патав фена. Ада зи начагъвилиз куьмек хьун патал гайи насигьатри, кхьей дарманри зи начагъвал къезиларна. Пешедиз, тарифдиз, гьуьрметдиз лайихлу тир Исмаил духтурдиз за сагърай лугьузва.

Мектебда кIелдай йисара Исмаил вири предметрай дерин чирвилер авай, художественный литературадин эсерар кIелунал рикI алай ученик тир. Жува тарс гайи аялрикай вини дережадин пешейрин сагьибар хьана халкьдиз, ватандиз къуллугъун, вафалу хьун, - им гьар са муаллимдин мурадни я, дамахни. Гзаф йисара Исмаил духтурди вичин пешедин рекьи са инжиклувални авачиз, галатун тийижиз халкьдиз къуллугъзава. Вичин лайихлу зегьметдай адаз жемятдин патай еке гьуьрметни ава, къиметни. Къуй вахъ яшайишда, пешедин рекьяй мадни еке агалкьунар хьурай, гьуьрметлу духтур Исмаил Шагьназарович!

Инсанриз экв багъишзава

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

МИРЗАМЕТОВ Жамирзе 1969-йисуз Кьурагь райондин Бахцугърин хуьре райондин тади куьмекдин духтур Шагьмирзедин хизанда дидедиз хьана. 1977-йисуз абурун хизан Гъепцегьрал алай бадедин кIвализ хтана. Ина Жамирзеди юкьван школа акьалтIарна. 1986-йисуз ам Новочеркасскдин политехнический институтдин энергетикадин факультетдин хуьреринни шегьеррин промышленный карханаяр эквералди таъминарунин (электроснабжение) пешедай кIелиз экечIна.

– Буба - духтур, диде - медсестра. Куьн технический пеше хкягъунал куь желбна?

- Школада кIелзамаз зи рикI музыкадал алай. За чIагъандал милли макьамар ягъиз чирнай. Лугьун за ваз, милли авазрал зи рикI гилани ала, амма алатдал къугъун захъ галаз кьунач. Школада за математикадин ва физикадин тарсариз гзаф итиж ийизвай. Гележегдин пешени гьа тарсариз талукь рекьяй хкяна.

Кьвед лагьай курсуна авайла, 1988-йисан майдин вацра, Жамирзедиз Советрин Армиядин жергейриз эвер гана. Ам къуллугъиз Военно-морской флотдин кьушунриз акъатна. Са йисалай, 1989-йисан июлдин вацра, СССР-дин Верховный Советди кьабулнавай къарардин бинедаллаз, Армиядин жергейриз эвернавай студентар къуллугъ давамаруникай азадна. ИкI, са йисуз къуллугъайдалай кьулухъ ада институтда кIел хъувуна. И вахтунда ада Къизбес тIвар алай рушахъ галаз кьисметар сад авуна.

Институт акьалтIарай жегьил пешекарди вичин зегьметдин рехъ Къазахстандин Актау шегьерда гатIунна. Иниз ам институтдай рекье тунай.

Вичин хизанни галаз (абуруз са бицIи гада авай) кIвалахиз атанвай жегьил пешекардиз Актау шегьерда са кIвалин квартира гана. Им, гьелбетда, жегьил хизандиз чIехи куьмек хьана. 1993-йисалди ада уран хкудзавай карханада пешедай зегьмет чIугуна.

1994-йисуз Жамирзе вичин хизанни галаз Гъепцегьрал хтана. Хуьре пешедай кIвалахдай чка тахьуниз килигна, сифте ада Мегьарамдхуьре, ахпа Дербент шегьердин электросетда кIвалахна. Ина ада энергетикадин хиляй вири жуьредин жавабдар везифаяр тамамарна. Ада рикIел хкизвайвал, эвелан кьилин инженер, рагьметлу Алик Агъахановахъ галаз къуьнкъуьневаз, шегьердин электросетра гьакъисагъвилелди зегьмет чIугуна.

2021-йисуз Мирзаметов Жамирзе шегьердин электросетдин кьилин инженервиле тайинарна.

- Кьилин инженервал авун четин ятIани, - лугьузва ада, - и кIвалах заз кIанда. Пешедиз итиж аваз хьайила, вири кьилиз акъуддай къуватни жеда. И кIвалах инанмишвилелди кьиле тухуз заз электросетда тамамарай къуллугърин тежрибади куьмекзава. И къуллугъдал ва, санлай къачурла, вири энергетикадани важиблуди, кьил-кьилел хьун ва, чIуру гьалар арадал атайла, жезмай кьван фад, тади гьалда къарар кьабулун я.

Шегьерда бегьем дегишвилер хьанва. Туристар гзаф хьунихъ галаз алакъалу яз, гатуз четин жезва. Карханадин работникар сетрал алай пар сад хьиз пайиз алахънава.

Шегьер чIехи хьуникди, эквер ишлемишзавай хизанар, карханаяр ва кьилдин карчиярни гзаф хьанва.

– Жамирзе стха, августдин вацра «Дербент-330» подстанциядин 6 кВ-дин кабелдин линиядин къвалав ЧП арадал атана, шегьердиз къвезвай эквер хкахьнавай. Ана вуч хьанвайди тиртIа, рикIел хкиз жедани?

- Дугъриданни, 9-августдин нисинихъ хьайи бедбахтвилин дуьшуьш (ЧП) рикIел аламукьдайди я, - гатIунна ам. - Чаз адакай хабар хьанмазди, зун, чи дежурный бригадани галаз, чкадал фена. Гена подстанциядиз зарар хьанвачир, анай ток физвай кабелдин линия хкудна. «Дербент-330» подстанциядилай шегьердиз физвай кIуьд ва райондиз физвай кьуд линия авай кабелри цIай кьунвай. ЦIай квелай кьурди ятIа, чи кьил акъатнач, я ам ахтармишдай вахтни авачир, гьикI лагьайтIа шегьердин яшайишдин объектар ва водоканал ток авачиз акъваз хьанвай. 30 сотыхдин мензилда цIай кьуна, ялавар акъатзавай. МЧС-дин векиларни вахтунда атана. Кьве сятни зуран къене санал, чна - огнетушителралди, махсус техникадин куьмекдалди цIай хкадарна. Тади гьалда Махачкъаладай чав цIийи кабелар агакьарна. Са суткадин къене, эхь, чна акъваз тавуна, пуд сменада кIвалах тешкилнавай, вад линия цIийибуралди эвезна. Нетижада сифте нубатда ток шегьердин больницадизни водоканалдиз гана. Ахпа, яваш-яваш, - карханайриз ва агьалийриз. Чи 35 пешекарди пуд суткада, йиф-югъ талгьана, зегьмет чIугуна. Куьруь вахтунда чIехи ЧП арадай акъудун - им, гьелбетда, шегьердин администрациядин, МЧС-дин работникрихъ галаз чи пешекарри гъил-гъиле аваз санал авур кIвалахдин нетижа я.

Алай вахтунда шегьерда гьалар хъсанарун патал серенжемар кьиле тухузва. Подстанцийрилай шегьердиз цIийи линияр чIугвада. Кьилди къачуртIа, къведай йисан июндин эхирдалди шегьердин кьиблепатахъ ругуд кВ-дин - кьуд, кеферпатахъ - кьве, Дагъустандин Огни шегьер галай патахъ са цIийи линияр чIугвада.

- Им чIехи пар алай кIвалах я, - къейдзава Ж.Мирзаметова. - И кIвалахар кьилиз акъуддай куьмекчиярни чахъ ава. «Дагэнергодин» цIийиз хьанвай кьилин инженердин тапшуругъдалди чи пешекарни галаз, виридахъ галаз меслятар авуна, санал туькIуьрнавай план кардик ква. КIвалахни чна санал кьилиз акъудда. Планда авайвал, и серенжемар кьилиз акъудайла, вад йисан къене шегьерда экверихъ галаз алакъалу месэла квахьда.

Адан гафарай гьакIни малум хьайивал, кIвалахдиз кьецI гузвай месэлайрикай сад иеси авачир экверин сетар я. Абурун кьадарни гзаф я: цIийиз арадал атанвай «Аваин», «Кеферпатан» микрорайонар. Инра кIвалер эцигнавайбурни эциг тавунвайбурни ава, экверин, газдин линияр тухванвач. И микрорайонрай арзаярни гзаф къвезва. Садбуру, гьич садални алукь тавуна, чпиз кIандайвал эквер тухванва… ИкI ятIани, чна абуруз куьмек гузва. Экверин патахъай РД-дин Кьил С. Меликова ганвай тапшуругъдалди, иеси авачир сетар «Дагэнергоди» вичелди къачунва. Программа туькIуьрна, абур къайдадиз гъида. Им агьалийрин къулайвал патал хъсан хабар я.

- Экверин линияр чан алай беден хьиз я, - лугьузва Ж.Мирзаметова. - Абур вахт-вахтунда ремонтна кIанда. Чи работникри линияр ахтармишна, нукьсан квай чкаяр винел акъудзава. Абурун кьадардиз килигна, чаз ремонт ийидай лазим тир материал ахъайзава. Гьелбетда, абур гъилегъил аваз туькIуьрни хъийизва. Энергетикадин хилен кьилин кьетIенвал - им яшариз, къуллугъдиз, тежрибадиз килиг тавуна, гьамиша жуван чирвал хкажун я. Бязи вахтара жувалай яшдиз чIехи юлдашриз са вуч ятIани къалурда, гъавурда твада. Гьамиша хатасузвилин къайдаяр рикIел хкида. Жувани гьамиша цIийи техника ва тадаракар чирзава. ИкI тахьайтIа, дуьз жедач, - къейдзава ада.

Шегьердин кьили карханадиз бегьем куьмекар гузва. Шегьердин куьчеяр йифиз экуь хьун патал ЖКУ-дихъ галаз гьамиша алакъа хуьзва ва и рекье санал кIвалахзава.

Карханади Ж.Мирзаметован неинки пешекарвилиз, тешкилатчивилиз, гьакIни ери аваз кьиле тухузвай кIвалахдин алакьунизни чIехи къимет гузва. КIвалахдин юлдашри лагьайтIа, адан инсанвилин, жавабдарвилин, истемишунин хесетар къейдзава.

- Жамирзе стха хьтин инсанри карханада кIвалахзамай кьван Дербент шегьердин экверин сетди дурумлудаказ кIвалахдайдан патахъай са шаклувални жедач. Кар мягькем гъилера ава, - лагьана Дербент шегьердин электросетдин начальник Иса Рагьимова.

Яргъал йисара энергетикадин къурулушда гьакъисагъвилелди зегьмет чIугунвай, энергетикадин хиляй конкурсра сад лагьай чкаяр кьунвай Ж.Мирзаметован агалкьунар РД-дин Гьукуматди Чухсагъулдин чар гуналди, «Дагъустандин сетевая компания» АО-дин кьиле авай ксарин ва шегьердин электросетрин начальникдин патай са шумуд шабагьар гуналди къейднава.

Жамирзе Мирзаметов гьуьрметлу ва савадлу хизандин кьил я. Адан уьмуьрдин юлдаш, математик Къизбес Мигьралиевна Мегьарамдхуьруьн райондин Гъепцегьрин Т.Нагьиеван тIварцIихъ галай юкьван школадин директор я. Абуру пуд аялдиз тербия гана, уьмуьрдин гегьенш рекьел акъуднава. Саидмирзеди Санкт-Петербургдин С.Кирован тIварцIихъ галай военно-медицинский академияда кIелна, медицинадин илимрин кандидат, нейрохирург я. Банията Санкт-Петербургдин педиатриядин университетда кIелна, шегьердин поликлиникада кIвалахзава. Желила Санкт-Петербургдин таможнядин академия куьтягьна, Балтикадин таможнядал къуллугъзава. Жамирзе ва Къизбес Мирзаметовар пуд хтулдин бахтлу чIехи бубани баде я.

«Каспийдин рекъемрин форум – 2023»

Жасмина САИДОВА

16-18-ноябрдиз, Дагъустандин мулкунал, Каспийск шегьерда, международный «Каспийдин рекъемрин форум – 2023» мярекат кьиле физва. Форумда 600-далай гзаф ксари иштираксава. Мярекатдин кьетIенвилерикай ва гуьзлемишзавай мугьманрикай саласа юкъуз республикадин журналистрихъ галаз хьайи гуьруьшдал РД-дин рекъемрин рекьяй виликди финин министр Юрий Гьамзатова суьгьбетна.

Ада хабар гайивал, цIийи жуьреда тешкилнаваз, сифте сеферда кьиле тухузвай и форумди республикадиз неинки Дагъустандай, гьакIни гьар жуьре маса уьлквейрай тир ва рекъемрин технологийрал элячIунин месэладал машгъул пешекарар желбнава.

Къейд ийин, икьван чIавалди, 7 йисан вахтунда, РД-дин рекъемрин рекьяй виликди финин министерство тешкилатчи яз, республикада региондин экономика ва государстводи идара авунин кIвалах рекъемламишунин месэлайриз талукь тир зурба «РИФ.Кавказ» интернет-форум кьиле тухуз хьанай.

«Гьайиф хьи, «РИФ.Кавказ» форумди чаз рекъемрин хиле садлагьана вилик фидай мумкинвал ганач. Гьаниз килигна, чна форум цIийи «къаматда» аваз тешкилун кьетIна. И кардин макьсад Каспий гьуьлуьн патав гвай уьлквейрин арада авай алакъаяр мягькемарун ва международный «Кеферпад – Кьиблепад» проект уьмуьрдиз кечирмишун патал лазим камар тайинарун, вилик акъваззавай месэлаяр веревирд авун я. И кар патал форумда иштираквай уьлквейрин векилар жуьреба-жуьре хилерай кIвалахдин дестейриз пайда – икI абурувай чпин уьлквеяр проект кьилиз акъудуниз гьазурлухвилин гьал ахтармишиз жеда. КIвалахдин дестейри гьакIни чпин уьлквейриз международный и проектдик экечIун патал вуч кими ятIа тайинарда», - хабар гана Ю.Гьамзатова.

Министрди малумарайвал, форумдин сергьятра аваз кар алай 5 месэла веревирдда: киберхатасузвал, транспорт ва логистика, туризм, экология, илим ва образование. Пешекарри чпин нетижалу проектрикай суьгьбетда ва жуьреба-жуьре хилер рекъемрин жигьетдай виликди тухун патал лазим тир серенжемар веревирдда.

Форумдин мугьманрин арада, малум хьайивал, Россиядин рекъемрин рекьяй виликди финин министр Максут Шадаев, Дагъустандин Кьил Сергей Меликов, Россиядин МИД-дин кьетIен тапшуругъар тамамардай посол Михаил Петраков, Россиядин ва адан патав гвай маса уьлквейрин – СНГ-дин иштиракчийрин арада авай сергьят тайинарунин крарай РФ-дин Президентдин махсус векил, Евразиядин халкьарин ассамблеядин генеральный секретарь Андрей Бельянинов, Ирандин алакъадин ва информациядин технологийрин министрдин заместитель Мейсам Абеди ва са жерге маса вини дережадин мугьманар ава. ВКС-дин къайдада форумдин кIвалахда Россиядин Президентдин куьмекчи, Государстводин Советдин секретарь Игорь Левитинани иштиракда.

Ирандин делегациядилай гъейри, форумда гьакIни Туьркменистандин, Узбекистандин векилар, СКФО-дин республикайрай, Туладин, Варонеждин, Астрахандин, Ростовдин областрай, Краснодардин крайдай тир пешекарар, уьлкведин маса пипIерай атанвай IT-бизнесдин къуллугъчияр ава.

Форумдин нетижада кIвалахдин дестейри президиумдиз «Кеферпад – Кьиблепад» проект нетижалудаказ уьмуьрдиз кечирмишун патал кьабулун герек тир серенжемрикай докладар авун лазим я. ГьакIни, мярекатдин сергьятра аваз, са шумуд уьлкведин сергьятра аваз къуватда жедай рекъемрин документрин сад тир стандартар гьазурун ва я тестикьарун теклифнава. Инал ихтилат проектдихъ галаз алакъалу вири уьлквейрин мулкарал къуватда жедай рекъемрин къулуникай, делилрин хатасузвиликай, логистика ва транспорт идара авуникай, тIебии тушир интеллект ишлемишунихъ галаз алакъалу проектрикай физва.

Важиблу месэлайрай

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

ЧIал хуьзвайди диде, Ватан хуьзвайди буба я лугьуда. Гьавиляй адаз масакIа ваъ, дидед чIал лугьузва. Амма, гьайиф хьи, эхиримжи вахтара жегьил дидейри, бадейри чпин хайи чIал хуьзмач. Чун шагьидар я, абуру гьатта бинедилай гуя кьасухдай чпин аялриз лезги чIал чирзавач. КьепIинихъ «лайлай бала, лайлай…» манидин чкадал «баюшки бай-бай» лугьуз, абуруз урус чIал чирзава. Ахпа, чIехи хьайилани, кIвале абурухъ галаз чпиз дуьздаказ чин тийидай урус чIалалди рахазва. Гуя урус чIал кесерлу я лугьуз, жуван дидед чIал усаларзава, квадарзава. Аялрин бахчадани, школадани вири мярекатар, тарсар, къугъунар урус чIалал тешкилзава...

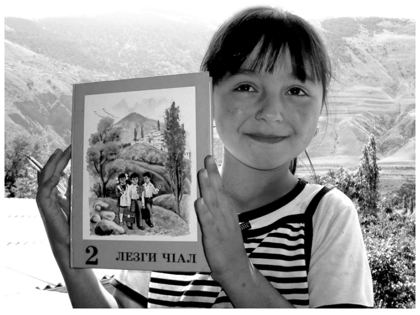

Им хуьерал, мулкарал гьужумар авун, мал-девлет чапхун-къакъудун адет тир куьгьне заманада хьайи кар я. Дагълух лезги хуьруьн патавай гьиле затI гьат тавуна хъфизвай атлу кIеретIдин башчидиз къуьлуьн никIе гвен гуьзвай дишегьлийрикай хкатна къугъвазвай аялар аквада. «Им хандиз зи патай виридалайни хъсан савкьат жеда» лагьана, ада 5-6 йиса авай са гадани, гьарай кьилел алаз, балкIандал вегьена, чпин вилаятдиз хутахда. Ялгъуз дишегьлияр мет-кьил гатаз шехьиз амукьда.

Пара хвеши жеда хандиз ихьтин кьетIен «савкьат» акурла, ада гада саки гьахьтин яшда авай вичин рухвайрихъ галаз тербияламишун вичин къуллугъчийрал тапшурмишда. Зигьинлу, дирибаш гададиз са куьруь вахтунда и халкьдин чIал, адетар чир жеда. ЧIехибуру лагьай гаф, тапшурмишай гьар са кар рикIе авайвал кьилиз акъуддай къилихрин ам вирибуруз бегенмиш тир. ЧIехи жердавай ам мадни хъсан буйбухахдиз къвезвай, тербиялу жезвай. Къугъунрани, кIелунрани, гьар жуьре акъажунрани таяр-туьшерилай, гьатта хандин рухвайрилайни викIегь лезгидин алакьунрал пехилбурни авай.

Амма гъурбатдиз акъатай гьа сифте йикъалай лезги гададиз са кьетIенвал

Виридалайни еке девлет

Дидеди гъил кьуна вичин аял бахчадиз тухудайлани, школадин гьаятда аялар къугъвадайлани, школадиз физхкведай рекьерани чаз ван къвезвайди урус рахунар я. Са школайрин ваъ, райондин вири мярекатарни урусдалди хьанва. Гьелбетда, урус чIалаз чун ерли акси туш. Халкьарин арада рахунакахьунин девлетлу урус чIал уьлкведин кьилин чIал яз, ам чир хьун важиблу я. Разивилелди къейд ийин, ам чин тийидай кас гьатта чи дагълух яргъал хуьрерани амач, кIвалевай гъвечIи аялризни ам телемультикрай чир жезва. Инал ихтилат квахьзавай жуван дидед чIалакай я. КIелун, кхьин анихъ амукьрай, гзафбурувай къе лезги чIалал рахаз жезмач. Авайвал лугьун, ахьтинбуруз гьа урус чIални бегьем чизвач: урус-лезги гафар, чIалан къайдаяр (род, падеж…) какадарзава. Гьа са вахтунда жуван хайи чIалал рахазвайбур, лезги чIалал газет, журнал, ктаб кIелзавайбур гуя авамбурай, савадсузбурай кьазва. ЧIал халкьдин кьилин лишан тирди ва чIалахъ галаз халкьни квахьзавайди кьатIузвач. Гьелбетда, чун гьамиша гьа ихьтин къайгъусузбур тушир. Рагьметлу чи бубайри агъзур йисарин къене гьар жуьре чапхунчийринни душманрин хура акъвазуналди хайи чIални, халкьни, Ватанни хвена, къе чав агакьарнава. «Эгер пака зи чIал квахьдайди чир хьайитIа, зун къе рекьиз гьазур я» лагьанай Расул Гьамзатова, урус чIалал са шиирни кхьин тавур (таржумачийрин куьмекдалди машгьур хьана) дуьньядин дережадин чIехи шаирди. «Халкьдин эбедивал адан чIала ава» лагьанай машгьур писатель Чингис Айтматова. Хайи чIал, халкь хуьн патал чаз, лезгийриз, гьа ибур уьмуьрдин асул мурад, къаст, фикир хьана кIанда. Фикир гайила, гьакъикъатдани, дидед чIал квадарун жуван халкьдиз хаинвал авун я, масакIа лугьуз жедач.

Эхь, жуван хайи дидед чIалакай, ам хуьнин важиблувиликай яргъалди рахаз жеда. Амма яргъалди вахт къакъуд тавун патал вичикай ихтилат физвай месэла заз виликдай жуван рагьметлу чIехи бубади ахъаяй са хъсан кьисадалди куьтягьиз кIанзава.

авай: мумкинвал хьанмазни, вирибурукай хкечIна, ам вич-вичив рахаз, хъуьрез-шехьиз, къугъвадай. И кар виридаз сир тир. Нубатдин сеферда гьа икI вич-вичиз хелветда авайла, хандин рухвайри адакай ягьанатар ийида. Гафарай гафариз, ахпа кукIунриз акъатна, гатада ада хандин кьве хвани. И кардикай хабар хьайи ханди ам вичин еке кIвалерай ахкъудна, лукIвиле са девлетлу мулкдардиз (помещикдиз) гуда. ЖаллатIрин гуьзчивилик кваз гьа вич хьтин язухрихъ галаз пакамалай няналди са кьас фахъ чуьлда юкь какуруниз мажбур жеда и жегьил, катдай мумкинвални авачиз. Амма кьилди жез, вич-вичив рахадай хесет адакай хкатдач.

Садра гьа и гьалдаваз ацукьнавайла, патав гвай рекьяй пар алай балкIанарни вилик кваз са яшлу савдагар физ жеда. Япарихъ садлагьана таниш лезги чIалан ван галукьай ам, таъжуб хьана амукьда. Жегьилдин патав атана, адахъ галаз ихтибарлувилелди ихтилат ийида дуьнья акунвай камаллу касди. Ватандивай къакъатуникди чара атIай гьалдавай гадади вичикай ахъайда. На лугьумир, патал чкада хайи чIал, милли адетар рикIелай алат тавун патал ам гьамиша вичин дидебубадихъ, багърийрихъ галаз рахазвай. Гьар юкъуз вичин туькьуьл кьисметдикай, четин яшайишдикай, кьилел къвезвай крарикай суьгьбетзавай, яргъал ватанда амай вах-стхадихъ галаз къугъвазвай кьван.

- Эхь, чан халу, тахьайтIа зи рикIелай дидед чIал, адетар, мукьвакьилиярни алатдай эхир. Пака Ватандиз хъфейла, абуру дидед чIални чизмачир зун кьабул хъийидани? – лугьуз, вилерал накъвар акьалтна жаваб ганай ада лезгидалди рахазвай савдагардиз.

Лезги жегьилдин кьетIен ватанпересвал акур савдагардин вилерал накъвар акьалтда ва ам азад хъувуна, Ватандиз хутахун кьетIда. Къизилдин пулунихъ иесидивай маса вахчуна, ада лезги гада вичин хайи муг галайвал рекье хтуна.

Агалкьунар мубаракзава

Камила ГЬАЖИЕВА

Муаллимдин пеше виридалайни четинбурукай, муракаббурукай сад я. Ада вичиз уьмуьр бахш авур касдивай датIана яратмишунин рекье хьун, аялриз акьалтI тийидай рикIин чимивал, мердвал гун истемишзава. Вири и ерияр Каспийск шегьердин А.Гьажибегован тIварунихъ галай 3-нумрадин школадин физикадин муаллим **Фарида Гьажиметовна РАСУЛОВАДИЗ** хас я. И мукьвара, кIелунин цIийи йис алукьай вацра, ада вичин 50 йисан юбилей къейдна.

Фарида Гьажиметовнадин зегьметдин рехъ тамамдаказ и мектебдихъ галаз алакъалу я – ина ада Дагъустандин госуниверситет акьалтIарайдалай кьулухъ физикадин тарсар гузвай жегьил муаллим яз кIвалахиз башламишна. Къенин юкъуз Ф.Расуловадин педагогвилин тежрибади 27 йис тешкилзава. И девирда ада школадин тарихда гьатай баркаллу крар гзаф авуна.

Вичин тIвар чIехи гьарфунилай кхьиниз лайихлу инсан, лап хъсандиз гьавурда авай ва яратмишунин тегьерда кIвалахзавай пешекар тир Фарида Гьажиметовнадиз вичин тарсунал аялрин итиж желб авунин сирер лап хъсандиз чизва лагьайтIа жеда. Ада гьакIни школада вичихъ галаз санал кIвалахзавай, гьакIни шегьердин методкIватIалрин иштиракчияр тир жегьил муаллимриз-амадагриз кIвалахдин рекьяй меслятар гузва, тежрибадикай лугьузва.

КIвалахда кIевидаказ истемишдай, гьа са вахтунда масадан гьавурда гьатдай, инсан-

рив рикIивай эгечIдай адаз гьар са аялдихъ галаз рафтарвалдай къайда чида – абуру муаллимдиз екез гьуьрметзава, адал рикI ала.

Образованидин хиле гзаф йисара гьакъисагъвилелди зегьмет чIугунай, акьалтзавай несилдиз чирвилер гунин ва тербияламишунин кардик еке пай кутунай ам «Дагъустан Республикадин образованидин отличник» лагьай лишандалди къейднава. Идалайни гъейри, Фарида Расулова «Россиядин Федерациядин образованидин хилен гьуьрметлу работник» я. Школадин коллективди Фарида Гьажиметовнадиз и агалкьунар мубаракзава ва абурал рикIивай дамахзава. Инанмиш я, зегьметдин рекье ам мадни еке нетижайрив агакьда.

РикI алай пеше

Назифа ЮРКЪУЛИЕВА

Квез и шикилдай аквазвайди СтIал Сулейманан райондин центральный библиотекадин кIелдай залдин заведующийвиле кIвалахзавай **МЕЛИКОВА Гъулангерек Бубаевна** я.

1981-йисуз ада и библиотекада художниквиле кIвалахиз башламишна. Алай вахтунда кIелдай залда 800 касдиз къуллугъзава. Ктабрин кьадар 4000 я.

Лагьана кIанда хьи, Гъулангерек вичин кIвалахдив жавабдарвилелди эгечIзава. Юбилярриз, лишанлу йикъариз, машгьур инсанриз талукьарнавай жуьреба-жуьре мярекатар-межлисар, конференцияр, элкъвей столар, выставкаяр тешкилзава.

Эхиримжи йисара Гъ.Меликоватди «Дишегьлидин алем» тIвар алай клуб арадал гьанва. И клубдин иштиракчийри хизанрихъ, сагъламвилихъ, милли хуьрекрихъ галаз алакъалу жуьреба-жуьре темайрай суьгьбетар ийизва.

Гъулангереказ яргъал йисара намуслувилелди зегьмет чIугунай гзаф шабагьарни ганва. Къуй адахъ гена ни еке агалкьунар ва яргъал йисара кIвалахдай къуватни чандин сагъвал хьурай!

Автобусар гана

Хазран КЬАСУМОВ

СтIал Сулейманан райондин школайриз алатай гьафтеда цIийи пуд автобус хтана. Абурукай сад ЦIийи поселокдин ва кьвед Цмуррин инновациядин школайриз гана.

- Эхиримжи 5-6 йисан къене райондин школайриз цIийи са шумуд автобус хтана, и къайгъударвиляй чна Дагъустан Республикадин Кьил Сергей Меликоваз, образованидин ва илимдин министр Ягья Бучаеваз сагърай лугьузва, - лагьана автобусар школайрив вахкунин мярекатдал райондин кьил Саид Темирханова.

Цмуррин школадин директор Сергей Ежова къейд авурвал, цIийиз ганвай 2 автобусни кваз, гила школадихъ 4 автобус хьанва. И кардихъ вичин себебни ава: школадиз маса хуьрерай гъиз-хутахзавай кIелзавайбурун кьадар гзаф я. Идалайни гъейри, Цмурдал мукьвал тир вахтара школа-интернатни ачухда.

* * *

Алатай гьафтеда Мегьарамдхуьруьн райондин мектебривни автотранспортдин 2 машин агакьна. 9-ноябрдиз Мегьарамдхуьруьн райондин кьил Фарид Агьмедова школаяр патал машинар образованидин идарайрив агакьарун патал мектебрин векилрихъ галаз гуьруьш кьиле тухвана. ЦIийи «Газель» микроавтобусрин куьлегар ада Гилийрин ва Мегьарамдхуьруьн М.Гьажиеван тIварунихъ галай 1-нумрадин школайрин директоррив вахкана, абуруз и кар мубаракна.

Фарид Агьмедовани, мектебрин директоррини республикадин Кьил Сергей Меликоваз ва талукь тир идарайрин руководстводиз райондин школайрин месэлайриз фикир гунай сагърай лагьана.

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Редакциядин почтадиз къвезвай суалрин арада пенсийриз ва аялрин пособийриз талукьбур мукьвал-мукьвал гьалтзава. И кар фикирда кьуналди, чна Россиядин Яшайишдин фондунин (СФР) Дагъустанда авай Управленидихъ (управляющийдин везифаяр тамамарзавайди - Мегьамед ИСАЕВ) галаз сих алакъа хуьзва. И рекьяй чаз идарадин пресс-къуллугъдин регьбер Альбина Сункъулиевадикай еке куьмек жезва. Чи ватанэгьлиди са суални жаваб авачиз тазвач. Сагърай вич! И мукьвара чна пенсиядиз талукь са шумуд суал аниз рекье тунвай. Агъадихъ чна абурун жавабар гузва...

Пенсия тайинарунин шартIар

> Къенин юкъуз Дагъустанда СФР-дин хиляй пенсияр къачузвайбурун - иник вири жуьреяр акатзава - кьадар 680 агъзурдалай виниз я...

- Къенин юкъуз Дагъустанда СФР-дин хиляй пенсияр къачузвайбурун (иник вири жуьреяр акатзава) кьадар 680 агъзурдалай виниз я ва ЕДВ (гьар вацра гьукуматди гузвай пулунин такьатар, абур регионди яшайишдин рекьяй кIеве авай ксариз ва я кьетIен лайихлувилерай гузва) тайинарнавайбурун кьадарни саки 400 агъзурдав агакьнава. «Пенсионер» лагьайла, фикирдиз гьасятда яшлу агьали къведа. Амма пенсия аялдизни тайинарун мумкин я. Гьаниз килигна пенсия къвезвайбурун жергедик акатзава: набутар (яшарилай аслу тушиз), диде-буба кьилелай алатнавай аялар ва яшлубур, - суьгьбетзава М.Исаева.

– Мегьамед Исаевич, набутвал ва диде-бубадикай (кормилец) магьрум хьун себеб яз пенсия тайинарзавайбурун жигьетдай суалар авач. Гъавурда гьатзавайвал, Яшайишдин фондуниз набутвал тайинарнавайди ва диде-бубадикай магьрум хьанвайди тестикьарзавай делил агакьайла, пенсия тайинарзава. Яшлу хьунихъ галаз алакъалу пенсиядин гьакъиндай гъавурда тунайтIа кIанзавай…

- Яшлу хьунихъ галаз алакъалу яз пенсия тайинарун патал пуд шартI ава: яшар (итимрин - 65 ва дишегьлийрин 60 йис тамам хьун), пенсиядин коэффициентар (30-далай тIимил тушиз) ва страховой стаж (15 йисалай тIимил тушиз). И тIалабунар уьмуьрдиз кечирмишун патал «переходдин» вахт ганва. Мисал яз, къведай йисуз 58 йис тамам хьанвай дишегьлияр ва 63 йис тамам хьанвай итимар пенсиядиз экъечIда. Амма абурухъ 15 йисалай тIимил тушиз страховой стаж, гьакIни пенсиядин коэффициентар (28,2 коэффициентдилай тIимил тушиз) хьун лазим я.

– Пенсиядин коэффициентрин, гьакI кIвалахдин стаждин кьадар гьикI чириз жеда?

- Виридаз малум я хьи, куь изданидани идакай чна садрани кьведра хабар ганвач, Яшайишдин фондуна гзаф месэлаяр проактивный къайдада, кIваляй къецел экъечI тавуна, яни «Госкъуллугъар» порталдикай менфят къачуна, кьилиз акъудиз жезва. И тегьерда агьалийривай страховой стаждикай ва, пенсиядин коэффициентрал асаслу яз, тайинарнавай пенсиядикай делилар чириз жеда. Адалай кьулухъ, яни и делилар чир хьайила, агьалиди, эгер лазимвал аватIа, вичин пенсиядин коэффициентар артухардай серенжемар кьабулда.

Мадни алава хъийиз кIанзава: пенсиядиз талукь малумат «Госкъуллугъар» порталдиз агьалидин яшариз килигна рекье твазва, яни итимрин 45 йис тамам хьайила, дишегьлийрин - 40 йис. Гуьгъуьнин йисара делилар гьар пуд йис арадай фейила агакьарзава.

– Пенсия фад тайинарзавайбурук вужар акатзава?

- Яшлувилиз килигна страховой пенсия фад гузвай са шумуд дуьшуьш ава.

Сад лагьайди, *сагъламвилиз зарар авай кIвалахрал ва хаталу чкайра зегьмет чIугвазвайбур. Мисал яз, шахтайра ва я лесозаготовкайра кIвалахзавайбуруз пенсия вахтунилай фад тайинарзава. Лётчикриз, духтурриз, муаллимриз, актёрриз, пешекарвилин тайин стаж хьайила, абурувайни пенсиядиз фад экъечIиз жезва. Гьихьтин тIалабунар, шартIар аватIа, чна винидихъ лагьана.*

Кьвед лагьайди, *яргъал йисарин стаждайни агьалийриз (дишегьлияр патал адан кьадар 37 йисалай тIимил тушиз, итимар патални 42 йисалай тIимил тушиз хьун лазим я) пенсиядиз фад экъечIдай мумкинвал ава. И кьадар стажди пенсиядиз 2 йисан вилик экъечIдай мумкинвал гузва.*

Алава хъийин: *иник кIвалахдин, армиядин жергейра къуллугъай ва СВО-да иштиракай йисар акатзава. Амма кIелдай, аялдихъ гелкъвей йисар и стаждик акатзавач. Идахъ галаз сад хьиз, эгер, агьалидихъ, и йисарни кваз, винидихъ къалурнавай кьадар стаж аватIа, адаз пенсия къвезвач.*

Пуд лагьайди, *лугьурвал, аялрин кьадардиз килигна, пенсиядиз фад экъечIиз жеда. Мисал яз, 3 аял авай диде - 3 йисан вилик (яни адан 57 йис тамам хьайила), 4 аял авай диде - 4 йис вилик (яни 56 йис тамам хьайила), 5 ва адалай виниз аялар авай дидеярни - 10 йисан вилик (яни 50 йис тамам хьайила).*

Хайи чIавалай хизанда набут аял авай дидедиз ва я бубадиз пенсия 10 йисан фад, талукь тирвал, 50 ва 55 йис тамам хьайила, тайинардай мумкинвал ава.

Идалайни гъейри, чи уьлкведин кеферпатан регионра яшамиш жезвай ватанэгьлийривайни пенсия вахтунилай вилик къачуз жезва. Амма абурухъ лазим кьадар стаж ва пенсиядин коэффициентар хьун лазим я.

– Мегьамед Исаевич, эгер инсандихъ кIвалахдин стаж ва пенсиядин коэффициентар авачтIа, яшар тамам хьайила, адаз пенсия гузвани?

- Гьукуматдин кIвалахрал зегьмет чIугур ксар патал стаждихъ ва я пенсиядин коэффициентрихъ галаз алакъалу яз четин месэлаяр арадал къвезвайди туш. Бязи дуьшуьшра пенсия тайинарун патал эхиримжибур (пенсиядин коэффициентар) бес тежез хьайитIа, агьалидиз абур къазанмиш хъийидай мумкинвал гуда. ТахьайтIа, ахьтинбуруз ва чпихъ стаж ерли авачирбуруз яшайишдин пенсия тайинарда, амма 5 йисан геж, яни дишегьлийрин 65 йис тамам хьайила, итимрин - 70.

– Кьве пенсия санал къачудай ихтияр авани?

- ЧIехи пай дуьшуьшра - авач. Пенсионердиз хийирлу вариант, яни гьи пенсиядай пул артух къвезватIа, гьам теклифзава. Анжах инвалидрин лап тIимил категория ава, гьа са вахтунда кьве пенсия (гьукуматдин ва яшлувилиз килигна страховой пенсия) къачудай мумкинвал авай. Мадни кьве пенсия къачудай ихтияр авай тIимил ксарин жергеда ава: армияда къуллугъдайла ва я гуьгъуьллудаказ дяведиз фейила телеф хьайибурун диде-бубайриз ва хендедайриз, гьакIни Чернобылдин АЭС-дин мусибатдикди зарар гайи агьалийриз.

– Пенсия тайинарун патал агьалиди мус арза гун герек я?

- Набутвилихъ галаз алакъалу яз пенсия тайинарун патал арза гунин лазимвал авач. Абур винидихъ лагьанвайвал, проактивный къайдада тайинарзава. Яшариз килигна тайинарзавай пенсиядикай рахайтIа, ам тайинарун лазим тир тахминан вахтунилай вилик са йис амаз Яшайишдин фондунин муьштерийриз къуллугъзавай идарадиз фена, лазим тир вири делилар (индивидуальный лицевой счётда къалурнавай), ам тайинардайла герек документар ахтармишун хъсан я.

Амма пенсия тайинарун патал арза анжах са варз амаз гана кIанда. Ам электронный къайдада, яни «Госкъуллугъар» порталдикай менфят къачуна, гьакIни МФЦ-диз ва фондунин муьштерийриз къуллугъзавай идарадиз фена рекье тваз жеда.

Алхишринни тебрикрин сагьиб

Хазран КЪАСУМОВ

2023-йисан 21-октябрдиз лезги халкьдин кьегьал хва, машгьур спортсмен, вичин ери-бине СтIал Сулейманан райондин Кьасумхуьрелай тир **Икрам АЛИСКЕРОВА** Арабрин Сад Хьанвай Эмиратрин меркез Абу-Даби шегьерда UFC-дин 294-турнирда какахьай женгерай Бразилиядин патай экъечIай Ворли Алвесал, ам 1-раундда накаутдиз ракъуруналди, гъалибвал къачурдакай СМИ-дин такьатра гегьеншдаказ хабар ганай.

И йикъара Икрам Алискеров СтIал Сулейманан райондин кьил Саид Темирханова администрацияда шад гьалара къаршиламишна. Гуьруьшда райадминистрациядин, спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарин рекьяй комитетдин векилри, ДЮСШ-рин тренерри-преподавателри, райондин информагентстводин журналистри иштиракна.

Саид Темирханова, машгьур чемпион Икрам Алискеров тебрикунихъ галаз санал, ада спортда къазанмишнавай агалкьунар къейдна, адал неинки райондин агьалийри, санлай вири дагъустанвийри, Россияди дамахзавайди лагьана.

- Икрам Сабировича дуьньядин дережада агалкьунар къазанмишиз са шумуд йис я, - къейдна Саид Темирханова. – Спортдин виридалайни чIехи ва кесерлу и тешкилатдиз кам къачун зурба агалкьун я. Чи районэгьлиди пешекарвилин спортда санлай 15 сеферда гъалибвал къазанмишнава. Мубарак авунихъ галаз сад хьиз, чаз Икрам Алискеровахъ мадни чIехи агалкьунар хьана кIанзава.

Алхишдин ва тебрикдин келимайрилай гуьгъуьниз Саид Темирханова Икрам Алискероваз райондин виридалайни чIехи шабагь – райондин Гьуьрметдин грамота ва мергьяматлувилин «Умуд» фондунин патай пулдин пишкеш гана.

Дамах гвачир, вич вине кьан тийидай Икрам Алискерован рахунар лап куьруьбур хьана: ада вич хушвилелди кьабулунай, бягьс тухудайла вичин тереф хуьнай Саид Темирхановаз, райондин вири агьалийриз рикIин сидкьидай сагърай лагьана.

Икрам Алискерова вичин гележегдин планрикай, кьилди къачуртIа, къведай йисан сифте кьилера – январдиз ва я февралдиз – кьиле тухудай нубатдин женгиникайни хабар гана.

Гуьруьшдал Икрам Алискерова Абу-Даби шегьерда гъалиб хьайидалай гуьгъуьниз лезги чIалал лагьай «дах, ваз за лагьанайни кукIвардайди я. ГьакI ийидайди я…» гафарни рикIел хкана.

Икрам Алискерова спортда къазанмишнавай агалкьунар мубарак авуналди, районда кардик квай спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарин рекьяй комитетдин директор Чингиз Абдулмежидова къейд авурвал, райондиз хтайла, Икрама жегьилрихъ галаз гуьруьшар тешкилзава, абуруз ватанпересвилин насигьатар гузва. Мадни и йикъара машгьур спортсменди Кьулан СтIалрин спортдин залда жегьил спортсменриз мастер-классни къалурна.

Гуьруьшдал Икрам Алискероваз алхишдин ва тебрикдин келимаяр райадминистрациядин кьилин 1-заместитель Лацис Оружева, заместитель Абуталиб Фатулаева, ДЮСШ-дин тренерар-преподавателар тир Буба Бабаева, Ибрагьим Абдурагьманова, и макъаладин автордини лагьана.

Хата квай кам

(Гьелелиг чап тавунвай «Жегьил дустагъ» ктабдин пуд лагьай паюнин сад лагьай кьил урус чIалай таржума авурди Гьажиагъа Мегьамедшерифов я)

Мегьамед ЭФЕНДИЕВ

1911-йисан сифте кьил къалин живедин маргъалар яна, мекьер-къаяр галаз атана. Цавун бушлухрин кьуд пад къалин циферри кьунвай. Яргъалди физвай живедин саврухар датIана, ара-ара атIуз, чилерай галчуд жезвай. На лугьуди, ибур чIехи тIурфан акъатайла, гьуьлел жедай лепеяр я. Сад-кьведра, нисинин арада, цавун пенжер ахъа хьайила, экуь циферикай, живедин цIверекIдин пердедикай хкатна ракъинин нурар малум жедай.

Анжах им са гъвечIи герендин къизмишвал тир. Цав мадни къалин циферри кIев хьийидай.

Гьа ихьтин атIугъай, мекьи январдин са юкъуз зи кьисметда гьич фикирдизни текьведай хьтин са кар хьана.

Туладин губернатор Кобзеван эмирдалди зун Ясный Полянадай акьудна, мад полицейскийрин гуьзчивилик кухтуна. Л.Н.Толстоян кIвале зун, ада зи патахъай заминвал авуна, пуд йисалайни пара хьайиди тир. София Андреевнади (Л.Н.Толстоян хендеди) зун мад ахъа хъувун патал авур тIалабунри нетижаяр ганач.

Заз полициядин управленида (Тула шегьердин) са къайи кIвал гана. Гьана ксузкъарагъиз, и четинвилерай мус акъатдатIа лугьуз йикъар физвай. Шегьердай масанихъ на, шегьердиз фена ва са пакаман тIуьн недай чка жагъурун теклифна за.

Шегьердин кучейра къекъвена, эхирни чун Воронежский кучедиз акъатна. Ина артух кIвачикни квачир, шегьердин къерехда са чими хуьрекар жедай трактир авайди тир. Чна аниз еримишна. Чими хуьрекни тIуьна ва кудай чайни хъвана са тIимил чими жедайвал.

Залдин а кьилевай са кас галачир стол акурла, официантдиз тIуьн гъваш лагьана, чун анихъ фена ацукьна. Ада чаз килигна, чи заказдиз са жавабни тагана фена. Гьа икI са зур сят кьван вахт алатна. Официантди чалай гуьгъуьниз атайбуруз недайбур тухвана, адан къаст чаз килиг тавун ашкара хьайила, зи юлдаш Къарчугъади къарагъна, официантдиз чаз тIуьн тагъунин себеб вуч я лагьана, кIевидаказ гьарайна:

- Вучиз вуна чаз килиг тавуна, геж атайбуруз къуллугъзава?

И гьарайдин ванцел патав гвай муькуь залдай заз фадлай чидай, куьгьне дуст студент Соболев атана акъатна. Чи столдихъ атана, виридаз гьилер яна.

- Вуч хьана, Мегьамед, ви ватанэгьлидик къал ква хьи, куь кефи ни хана?

Месэладин гьавурда акьурла, ада официантдиз эверна, и ксариз тIуьн тагъунин себе вуч я лагьана хабар кьурла, официантдин рангар атIана.

- Квез вуч хуьрекар гьида, жанабияр? За исятда буйругъ гуда, - лагьана ада, мад сефер тахсирдилай гьил къачун тIалабна.

Заз хуьрекар гъваш лугьуз кIан хьайила, Соболева зун акъвазарна ва вичихъ галаз патав гвай муькуь залдиз атун теклифна.

- Ана Саша Стровровскийни Сергей Муравьев ава.

Урус Александр, зун Крапивна шегьерда авай сифте йикъалай таниш хьана ва ам зи кIеви дуст хьанвайди тир. Ахпа чна садасадаз датIана чарарни кхьизвай. Чун и залдиз атайла, за абур зи юлдашрихъ галаз та-

фин, кьетIен ихтияр авачиз, къадагъа тир. Юкъуз зун шегьерда къекъведай, нянин ругудаз живаз ганвай, дустагъдиз ухшар авай, мекьи кIвализ хквезвай. Гьа и азабдик кваз, бегьем ахварни авачиз, 15 югъ акъатна.

И куьруь са вахтунда, зи четин гьалдикай хабар хьайи, Туладин губерниядиз суьргуьннавай дагъустанвиярни зи патав къвез-хъфиз хьана. Абурун арада зи аял чIавалай чидай дустарни авай. Абурухъ галаз жуван дерт-гъам ийиз, и эхиз тежедай шартIарай гьикI экъечIдатIа лугьуз, меслятарни ийиз жедай.

Йикъарикай са ихьтин мекьи январдин юкъуз, пакамахъ фад, зи патав кьил чIугваз дустар Къарчугъа Къазиев ва Абдулазиз Балуев атана акъатна. Абур кьведни Дагъустанда къунши хуьрерай тир.

Зун гьеле къецелни экъечIнавачир. Абур кIвализ гьахьайла, кьил кьуна тажуб хьана амукьна.

- Вуна и бузханада гьикI эхзава? - хабар кьуна Къарчугъади.

- Мад за вуч ийида кьван, пич-затI тахьайла, - жаваб гана за.

- Вуна багьишламиша, дуст, им чан аламаз сура гьахьун лагьай чIал жезва…

- Эхь гьакI я Къарчугъа, - адан гафар тестикьарна Балуева, - зазни акуна кьве патахъайни муркIади кьунвай пенжердин шуьшеяр.

- Бес я, гадаяр, рикIерив кичI агудмир, и къазадикай хкатдай са серенжем жагъун тавуна жеч, - лагьана за, юлдашрик руьгь кутуна.

И секинардай зарафатдин гафар лагьа-

- Заз иесиди ихтияр гузвач.

- Ваъ, икI жедач, зун инин иесидин патав фида, адаз квевай багъишламишун истемишда. Ада кIвалах жуьрэтна, гьавурдик кутун тавуна, икI инсанрин намусдик хкIадайвална, - лагьана Соболева.

- Хъсан я, зунни къведа вахъ галаз, - лагьана за.

- Ма вучда, азизди, чун адан патав фидач, адаз инал ша лугьуда, - лагьана Соболева, официантдиз исятда иесидиз инал ша лугьун буйругъна. Пуд декьикьани алатнач, яцIу кIатI хьтин, аскIан бедендин итим, трактирдин иеси, вичин еке руфунни виликна, фу незвай танишриз юкь агъузизагъузиз, тум галтаддай тартади хьиз, икрамар ийиз, чи столдихъ атана.

- Квез вуч лазим я, жанабияр? - са тIимил кьил агъузна хьиз, жузуна иесиди.

- Вуч делилралди вуна инал тIуьн гун къадагъа авунва? – жузуна Соболева.

- И жанабийри трактирдиз гьахьайла, иконадиз (хашпара диндин пак шикилдиз) са дикъетни тагана, атана чпин бармакарни алаз столдихъ ацукьна, тIуьнни тIалабзава.

- Ваз вуч ихтияр ава маса диндин миллетривай жуван адетар кьиле тухун истемишдай?

- Эхирни, чун халкьди фу незвай чкадиз атанва, - иесиди жаваб хгудалди, акъвазиз тахьана лагьана за.

- Вуна дуьз лугьузва, - зи гафарал кьул чIухгуна юлдаш Соболева, - инаг килиса туш хьи? - лагьана иесидихъ элкъвена.

Вич батIул тирди гьисс авур иесиди, багьишламишун тIалабна, хабар кьуна:

нишарна. Гьилер ягьайдалай кьулухъ юлдаш Муравьева чаз, ругуд касдизни, тIуьнар гъун буйругъна. Ахпа чна худ суьгьбетар ийиз гатIунна. И залда са яшлу дишегьлидилай гьейри, маса кас авачир. Са герендилай амни хъфена. Чи ихтилатрин сирерин ван къведай кас амукьнач.

- Зи кьатIунралди, и четинвилерай акъатдай тек са рехъ ава, гьамни инай катна Кавказдиз хъфин я, - меслят къалурна Къазиева.

- Къазиева лагьайбур дуьз гафар я, амма куьн са документарни гвачиз гьикI хъфида, рекьера кьуьртIа вучда? - лагьана Муравьева.

- Поездра паспортар хабар кьадайди туш, - лагьана Стровровскийди.

- Вуна вуч фикирзава, Мегьамед? – жузуна завай Соболева.

- Зун дустунин меслятдал рази я. Анжах ада лагьайвал ваъ. Сифте ихтияр къачуна кIанда сад-кьве юкъуз къунши районди дустарин патав физва лагьана, чи гуьгъуьна гьасятда жандармаяр гьат тийидайвал, - жаваб гана за.

- Эгер ихтияр тагайтIа вучда? – лагьана Саша Стровровскийди.

- Ахъай авун лазим я, къанундиз килигна, чун дустагъда авач кьван, чаз азаддиз къекъведай ихтияр ава, - жаваб гана за Саша Стровровскийдин гафариз.

Гьа икI, чинеба катдайвал икьрар хьана. Дагъустандиз хтана чуьнух жеда, са масадан тIварцIихъ цIийи паспортар къачудалди. Ахпа Бакудиз фида, ана са хкатай къерехда нафтIадин буругъра кIвалахал акъвазда.

- Дуьз я, гьа икI ая, мукьвара вири уьлкведа инкъилабдин гьерекатар гьалиб жедайвал я. Ахпа чуьнух хъхьанани кIан хъжедач, - эхирдай хълагьна юлдаш Соболева.

Иналди дустариз гьилер яна, сагърай лагьана, чун гьар сад са патахъ хъфена. Са арадилай зи ватанэгьлиярни чпиз кIани шейэрихъ къекъвез тухкренриз фена.

Зунни жуван мекьи кIвализ хтана, гьасятда управленидин канцеляриядиз фена. А вахтунда уезддин управленидин начальник авачир. Ина столдин начальникни адан куьмекчи авай. Ам сифтедай зун суьргуьнда хьайи Крапивна шегьердани уезддин управленида столдин начальниквилин къуллугъдал алайди тир (адакай за зи ктабдин сад лагьай паюна кхьенва). Ина за адавай са шумуд йикъан ихтияр це лугьуз тIалабна.

- Ваз гьиниз физ кIанзава? Маса уезддиз фин ваз, кьетIен ихтияр авачиз, къадагъа я.

- Зун маса уезддиз фидач, и мукьварал фена хквезвайди я, - жаваб хгана за.

- Хъсан я, алад. Килиг гьа, маса уезддиз физ тахьуй, эгер исправникдиз чир хьайитIа, адан кефи хада, - кIевидаказ лагьана ада.

- Ваъ-ваъ, Николай Иванович, маса уезддиз зун фидач, - лагьана за кабинетдай хъфидайла.

Фад кIвализ хтана, за жуван пек-лек кIватIиз гатIунна. Са герендилай зи дустарни хтана.

Са тIимил суьгьбетар авурдалай кьулухъ, за абуруз зи чемоданни гваз, залай вилик вокзалдал фин тIалабна, зав шейэр гваз акуртIа, шак къведа.

Зун вокзалдик атайла, гадайри кьвед лагьай классдин залда ацукьна чаяр хъвазвай. Абуру къал кваз, поезд геж жезва лугьуз, ракьун рекьин къиле авайбурулай наразивилер ийизвай.

- Эха, азиз дустар, са чун туш и гьелекдик квайбур, акваззвани, гьикьван инсанри поезд вилив хуьзватIа, - секинарна за абур.

Гьакъикъатда, поезд, рекьиз живедин чIехи маргъалар яна лугьуз, 5-6 сятдин геж хьанай.

Эхирни поезд атана, чаз хатасуздаказ Тула шегьердай экъечIдай мумкинвал хьана.

Мегьамед Эфендиева 1917-йисуз Октябрдин инкъилабди суьргуьнрикай вахт тахьанмаз азад хъувуна, ватандиз хкведайла, Лев Толстоян сурал кхьей шиир.

Лев Толстояз

Хъуьтуьл ви сес, акъатдан бес япарай,
Ватанда гил азадвилин рагъ атанвай,
Икрам авуна, хъфизва ви суралай,
Вафалу жед лугьуз весийириз заз масан.
Дагъви я. Авач алакьун кхьидай шиир,
Ви дикъетди зи рикI авунва гьуьндуьр.
Дагъустандин халкьариз чирда ви хатур,
Тухуда уьлкведин дегьнедай ви салам.

* * *

Ясная Поляна* – амукьда даим зи рикIе,
Гьелелиг, буба, вуна зун тунач кIеве.
За Дагъустанда ви тIвар твада гьар хуьре,
Садрани рикIелай тефидай - Лев Толстой!
Зун хва хьиз хвена, чан-рикIна четин рекье,
Гана меслят, кIанарна жуван уьлкве.
Вун гьамиша амукьда лезгидин рикIе,
Буба, камаллу муаллим – Лев Толстой!

**Ясная Поляна - Л.Н. Толстоян мулк.*

Хандин муьгъ

Тегьи МЕГЬАМЕДОВ

Ханарин девирар рикIел хтайла, зи фикирдиз анжах залан вахтар, халкьдиз акур азиятар, кашар, мекьер хквезва. Гьа вахтара чи Куьреда ханвал ийизвай са касдив гзаф чилер гвалдай. Арада вацI хьун себеб яз, хандиз ва адан нуькерриз чпин чилериз ара-ара гуз физ, килигиз четин жезвай. И кIвалахдал эхир эцигун фикирда аваз, адаз «вичин» мулкарин арадай физвай вацIал муьгъ эцигунин фикирар авай.

Геждалди къекъвена хъсан муьгъ эцигдай устIардихъ. Жагьин тийиз са шумуд йисар хьана. Эхирни, адан нуькеррикай садаз са гьинай ятIани, ЯркIи дереда ахьтин устIар авайдакай хабар хьана.

УстIар гъун патал ЯркIи дередиз инсан ракъурна. Са тIимил йикъар арадай фейила, устIар чкадал алай. Ада хандин буйругъ кьилиз акъудиз башламишна. УстIардиз герек кьван куьмекчияр, герек алатар ва маса затIар вири агакьарна. УстIардиз вичин кIвалах хъсандиз чизвай. Кар чидай и устIар ЯркIиви Рамалдан тир.

Йикъар варцар фена, муьгъ къвез-къвез винелди физвай. Бубайри лугьудайвал, муькьуьн эхиримжи къванни эцигдай югъ атана. Муькьуьн мягькемвал ахтармишун патал анилай сифте са фургъун са шумуд сеферда ракъурна, ахпа кьвед, ахпа са шумуд. Гьа икI, йикъар къвез алатна.

Ахтармишунар ийидай вахт куьтягь хьанвай. Муькьуьн кIаник кутунвай кIарасар хкудна кIанзавай. УстIардихъ галаз кIвалахай фялейривай кIарасар хкудиз хьанач. Мад ЯркIиви Рамалданаз эвердайвал хьана. Фургъун рекье туна, устIар гваз хтана. УстIар муькьуьн кIаник фена, вичи епер гилигай уламар гьуьргьуь авуна, аникай епинин са кьилни кьуна хкечIна. Мукьаятдиз еб вичелди ялиз башламишна. КIарасар, чIал чидайбур хьиз, садсадан гуьгъуьналлаз хкатиз, вацIуз аватзавай. И кар акур ханди устIардин тариф авуна:

- Валай викIегь устIар и дерейра авач, - лагьана ада.

- Хан, вун сагърай, ви гафунал гаф эцигун тахьуй, залай викIегь устIар ава, - лагьана устIарди.

- Ам вуж я? - хабар кьун хъувуна ханди.

- Ингье, - лагьана устIарди. Хандиз вичин гьиле авай еб къалурна. Хандиз ихьтин камаллу устIардин гаф бегенмиш хьана ва устIар пишкешрив ацIай арабада аваз вичин хизандин патав ЯркIи дередиз рекье хтуна.

РахайтӀа, хъел къведа…

Сатирадин, айгьамдин, ягьанатдин, рахшанддин рангар ганвай шиирар вири вахтара, вири халкьарихъ хьайиди ва авайди я.

Лезги шаирарни и жуьредин яратмишунрикай яргъа хьайиди туш. Сатирадин шиирри инсанриз таъсир ийидайвал абурун акьулдик, ниятдик, виждандик хуькуьрда, абур «ахварай» авудда, квай нукьсанар, чӀуру хесетар хкудиз куьмекда.

Газетди къе виликрай и жигьетдай рахай ва гилани рахазмай шаиррин са бязи цӀарар кӀелдайбуруз вилик гъизва, вучиз лагьайтӀа, къенин юкъузни, гьайиф хьи, гьа нукьсанар квай инсанар чи арада амазма.

Сатирадин яракь къакъара хутадай вахт гьелелиг атанвач.

Литературадинни медениятдин отдел

СтӀал СУЛЕЙМАН

Са къаридинни къужадин дяве

Са къаридвай авур чӀиргъин
Кас галачиз тӀуьн хьана кьван.
Адан вичин ният, якъин,
Садазни тутун хьана кьван.

Адаз мадни хизан авай:
А йифиз гьарма санавай.
Гъуьл бейхабар ксанавай,
Ахварай аватун хьана кьван.

Хъел кваз къарагъай и къужа
Адан крар гьатна гужа:
Къарид гьиле гьатна маша,
Яшлу тим гатун хьана кьван.

Яшлу итим акьул кими,
Якни гъуьргъуь, хьана жими,
Къарид ният вичив ими
Якъин агатун хьана кьван.

«Заз куьз тунач, лугьуз, хапӀа?»
Шехьиз кесиб кьуьзуь буба,
Гъуд вегьейла кьамуз папа,
Къецихъди катун хьана кьван.

ЧӀарар расу, сарар кьери,
Жеда тек-тек гьахьтин къари.
Гьарай-эвер ийиз вири
Магьлеяр кӀватӀун хьана кьван.

Кесиб къужа – куьгьне фяле
Гьатна залум къарид гьиле.
Эхир абур турди кьиле
Гьунар илимдин хьана хьи.

Сулейман, акъуд ви дафтар,
Гьана кхьихь на гьа кафтӀар.
Заз кичӀе я, а папан тӀвар
Лугьуз, лап четин хьана хьи.

Хуьруьг ТАГЬИР

Хендедаяр

Квез лугьудай кьве гаф ава,
Яб це гил заз, хендедаяр.
Квехъ айибар гзаф ава,
КӀандач акваз, хендедаяр.

Ацукьнава куьн кӀватӀ хьана,
Вирибурун гаф сад хьана,
Итимрикай азад хьана,
Кефиз жуваз, хендедаяр.

Ийиз куьне тӀимил кӀвалах,
Къачуда лап гзаф дамах.
Мад жезамач зун куь чӀалахъ,
Куьн я къанмаз, хендедаяр.

Гьикьван ятӀани куьн ялгъуз,
Гумрагь жезва йикъалай-къуз.
Хъийизамач гьич кьил агъуз,
Кьам цава кьаз, хендедаяр.

Дад гьатнава сиве цӀийи,
Алвер ийиз юкъуз-йифиз,
Гьар патахъай абас-шагьи
КӀватӀиз гьутаз, хендедаяр.

Кьадач папариз эркеквал,
РикӀ жемир артух кепекрал.
Ишлемишмир куь гуьрчегвал,
Маса гуз наз, хендедаяр.

Руш акуртӀа физвай гъуьлуьз,
Алахьда бахт адан чӀуриз.
Им зиян я вири хуьруьз,
Бес я, акъваз, хендедаяр.

Хуьруьн са пай куьн хьанава,
КӀвалера бул тӀуьн хьанава,
Итимриз четин хьанава
Кьевди рахаз, хендедаяр.

Такабурвал хьана артух,
Паб кьейидан къведач яхх.
КӀандач, лугьуз, адан дуллух, -
Жеда рахаз, хендедаяр.

Гьарда хуьда тек са аял,
Итим герек амач къвалал.
Фида жал и тегьер яргъал –
КичӀезва заз, хендедаяр.

Куь кьадар лап жезва пара,
ТӀиш туна чарадан чӀура,
Гьарда вичиз ийиз чара,
Фидач яргъаз, хендедаяр.

Элкъуьр ийимир гьавайда,
Теклиф атайла субайдан.
Вучиз муьштери ахъайда
Гатай дарваз, хендедаяр.

Текдиз физвай уьмуьр гьайиф,
Дегиш ая куьне синиф.
Текдан къуват жеда зайиф,
Акваз-акваз хендедаяр.

Квез Тагьиран гьич хъел къвемир,
Хъсан-пис, лугьуз, ацукьмир.
Муьштеридилай элкъуьрмир
ХъуьтӀуьз, яраз, хендедаяр.

Байрам САЛИМОВ

СанкӀарар

Папа хкана кучедай са кицӀ,
Зунжурда тахьай са вацрани гьич,
Эцигна адал вичин гъуьлуьн тӀвар,
Хуьз башламишна кӀвале а санкӀар.

- Заз и кицӀ гзаф кӀанда, лагьана,
Къаст ава адан чанда, лагьана,
Къуллугъ ийидай чи кӀвализни чаз,
Вафалу хьана анжах зазни ваз…

Гъуьлуь атӀана папан гаф анал:
- И явани вун гьикӀ хьурай санал?
ЭцигайтӀани лап на жуван тӀвар,
Бажагьат жеда вердиш а санкӀар!

Папа, рацӀамар хкажна бирдан,
Хълагьна кӀевиз, акъажна гардан:
- Вун вердиш авур и беден авай,
И санкӀар вердиш жедачни завай?

ТӀул

Са мус ятӀани инсандихъ ягъи,
Маймундихъ жедай, тум хьана яргъи.

Ишлемишдай тир ахътин тум ада
Бугъуйри беден кӀасдай арада.

Къвез-къвез ам михьиз галудна эхир,
Нетижайрикай тавуна фикир.

ИйидатӀа вуч гила чин тийиз,
Гьич са кӀвалахни вилик фин тийиз.

Галамачиз тум амазма инсан,
Са мус ятӀани хвейи ширин чан.

Адан чкадал алама са гел,
Вири кӀвалахар ийизва энгел.

Инихъни анихъ какур тежедай,
Фидай рехъ вилик жагъур тежедай…

Гьаниз килигна инсанри, рикӀ куз,
Чпин кӀвалахар, туькӀуьрдай чӀавуз,

Гьакимриз чӀехи, гвайбуруз гьунар
Кьекъуьрзавайди я чпин тумар.

Галамачиз тум, кума чак а тӀул
Тумар къекъуьрдай, агъуз ийиз кӀул!

Забит РИЗВАНОВ

Ламни хеб

ГьикӀ ятӀани, ламравай
Хабар кьуна хипе са:
«Гьикьван ялда датӀана
Идан-адан пар вуна?
Ксуз цурин пипӀе са,
Къазанмишна эхирдай
Темпел ламран тӀвар вуна».
«Эхь, - лагьана ламрани, -
Заз зи тӀварни, пешени
Зи чандилай масан я.
Дуьньядикай хабарсуз,
ЧукӀул алай туьтуьнал,
Вун хьтин хеб хьунилай,
Винел даим пар алай
Гьа лам хьунни хъсан я!»

Ламни шаркӀунтӀ

Хабар кьуна шаркӀунтӀди
Пар алай са ламравай:
«Лагь, гуьнедай эвичӀун
Регьят яни, тахьайтӀа,
Аста-аста экъечӀун?»
«Эгь, - лагьана а ламра, -
Ни вахъ галаз суьгьбетрай,
Далудал пар алайла,
Дуьз рекьизни лянетрай!»

Лезги НЯМЕТ

Кьакь

Мани ава: «Галат тийиз,
Я бахтавар, ракь яни вун?
ГалкӀайдалай алат тийиз,
Паласадин кьакь яни вун?»

Аялзамаз,
Акьалтзамаз,
Зи кӀвачихъ кьакь галкӀана.
Йикъаралди алат тийиз,
Ам зи чандал алкӀана.

Жегьил чӀавуз,
Са хуш юкъуз
Захъ мад са кьакь галкӀана.
Ам кӀваляйни акъат тийиз,
Зи хизандал алкӀана.

Ада затӀни авунач гьич,
Вилик фу гьиз, хвена зун.
Амма мецив цацар сухиз,
Йикъа цӀудра кьена зун.

Асеф МЕГЬМАН

Кстах сусан мани

Кеф-кефина папад кӀвале
Гьазурди нез авай тир зун.
Мамад патав къад сан къене
Низ акур тир кӀвалах авун.
Гила зи гьал хьанва чӀуру,
Герек жезва зегьмет чӀугун.
Яб це, вахар, дерт пара я,
Заз са тахьай кар хьана хьи,
Гъуьлуьз атай йисан къене
Закай кьурай тар хьана хьи.

Гъуьл я лугьуз са буьндуьгуьр,
КьацӀанвай сад хквед кӀвализ,
Бязи чӀавуз хтай ферсуз,
Пиян хьана катда йифиз.
Са вичиз ваъ, идаз, адаз
Фида пулсуз кӀвалах ийиз.
Я чан вахар, дерт пара я,
Зи кӀвалин юкь чӀур хьана хьи,
Гъуьлуьз атай са сан къене
Заз кӀваликай сур хьана хьи.

Пудра, духи вич амай туш
Бульвар! Зи чан, вун гьинава?
Хуьруьз атай заз хьана гуч,
Зи рикӀ къене мур хьанава.
Жегьеннемдиз ихьтин гъуьлер,
Зун шегьердин дердинава.
Я чан вахар, дерт пара я,
Заз аламат кар хьана хьи,
Гъуьлуьз атай йисан къене,
Закай кьурай тар хьана хьи.

Ибрагьим ГЪУЬСЕЙНОВ

* * *

- ГьикӀ я, халу? – лагьана за
Кимел алай халудиз,
Яшаризни атана са
Рех янавай чурудиз.

- А дуьньяда ава женнет.
И дуьньяда азабар:
Къал-къиждик ква, килфет-килфет,
Чувударни арабар.

- Вун гьибурун терефдар я? –
Хълагьна за халудиз.
- Мусалай заз тереф дар я:
- За рагъ гузва хурудиз.

- Ам вуч лагьай чӀал я эхир:
Садан партни тахьана?
- Квач халкьарик нукьсан, тахсир, -
Халуди заз лагьана.

Майрудин БАБАХАНОВ

Бязи затӀар кӀелайла…

АкӀ жезва хьи, мад и чилел
Чун хьтин халкь хьайид туш.
Лезгияр я эхир, эвел,
Садазни рей гайид туш.

Пелазгияр бубаяр тир,
Къубадавай КъазатӀрин,
Коринф, Рим чи убаяр тир,
Къе куьз амач са затӀни?

Персия – чи къадимлу къул,
Лезги чӀал тир кьилин чӀал.
Ам виридаз хьанвай кьабул,
Ийиз чпин дерди-гьал.

Урартуни Алпан уьлкве
Чи бубайри туькӀуьрнай.
Электрик лампа сифте
Лезги хци куькӀуьрнай.

Эйнштейнан ери-бине
Гуьне патай, Кркай тир,
Чувуд папа ам гиневаз
Европадиз тухвай тир.

Малум жезва мад «улубрай»,
Чунни Маркс са сихил я:
Чир жезвачни квез кӀалубрай?
Адан ватан ЦӀехуьл я.

Сталинан дувуларни
Къусар патай жагъанва.
Шолохован хтуларни
Хтун хуьре ацӀанва.

Паворотти! А манидар
Къе дуьньядал низ чидач?
Вичин амле Кур Алидар
Ламран хциз куьз чидач?

Горбачеван сифтегьан паб
Табасарандай тухванай.
Ельцин сагърай, кьуьзуь араб
ЦӀахур чӀалал раханай…

Гьар, гьат тийиз фуни артух,
Дуьньядикай хъелайла,
ХупӀ туширни жедайтӀа тух,
Къундармаяр кӀелайла...

Куь ихтиярар

Эвленмиш хьанвайвилин гьакъиндай шагьадатнама

Гила МФЦ-дин идарайра эвленмиш хьунин гьакъиндай регистрация ийиз жезва. Эвленмиш хьунин гьакъиндай шагьадатнама къве инсан гъуьлни паб тирди тестикьарзавай официальный документ я.

Шагьадатнама къачун патал гележегдин уьмуьрдин юлдашар паспортарни гваз МФЦ-диз фена кlан жеда. Госпошлина МФЦ-да терминалдин куьмекдалди гудай мумкинвал ава.

Суал-жаваб

Инсанри хсуси документар ламинировать ийизвай дуьшуьшар тIимил гьалтзавач. Гьакъикъатда и кар эсиллагь кьилиз акъудна кIанзавайди туш.

– ***Гьихьтин документар ламинировать авуна виже къвезвач?***

ЖАВАБ: дидедиз хьайивилин гьакъиндай шагьадатнама; эвленмиш хьунин гьакъиндай шагьадатнама (ва я къуватдай вегьенвай шагьадатнама); хвавиле, рушвиле кьабулунин гьакъиндай шагьадатнама; бубавал тайинарунин гьакъиндай шагьадатнама; тIвар дегишарунин гьакъиндай шагьадатнама; кьейивилин гьакъиндай шагьадатнама; ОМС-дин полис.

– ***Ихьтин документар вучиз ламинировать авуна виже къвезвач?***

ЖАВАБ: «Ватандашвилин гьалдин актарин гьакъиндай» 143-нумрадин федеральный къанундин 9-статьядал асаслу яз, ватандашвилин гьалдин актар кваахьун, чIур хьун, куьгьне хьун, печать ва текст кIелиз тахьун, гьакIни ламинирование авун – и вири дуьшуьшра къейднавай документар дегишар хъувун ва тикрарна вахчун герек я.

МВД-дин хиляй

МФЦ-дин идарадай кьилиз акъудиз жедай МВД-дин къуллугъри (услуги) сиягьдик ибур акатзава: гьамишан регистрация; вахтуналди тир регистрация; ватандашар регистрациядин учетдилай алудун патал документар кьабулун; 14 йис тамам хьайила сифте паспорт къачун; 20 ва 45 йисарин яшариз акъатайла, РФ-дин паспорт дегишарун патал документар кьабулун; судди кар атIанвайди я ва я туш лагьай справка; наркотикар квай затIар ишлемишунай суддик акатнавач лагьай справка.

МВД-дин хроникадай

Са жерге лутувилерай

Алай йисан 7-ноябрдиз Махачкъаладин Советский райондин полициядин къуллугъчийри тайинарайвал, 39 йисан яшда авай меркезви дишегьлиди, алцуруналди, 43 йисан яшда авай чкадин агьалидин 350 агъзур манат вичиз «кьисметарна». Идакай РД-дин МВД-дин пресс-къуллугъди хабар гузва.

Полицейскийри шак фенвайди отделдиз хкана. Дишегьлидин гафаралди, ада махачкъалави итимдиз адан руш колледждик кутунин карда куьмек гун хиве кьуна. Вичин «къуллугъ» кьилиз акъудун патал ада винидихь къалурнавай кьван пул истемишна.

Малум хьайивал, ихьтин жуьредин «кьуьруькдин» куьмекдалди дишегьлиди шегьердай тир мад къве дишегьли ягьалмишвилера туна ва абурун аялар чирвилерин идарада кIелуник кутун патал 700 агъзур манат пул къачуна. ЧIуру ниятар авай дишегьлиди хиве кьурвал, къачур пул ада вичин хсуси игьтияжриз харжна.

И делилдай суд-дуван авун патал материал кIватIнава.

Улакь гвайди чуьнуьх хьана

Алай йисан 9-ноябрдиз «Астрахань-Махачкъала» федеральный шегьреда, Тарумовский районда, рекьин патавай тахминан 45-60 йисан яшда авай хьтин итимдин мейит жагьана. Виликамаз малумарай делилралди, ам машинди ягьунин нетижада кьена.

РД-дин Госавтоинспекциядин къуллугъчийри ДТП хьайи чкадилай чуьнуьх хьайи водитель тайинарна. Отделдиз 28 йисан яшда авай Къаякент райондин агьали, пар тухудай «Volvo» улакьдин водитель хкана. Шак фенвайди РФ-дин УПК-дин 91-статьядин бинедаллаз кьунва. Машиндик акатна кьейи кас вуж ятIа чирзава.

Квез чидани?

Пеленг-пепе

Пеленгдин жуьредин пепеяр гьуьжум авунин хесетралди, йигиндаказ чукурунали машгьур я. Пепейрин и килфетдин виридалайни йигиндиз чукуриз алакьзавай жуьреди са сятда 9 километрдин мензил атIуда. Эхиримжи йисара пешекарри дуьньяда и пепейрин 2600 жуьре авайди малумарнава.

Гьелбетда, пеленг-пепеяр чилел алай чан алай затIарин алемда лап йигиндиз чукуриз алакьзавайбур туш. Амма чеб гьвечIи пепеяр ятIани, абур акьван йигиндиз катда хьи, гьатта килигзавайдан вилерикай абур гьасятда хкатда.

Недай затI жагъурунин кьайгъудик квай вахтунда и пепеяр садлагьана акъвазда. Энтомологри (гьашаратар ахтармишзавай алимри) кьил акъуднавайвал, садлагьана акъвазунин себеб абуру чпи дуьз рехъ кьунватIа килигун я: йигиндиз катзавай вахтунда абурувай гуьзчивал тухуз жезвач. И пепейри цеквер, цицIер ва маса жуьредин пепеяр незва.

Бязи чешмейри кьейдзавайвал, пеленг хьтин пепеяр терг хьунин кьурхулувилик ква. Чеб яшамиш жезвай тIебии ерияр терг хьуникди и пепейрин кьадар тIимил хьанва.

Гьазурайди - К.ФЕРЗАЛИЕВ

Спорт

«Лекидин Кубок»

ДЗЮДО

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

11-ноябрдиз Мегьарамдхуьруьн райондин Кчун-Къазмайрал, М.Ярагьвидин тIварунихъ галай спорткомплексда, гъвечIи яшарин жаванрин арада дзюдодай Кубок патал турнир кьиле тухвана. Адан тешкилатчи мергьяматлувилин «Леки» фонд тир. Акъажунра 2009-2010 ва 2011-2012-йисара дидедиз хьанвай жаванри заланвилин са шумуд категориядай чпин устадвал къалурна. Санлай къачурла, турнирда Махачкъала ва Дербент шегьеррай, гьакIни СтIал Сулейманан ва Мегьарамдхуьруьн районрай тир 160-далай виниз спортсменри иштиракна.

ла Букаровазни Къеземет Гьажиеваз, райондин жегьилрин парламентдиз (кьиле Равид Азизов аваз) ва администрациядин физический культурадин ва спортдин отделдиз (кьиле Элбрус Шагьвеледов аваз), гьакIни спонсорриз (абурун жергеда ава: «Шумтрансавто», транспортдин «TECAR» компания, «ЮГВОДСТРОЙ «Проект» ООО, «РИАН» компанийрин десте, алишверишдин «Райфрут» ва «Славица» компанияр, электроникадин «AppleYug» туьквен ва масабур), амадагриз, активистриз ва волонтёрриз сагърай лугьузва. Спортдин и серенжем гьар йисуз кьиле тухуник умудар кутазва.

РикIел хкин, мергьяматлувилин «Леки» фонд Ватанда ва адалай яргъарани яшамиш жезвай чи ватанэгьлийрин итиж-

Вичин макьсад дзюдо машгьурун ва вилик тухун, спортсменрин тежриба хкажун ва арада дуствилин алакъаяр мягькемарун, жаванар сагълам уьмуьр кечирмишунал желб авун тир спортдин и серенжемда гьалиб хьайибуруз (пулдин пишкешрихъ галаз абуруз дипломар ва лу проектрин тереф хуьз, абур кьилиз акъудуник пай кутаз ва куьмекар гуз гьазур ачух майдан я.

Итижлудаказ ва къизгъиндаказ кьиле фейи бягьсерин нетижада агьадихъ галай спортсменри 1-чкаяр кьуна: Азиз Гьасанов (28 кг, Советский хуьр), Марат Юл-

грамотаярни гана) хьиз, яшарин гьар са категориядай 3 номинациядай («За волю к победе», «Лучшая техника», «Приз зрительских симпатий») тафаватлу хьайи жаванризни пулдин пишкешар гана.

Турнирдин тешкилатчийри ам кьиле тухун патал асул куьмекар гунай «Самур» СШОР-диз (Олимпиададин резервдин спортшколадиз - кьиле Мумин Гьаниев аваз) ва анин тренерар тир Абдулчиев (30 кг, Мегьарамдхуьруьн 1-нумрадин ДЮСШ), Арзуман Нежведилов (34 кг, «Самур» СШОР), Абдул Магьмудов (38 кг, Советский хуьр), Асланбег Жанатлиев (42 кг, Махачкъала), Иса Гьалимов (38 кг, Мегьарамдхуьруьн 1-нумрадин ДЮСШ), Ислам Касимов (42 кг, Дербент), Тагьир Халидов (46 кг, Мегьарамдхуьр), Агьмад Мичигишев (50 кг, Махачкъала), Юсуф Юсуфов (55 кг, Дербент).

Сардархуьре - турнир

АЗАДДАКАЗ КЬУРШАХАР КЬУН

Хазран КЪАСУМОВ

Ватандин ЧIехи дяведин йисара Кавказ хуьн патал кьиле фейи женгера, Гъалибвал къазанмишна 80 йис тамам хьуниз талукьарна, и мукьвара Сардархуьре азаддаказ кьуршахар кьунай жаванрин арада турнир кьиле фена. Ана СтIал Сулейманан, Хив, Дербент, Ахцегь, Кьурагь ва Мегьарамдхуьруьн районрай тир 100 спортсменди иштиракна. Абуру заланвилин 12 категориядай чпин устадвал ва алакьунар къалурна.

Къизгъиндаказ кьиле фейи акъажунра Кьурагь, Мегьарамдхуьруьн ва СтIал Сулейманан районрин командайри 1, 2 ва 3-чкаяр кьуна.

ИСЛЕН, 20-ноябрь

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:00 «Арт-клуб» 0+
08:25 Х/ф «Свадьба моего мужа» 16+
10:05 Фильмы телевизионного конкурса «Федерация» «Город со смыслом» 16+
10:35 Д/ф «Гаджиевцы»
11:00 Х/ф «Во всем виновата Залина» 12+
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
14:00 Документальный проект «История русской еды» 4 с. 12+
14:30,16.30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на цахурском языке 12+
15:30 Т/с «Жена офицера» 5 с. 12+
16:50 Д/с «Легенды кино» 19 с. 12+
17:35 «Удивительные горцы. Лучшее» 0+
17:50 Т/с «Любить и ненавидеть. 13 способов ненавидеть» 13 с.
18:45 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности»
20:55 «Полный газ» 12+
21:05 «Удивительные горцы» 0+
21:25 «Такой Расул» 0+
21:45 Д/ф «Мифы о Кавказе» 3 с.
22:10 «Служа Родине»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей Дагестана
23:20 «Угол зрения» 12+
23:55 Д/ф «Наука Шерлока Холмса» 4 с. «Попробуй опознай»

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).
10.00 «Жить здорово!»
10.50 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
12.15 «Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Давай поженимся!»
16.05 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Информационный канал». (16+).
18.00 Новости.
18.30 «Информационный канал». (16+).
19.55 «Куклы наследника Тутти». (16+).
21.00 «Время».
22.00 Т/с «Мосгаз. Последнее дело Черкасова»
23.00 «Большая игра».
00.00 «Подкаст.Лаб». «Креативные индустрии». (16+).
00.45 «Подкаст.Лаб». «Обязательно к прочтению». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Гюлистан» (на азербайджанском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан

05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном». (12+).
11.00 «Вести».
11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести».
14.55 «Наши». (12+).
16.00 «Вести».
16.30 «Малахов». (16+).
17.30 «60 минут». (12+).
20.00 «Вести».
21.05 «Вести». Местное время.
21.20 Т/с «Екатерина. Фавориты». (16+).
22.20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
01.05 Т/с «Тайны следствия». (16+).
02.40 Т/с «Морозова».

НТВ

04.50 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Пес». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.35 Т/с «Пес». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие». (16+).
14.00 «Место встречи». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.45 «За гранью». (16+).
17.50 «ДНК». (16+).
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Скорая помощь». (16+).
22.15 Т/с «Лихач». (16+).
23.35 «Сегодня».
00.00 Т/с «Лихач». (16+).
00.50 Т/с «Потерянные». (16+).
03.30 Т/с «Свет и тень маяка». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров». (16+).
06.35 «По делам несовершеннолетних». (16+).
07.35 «Давай разведемся!» (16+).
08.35 «Тест на отцовство». (16+).
10.45 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
11.50 Д/ф «Порча». (16+).
13.00 Д/ф «Знахарка». (16+).
13.35 Д/ф «Верну любимого». (16+).
14.10 Д/ф «Голоса ушедших душ». (16+).
14.45 Мелодрама «В отражении тебя». (16+).
19.00 Мелодрама «Комната роз», 1-4 с. (16+).
23.10 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
00.20 Д/ф «Порча». (16+).
01.20 Д/ф «Знахарка». (16+).
01.45 Д/ф «Верну любимого». (16+).
02.10 Д/ф «Голоса ушедших душ». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.10 Д/с. (16+).
08.45 Х/ф «Женская версия. Чистильщик».
10.45 «Петровка, 38».
10.55 «Городское собрание». (12+).
11.30 «События». (16+).
11.50 Х/ф «Психология преступления. Дуэль».
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События». (16+).
14.50 «Город новостей».
15.00 Х/ф «Я знаю твои секреты. Дыхание смерти». (12+).
16.55 Д/ф «Легенды эстрады. Мы все из ВИА». (16+).
17.50 «События». (16+).
18.10 Х/ф «Загадка Фибоначчи». (12+).
20.00 Х/ф «Загадка Эйнштейна». (12+).
22.00 «События». (16+).
22.35 Спецрепортаж.
23.05 «Знак качества». (16+).
00.00 «События». (16+).
00.30 «Петровка, 38».

ЗВЕЗДА

05.25 Т/с «Снайпер».
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня. (16+).
09.15 «Открытый эфир».
11.00 Х/ф «Ключи от неба»
12.45 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
15.00 Военные новости.
15.05 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
17.00 Новости дня. (16+).
17.15 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
18.00 Д/с «Неизвестные сражения Великой Отечественной».
18.50 «Специальный репортаж». (16+).
19.00 Новости дня. (16+).
19.55 «По горячим следам»
20.10 «Ищу своих». (12+).
21.00 «Открытый эфир».
22.45 «Между тем» (12+).
23.15 Д/с «Шедевры военных музеев».
00.15 Т/с «Веревка из песка». (16+).

САЛАСА, 21-ноябрь

РГВК

07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
08:00 Мультфильмы 0+
08:50 Т/с «Жена офицера» 5 с. 12+
09:40 «Удивительные горцы» 0+
10:00 «Человек и право»
11:10 «Подробности»
11:45 Д/с «Легенды кино» 19 с. 12+
12:50 Т/с «Любить и ненавидеть. 13 способов ненавидеть» 13 с.
13:45 «Полный газ» 0+
13:55 Д/ф «Наука Шерлока Холмса» 4 с. «Попробуй опознай»
14:30 Время новостей Дагестана
15:30 Т/с «Жена офицера» 6 с. 12+
16:30 Время новостей Дагестана
16:50 Д/с «Легенды кино» 20 с. 12+
17:35 «Удивительные горцы. Лучшее» 0+
17:50 Т/с «Любить и ненавидеть. 13 способов ненавидеть» 20 с.
18:45 Передача на лакском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Дагестан без ДТП»
20:35 «Время есть!» 0+
21:10 Ток-шоу «Общественный интерес»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:15 «Колеса» 12+
00:05 Проект «Симбирская кругосветка»
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).
10.00 «Жить здорово!»
10.50 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
12.15 «Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Давай поженимся!» (16+).
16.05 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Информационный канал». (16+).
18.00 Новости.
18.30 «Информационный канал». (16+).
19.55 «Куклы наследника Тутти». (16+).
21.00 «Время».
22.00 Т/с «Мосгаз. Последнее дело Черкасова». (16+).
23.00 «Большая игра». (16+).
00.00 «Подкаст.Лаб». «Сядь нормально». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Магудере» (на агульском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан

05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном». (12+).
11.00 «Вести».
11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести».
14.55 «Наши». (12+).
16.00 «Вести».
16.30 «Малахов». (16+).
17.30 «60 минут». (12+).
20.00 «Вести».
21.05 «Вести». Местное время.
21.20 Т/с «Екатерина. Фавориты». (16+).
22.20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
01.05 Т/с «Тайны следствия». (16+).
02.40 Т/с «Морозова».

НТВ

04.50 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Пес». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.35 Т/с «Пес». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие». (16+).
14.00 «Место встречи». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.45 «За гранью». (16+).
17.50 «ДНК». (16+).
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Скорая помощь». (16+).
22.15 Т/с «Лихач». (16+).
23.35 «Сегодня».
00.00 Т/с «Лихач». (16+).
00.50 Т/с «Потерянные». (16+).
03.30 Т/с «Свет и тень маяка». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
07.35 «Давай разведемся!» (16+).
08.35 «Тест на отцовство». (16+).
10.40 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
11.45 Д/ф «Порча». (16+).
12.55 Д/ф «Знахарка».
13.30 Д/ф «Верну любимого». (16+).
14.05 Д/ф «Голоса ушедших душ». (16+).
14.40 «Твой Домашний доктор». (16+).
14.55 Мелодрама «Мелодия любви». (16+).
19.00 Мелодрама «Комната роз», 5-8 с. (16+).
23.20 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
00.30 Д/ф «Порча». (16+).
01.25 Д/ф «Знахарка». (16+).
01.50 Д/ф «Верну любимого». (16+).
02.20 Д/ф «Голоса ушедших душ». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение» (12+).
08.10 «Доктор И». (16+).
08.40 Х/ф «Женская версия. Знак совы» (12+).
10.40 Д/ф «Актерские драмы. Кто сыграет злодея?» (16+).
11.30 «События». (16+).
11.50 Х/ф «Психология преступления. Перелетная птица». (12+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События». (16+).
14.50 «Город новостей».
15.05 Х/ф «Я знаю твои секреты. Дыхание смерти». (12+).
16.55 «За решеткой».(16+)
17.50 «События». (16+).
18.10 Х/ф «Загадка Пифагора». (12+).
20.05 Х/ф «Загадка Цезаря». (12+).
22.00 «События». (16+).
22.35 «Закон и порядок».
23.05 Д/ф «Звездные бомжи». (16+).
00.00 «События». (16+).
00.30 «Петровка, 38». (16+).

ЗВЕЗДА

05.15 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня. (16+).
09.15 «Открытый эфир».
11.00 Х/ф «Морской охотник». (12+).
12.45 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
13.00 Новости дня. (16+).
15.00 Военные новости.
15.05 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
18.00 Д/с «Неизвестные сражения Великой Отечественной».
18.50 «Специальный репортаж». (16+).
19.00 Новости дня. (16+).
19.55 «По горячим следам». (16+).
20.10 «Улика из прошлого». (16+).
21.00 «Открытый эфир».
22.45 «Между тем» с Н. Метлиной. (12+).
23.15 Д/с «Шедевры военных музеев».
00.15 Т/с «Веревка из песка». (16+).

АРБЕ, 22-ноябрь

РГВК

07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на лакском языке 12+
08:00 Мультфильмы 0+
08:50 Т/с «Жена офицера» 7 с. 12+
09:40 «Кол□са» 12+
10:30 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
11:45 Д/с «Легенды кино» 20 с. 12+
12:50 Т/с «Любить и ненавидеть. 13 способов ненавидеть» 20 с. 16+
13:50 «Дагестан без ДТП»
14:10 «Служа Родине»
14:30 Время новостей Дагестана
15:30 Т/с «Жена офицера» 7 с. 12+
16:30 Время новостей Дагестана
16:50 «Время есть!» 0+
17:25 «Из-за кино» 12+
17:35 «Удивительные горцы. Лучшее» 0+
17:50 Т/с «Любить и ненавидеть. 13 способов ненавидеть» 21 с.
18:45 Передача на даргинском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Здоровье» в прямом эфире
21:10 «Сделано в Дагестане» 0+
21:30 «Городская среда»
22:00 «Опять футбол»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Аутодафе» 12+
00:00 Д/ф «Жизнь замечательных идей. Секреты живой клетки» 1 с. 12+
00:30 Время новостей Дагестана

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).
10.00 «Жить здорово!»
10.50 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
12.15 «Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Давай поженимся!» (16+).
16.05 «Мужское/Женское»
17.00 «Информационный канал». (16+).
18.00 Новости.
18.30 «Информационный канал». (16+).
20.00 Д/ф «Как убили Джона Кеннеди».
21.00 «Время».
22.00 Т/с «Мосгаз. Последнее дело Черкасова». (16+).
23.00 «Большая игра». (16+).
00.00 «Подкаст.Лаб». «Психика». (16+).
00.45 «Подкаст.Лаб». «Письма». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Турчидаг» (на лакском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан

05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном». (12+).
11.00 «Вести».
11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести».
14.55 «Наши». (12+).
16.00 «Вести».
16.30 «Малахов». (16+).
17.30 «60 минут». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Екатерина. Фавориты». (16+).
22.20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
01.05 Т/с «Тайны следствия». (16+).
02.40 Т/с «Морозова».

НТВ

04.50 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Пес». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.35 Т/с «Пес». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие». (16+).
14.00 «Место встречи». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.45 «За гранью». (16+).
17.50 «ДНК». (16+).
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Скорая помощь». (16+).
22.15 Т/с «Лихач». (16+).
23.35 «Сегодня».
00.00 Т/с «Лихач». (16+).
00.50 Т/с «Потерянные». (16+).
03.25 Т/с «Свет и тень маяка». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
07.35 «Давай разведемся!» (16+).
08.35 «Тест на отцовство». (16+).
10.45 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
11.50 Д/ф «Порча». (16+).
13.00 Д/ф «Знахарка». (16+).
13.35 Д/ф «Верну любимого». (16+).
14.10 Д/ф «Голоса ушедших душ». (16+).
14.45 Мелодрама «Меня зовут Саша». (16+).
19.00 Мелодрама «Качели под куполом». (16+).
23.15 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
00.20 Д/ф «Порча». (16+).
01.20 Д/ф «Знахарка». (16+).
01.45 Д/ф «Верну любимого». (16+).
02.10 Д/ф «Голоса ушедших душ». (16+).
02.35 Мелодрама «Меня зовут Саша». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение» (12+).
08.10 «Доктор И». (16+).
08.40 Х/ф «Женская версия. Мышеловка».
10.35 Д/ф «Актерские драмы. Последние роли». (16+).
11.30 «События». (16+).
11.50 Х/ф «Психология преступления. Жажда счастья». (12+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События». (16+).
14.50 «Город новостей».
15.00 Х/ф «Я знаю твои секреты. Белый рыцарь». (12+).
16.55 Д/ф «Легенды эстрады. Битва за хит». (16+).
17.50 «События». (16+).
18.10 Х/ф «Загадка Евклида». (12+).
20.00 Х/ф «Загадка Римана». (12+).
22.00 «События». (16+).
22.35 «Хватит слухов!»
23.05 «Прощание». (16+).
00.00 «События». (16+).
00.30 «Петровка, 38». (

ЗВЕЗДА

05.15 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня. (16+).
09.15 «Открытый эфир».
11.00 Х/ф «Поезд вне расписания». (12+).
12.45 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
13.00 Новости дня. (16+).
15.00 Военные новости.
15.05 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
17.00 Новости дня. (16+).
18.00 Д/с «Неизвестные сражения Великой Отечественной».
18.50 «Специальный репортаж». (16+).
19.00 Новости дня. (16+).
19.55 «По горячим следам»
20.10 Д/с «Секретные материалы». (16+).
21.00 «Открытый эфир».
22.45 «Между тем»
23.15 Д/с «Шедевры военных музеев».
00.15 Т/с «Веревка из песка». (16+).
02.55 Д/с «Из всех орудий»

ХЕМИС, 23-ноябрь

РГВК

07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на даргинском языке
08:00 Мультфильмы 0+
08:50 Т/с «Жена офицера» 7 с. 12+
09:40 «Городская среда»
10:10 «Аутодафе» 12+
10:50 «Здоровье» 12+
11:45 «Опять футбол»
12:10 «Сделано в Дагестане» 0+
12:50 Т/с «Любить и ненавидеть. 13 способов ненавидеть» 21 с.
13:45 «Дагестан туристический» 0+
14:00 Д/ф «Жизнь замечательных идей. Секреты живой клетки» 1 с.
14:30,16.30 Время новостей Дагестана
15:30 Т/с «Жена офицера» 8 с. 12+
16:50 «Блин.ком. Некоторые любят погорячее»
17:20 «Время говорить молодым» 12+
17:50 Т/с «Любить и ненавидеть. 13 способов ненавидеть» 22 с.
18:45 Передача на аварском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
19:55 «За скобками» 12+
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Первая студия»
20:50 «Культурный код»
21:00 Д/ф «Позывной «Спартак» 16+
21:55 «Психологическая азбука» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
22:55 «За скобками» 12+
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Молодежный дрифт»
23:55 Д/ф «Жизнь замечательных идей. Секреты живой клетки» 2 с. 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).
10.00 «Жить здорово!»
10.50 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
12.15 «Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Давай поженимся!» (16+).
16.05 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Информационный канал». (16+).
18.00 Новости.
18.30 «Информационный канал». (16+).
19.50 Д/ф «Как убили Джона Кеннеди».
21.00 «Время».
22.00 Т/с «Мосгаз. Последнее дело Черкасова». (16+).
23.00 «Большая игра». (16+).
00.00 «Подкаст.Лаб». «Собрались с мыслями». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Очар» (на кумыкском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан

05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном». (12+).
11.00 «Вести».
11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести».
14.55 «Наши». (12+).
16.00 «Вести».
16.30 «Малахов». (16+).
17.30 «60 минут». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Екатерина. Фавориты». (16+).
22.20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
01.05 Т/с «Тайны следствия». (16+).
02.40 Т/с «Морозова». (16+).

НТВ

04.50 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Пес». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.35 Т/с «Пес». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие». (16+).
14.00 «Место встречи». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.45 «За гранью». (16+).
17.50 «ДНК». (16+).
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Балабол». (16+).
22.15 Т/с «Лихач». (16+).
23.35 «Сегодня».
00.00 Т/с «Лихач». (16+).
00.55 «Поздняков». (16+).
01.10 «Мы и наука. Наука и мы». (12+).
02.05 Х/ф «Болевой порог». (16+).
03.25 Т/с «Свет и тень маяка». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
07.30 «Давай разведемся!» (16+).
08.30 «Тест на отцовство». (16+).
10.40 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
11.45 Д/ф «Порча». (16+).
12.50 Д/ф «Знахарка». (16+).
13.25 Д/ф «Верну любимого». (16+).
14.00 Д/ф «Голоса ушедших душ». (16+).
14.35 Мелодрама «Три истории любви». (16+).
19.00 Мелодрама «Счастье на десерт». (16+).
23.15 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
00.20 Д/ф «Порча». (16+).
01.20 Д/ф «Знахарка». (16+).
01.45 Д/ф «Верну любимого». (16+).
02.10 Д/ф «Голоса ушедших душ». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+)
08.10 «Доктор И». (16+).
08.40 Х/ф «Женская версия. Мышеловка».
10.40 Д/ф «Актерские драмы. Зимняя вишня-ягода горькая». (12+).
11.30 «События». (16+).
11.50 Х/ф «Психология преступления. Зона комфорта». (12+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События». (16+).
14.50 «Город новостей».
15.00 Х/ф «Я знаю твои секреты. Белый рыцарь». (12+).
16.55 Д/ф «Легенды эстрады. Зажечь звезду». (16+).
17.50 «События». (16+).
18.10 Х/ф «Загадка Монти Холла». (12+).
20.05 Х/ф «Загадка Ферма». (12+).
22.00 «События». (16+).
22.35 «10 самых». (16+).
23.05 Д/ф «Закулисные войны. Комедианты».
00.00 «События». (16+).

ЗВЕЗДА

05.15 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня. (16+).
09.15 «Открытый эфир».
11.00 Х/ф «Женатый холостяк». (12+).
12.45 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
15.00 Военные новости.
17.00 Новости дня. (16+).
17.15 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
18.00 Д/с «Неизвестные сражения Великой Отечественной».
18.50 «Специальный репортаж». (16+).
19.00 Новости дня. (16+).
19.55 «По горячим следам»
20.10 «Код доступа».
21.00 «Открытый эфир».
22.45 «Между тем» (12+).
23.15 Д/с «Шедевры военных музеев».
00.15 Т/с «Веревка из песка». (16+).

ЖУЬМЯ, 24-ноябрь

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на аварском языке 12+
08:00 Мультфильмы 0+
08:50 Т/с «Жена офицера» 8 с. 12+
09:40 «За скобками»
09:45 «Первая студия»
10:15 «Молодежный дрифт» 12+
10:50 «Блин.ком. Некоторые любят погорячее» 16+
11:20 «Культурный код»
11:40 Д/ф «Позывной «Спартак» 16+
12:50 Т/с «Любить и ненавидеть. 13 способов ненавидеть» 22 с.
13:45 Проект «По Волге на жигулях» 0+
14:00 Д/ф «Жизнь замечательных идей. Секреты живой клетки»
14:30,16.30 Время новостей Дагестана
15:30 «Время говорить молодым» 12+
16:05 «Психологическая азбука» 12+
16:50 Х/ф «Роковое наследство» 1,2 с.с.
18:25 «Арт-клуб» 0+
18:45 Передача на кумыкском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности»
20:55 «Мир Вашему дому»
21:20 «Круглый стол»
21:55 «Время спорта» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Глобальная сеть»
23:55 Д/ф «Жизнь замечательных идей. Секреты живой клетки»

ПЕРВЫЙ
05.00 «Доброе утро».
09.00,12.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).
10.00 «Жить здорово!»
10.50 «Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Давай поженимся!»
16.05 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Информационный канал». (16+).
18.00 Новости.
18.40 «Человек и закон».
19.45 Телеигра «Поле чудес». (16+).
21.00 «Время».
21.45 «Фантастика. Следующий уровень».
23.40 «Матадор. Объединенные цвета Оливьеро Тоскани. Конец века по Годфри Реджио». (16+).
00.40 Д/ф «Blur» и «Gorillaz». Дэймон Албарн. Современная британская сказка»

РОССИЯ 1
09:00 **Канал национального вещания «Маданият» (на аварском языке)**
14:30 **Местное время. Вести-Дагестан**
21:15 **Местное время. Вести-Дагестан**
05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести».
14.55 «Судьба человека с Б.Корчевниковым».
16.00 «Вести».
16.30 «Прямой эфир».
17.30 «60 минут». (12+).
20.00 «Вести».
21.30 «Ну-ка, все вместе!» Финал. (12+).
00.25 «Шоу Большой Страны». (12+).
01.30 Т/с «Тайны следствия». (16+).

НТВ
04.50 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 «Мои университеты. Будущее за настоящим». (6+).
09.25 Т/с «Пес». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.35 Т/с «Пес». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие». (16+).
14.00 «Место встречи». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.50 «За гранью». (16+).
17.55 «Жди меня». (12+).
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Балабол». (16+).
22.15 Т/с «Лихач». (16+).
00.00 «Своя правда».(16+)
01.55 «Квартирный вопрос».
02.50 Т/с «Свет и тень маяка». (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
07.15 «Давай разведемся!» (16+).
08.15 «Тест на отцовство». (16+).
10.25 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
11.30 Д/ф «Порча». (16+).
12.40 Д/ф «Знахарка». (16+).
13.15 Д/ф «Верну любимого». (16+).
13.50 Д/ф «Голоса ушедших душ». (16+).
14.25 «Скажи, подруга». (16+).
14.40 Мелодрама «Цена прошлого». (16+).
19.00 Мелодрама «23 августа». (16+).
23.15 «Уют за 15 минут». (16+).
23.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
00.45 Д/ф «Порча». (16+).
01.35 Д/ф «Знахарка». (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 «Настроение». (12+)
08.20 Х/ф «Загадка Евклида». (12+).
10.15 Х/ф «Загадка Римана». (12+).
11.30 «События». (16+).
11.50 Х/ф «Загадка Римана». (12+).
12.35 Х/ф «Загадка Монти Холла». (12+).
14.30 «События». (16+).
14.50 «Город новостей».
15.00 Х/ф «Загадка Ферма». (12+).
16.55 Д/ф «Легенды эстрады. Прерванная песня». (16+).
17.50 «События». (16+).
18.10 Х/ф «Тихие воды». (12+).
20.00 Х/ф «Тихие воды 2».
22.00 «В центре событий». (16+).
23.00 «Приют комедиантов». (12+).
00.15 Х/ф «Дети понедельника». (16+).
01.45 «Петровка, 38».

ЗВЕЗДА
05.35 Т/с «Спецотряд «Шторм». (16+).
07.40 Х/ф «Большая семья»
09.00 Новости дня. (16+).
09.20 Х/ф «Большая семья». (12+).
10.25 Т/с «Дума о Ковпаке». (12+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 Т/с «Дума о Ковпаке». (12+).
15.00 Военные новости.
15.15 Т/с «Дума о Ковпаке»
17.00 Новости дня. (16+).
17.15 Т/с «Дума о Ковпаке». (12+).
19.00 Новости дня. (16+).
19.40 Д/с «Загадки века»
20.30 «Скрытые угрозы»
21.20 «Специальный репортаж. Что русскому смешно...» (16+).
22.00 «Здравствуйте, товарищи!» (16+).
23.30 «Музыка+». (12+).
00.55 Х/ф «От Буга до Вислы». (12+).
03.10 Д/с «Москва фронту»

КИШ, 25-ноябрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на кумыкском языке
08:00 Мультфильмы 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 «Время спорта» 12+
09:20 Х/ф «Роковое наследство» 1,2 с.с.
11:00 «Подробности»
11:35 «Мир Вашему дому»
12:05 «Время есть!» 0+
12:45 Концерт памяти Михаила Круга («Крокус Сити Холл», 2022 г.)
14:30 «Первые в мире»
15:30 Д/ф «Жизнь замечательных идей. Секреты живой клетки» 3 с. 12+
16:05 «Арт-клуб» 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:50 Кавказское кино. Х/ф «Горская новелла»
18:10 Д/ф «Дагестан» 12+
18:45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
19:30 Время новостей Дагестана
19:50 «Точка зрения» 12+
20:05 «Удивительные горцы»
20:25 «Дагестан туристический» 0+
20:45 «Культурный код»
21:00 «Ульяна спросит»
21:50 Фильмы телевизионного конкурса «Федерация» «Истории с географией» 16+
22:30 Время новостей Дагестана
22:50 Х/ф «С чистого листа» 16+
00:30 Время новостей Дагестана
00:50 «Точка зрения» 12+
01:05 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01:40 Д/ф «Обыкновенное чудо академика Зильбера» 12+

ПЕРВЫЙ
05.25 «Подкаст.Лаб». «Неформат». (16+).
06.00 «Доброе утро». Суббота.
09.00 «Умницы и умники».
09.45 «Слово пастыря».
10.00 Новости.
10.15 «Наше все». (12+).
11.05 «ПроУют».
12.00 Новости.
12.15 «Поехали!» (12+).
13.10 Д/ф «Алексей Баталов. «Как долго я тебя искала...» (12+).
14.15 Х/ф «9 дней одного года». (12+).
16.30 «Горячий лед».
18.00 Новости.
18.20 «Я люблю мою страну».
19.20 «Эксклюзив». (16+).
20.05 «Кто хочет стать миллионером?» (12+).
21.00 «Время».
21.35 «Сегодня вечером». (16+).
23.20 Х/ф «Камон Камон». (18+).
01.25 «Подкаст.Лаб». «Сядь нормально».

РОССИЯ 1
05.00 «Утро России». Суббота.
08.00 **«Вести». Местное время.**
08.20 **Местное время. Суббота.**
08.35 «По секрету всему свету».
09.00 «Формула еды». (12+).
09.25 «Пятеро на одного».
10.10 «Сто к одному».
11.00 «Вести».
11.50 «В кругу друзей».
12.50 «Доктор Мясников». (12+).
14.00 «Вести».
14.50 «Юморина». (16+).
17.00 «Вести».
17.50 «Привет, Андрей!» (12+).
20.00 «Вести».
21.00 Х/ф «Жилищный вопрос». (16+).
00.35 Х/ф «Нарисованное счастье». (12+).
04.05 Х/ф «Улыбнись, когда плачут звезды». (16+).

НТВ
04.50 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
07.30 «Смотр».
08.00 «Сегодня».
08.20 «Поедем, поедим!» (16+).
09.20 «Едим дома».
10.00 «Сегодня».
10.20 «Главная дорога». (16+).
11.00 «Живая еда». (12+).
12.00 «Квартирный вопрос».
13.10 «Попутчик». (16+).
14.20 «Игры разумов».
15.00 «Своя игра».
16.00 «Сегодня».
16.20 «ЧП. Расследование». (16+).
17.00 «Секрет на миллион». (16+).
19.00 «Центральное телевидение». (16+).
20.20 «Суперстар!» (16+).
23.40 «Ты не поверишь!» (16+).
00.40 «Международная пилорама». (18+).
01.30 «Захар Прилепин. Уроки русского».

ДОМАШНИЙ
06.30 Мелодрама «Ищу тебя». (16+).
10.10 «Пять ужинов». (16+).
10.25 Мелодрама «СуперМама для Казановы». (16+).
14.55 Мелодрама «Переворот». (16+).
19.00 Т/с «Ворон», 1-4 с. (Турция). (16+).
22.25 «Скажи, подруга». (16+).
22.40 Мелодрама «День Святого Валентина». (16+).
02.35 «6 кадров». (16+).
03.05 Д/с «Эффект Матроны». (16+).
06.20 Мелодрама «День Святого Валентина». (16+).

ТВ-ЦЕНТР
05.45 Х/ф «Секрет неприступной красавицы».
07.15 «Православная энциклопедия». (6+).
07.45 Х/ф «Одна тень на двоих». (12+).
11.30 «События». (16+).
11.45 «Смешите меня семеро». (16+).
12.50 «Москва резиновая». (16+).
13.20 Х/ф «Зовите Ермолова!» (12+).
14.30 «События». (16+).
14.45 Х/ф «Зовите Ермолова!» (12+).
17.20 Х/ф «Зовите Ермолова! 2». (12+).
21.00 «Постскриптум». (16+).
22.05 «Право знать!» (16+).
23.20 «События». (16+).
23.30 Д/ф «Тайная комната. Ванга». (16+).
00.15 Д/ф «90-е. Крестные отцы». (16+).
00.55 Спецрепортаж (16+)
01.20 «Хватит слухов!» (16+).

ЗВЕЗДА
05.05 Х/ф «Женатый холостяк». (12+).
06.30 Х/ф «Гость с Кубани»
08.00 Новости дня. (16+).
08.15 «Морской бой».
09.20 Д/с «Москва фронту»
09.45 Х/ф «Осторожно, бабушка!» (12+).
11.40 «Легенды музыки».
12.10 «СССР. Знак качества»
13.00 Новости дня. (16+).
13.15 «Не факт!» (12+).
13.40 Д/с «Война миров»
14.30 «Легенды кино».
15.20 «Главный день».
16.10 «Время героев».
16.35 «Специальный репортаж». (16+).
16.50 Д/с «Воины Субэдэя»
17.15 Х/ф «Крепкий орешек». (12+).
19.00 Новости дня. (16+).
19.20 «Галерея Звезд».
21.00 Х/ф «Я объявляю вам войну». (16+).
22.55 Х/ф «Дружба особого назначения».
00.50 Х/ф «Живые и мертвые». (12+).

ГЬЯД, 26-ноябрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
08:00 Мультфильмы 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «С чистого листа»
10:30 Фильмы телевизионного конкурса «Федерация» 16+
10:55 «Время есть!» 0+
11:25 «Ульяна спросит»
12:15 «Дагестан туристический» 0+
12:30 Детские новости
12:45 «Арт-клуб» 0+
13:05 «Культурный код»
13:25 Ток-шоу «Общественный интерес»
14:35 «Первые в мире»
14:50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
15:30 Х/ф «Миллионер»
17:20 Д/ф «Обыкновенное чудо академика Зильбера» 12+
18:10 «Точка зрения» 12+
18:30 Детские новости 0
18:45 Передача на агульском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана. Итоги
20:35 «Служа Родине»
20:50 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
22:00 Х/ф «Четвертый пассажир» 12+
23:45 Фильмы телевизионного конкурса «Федерация» «Путешествие в ледниковый период» 16+

ПЕРВЫЙ
06.00 Новости.
06.10 «Подкаст.Лаб».
06.55 «Играй, гармонь любимая!» (12+).
07.40 «Часовой». (12+).
08.10 «Здоровье». (16+).
09.20 «Мечталлион». (12+)
09.40 «Непутевые заметки»
10.00 Новости.
10.15 «Жизнь своих». (12+)
11.05 «Повара на колесах»
12.00 Новости.
12.15 «Видели видео?»
13.30 Д/ф «К 60-летию. Машков». (12+).
14.25 Х/ф «Вор». (16+).
16.20 «Горячий лед».
18.00 Новости.
19.00 «Перепой звезду».
21.00 «Время».
23.00 «Что? Где? Когда?» Зимняя серия игр. (16+).
00.10 «Подкаст.Лаб». «Обман веществ». (16+).

РОССИЯ 1
06.10 Х/ф «Время собирать»
08.00 **Местное время. Воскресенье.**
08.35 «Когда все дома с Тимуром Кизяковым».
09.25 «Утренняя почта».
10.10 «Сто к одному».
11.00 «Вести».
11.50 «Большие перемены»
12.50 Х/ф «Без вины виноватая». (12+).
16.55 «Песни от всей души». (12+).
18.00 «Всероссийский открытый телевизионный конкурс юных талантов «Синяя Птица»
19.00 «Песни от всей души»
20.00 «Вести недели».
22.00 «Москва. Кремль. Путин».
22.40 «Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
01.30 Х/ф «Время собирать». (12+).

НТВ
04.50 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.35 «Центральное телевидение». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.20 «У нас выигрывают!»
10.00 «Сегодня».
10.20 «Первая передача».
11.00 «Чудо техники».
12.00 «Дачный ответ».
13.00 «НашПотребНадзор». (16+).
14.05 «Однажды...» (16+).
15.00 «Своя игра».
16.00 «Сегодня».
16.20 «Человек в праве».
17.00 «Следствие вели...»
18.00 «Новые русские сенсации». (16+).
19.00 Итоги недели.
20.20 Шоу «Аватар». (12+).
23.15 «Звезды сошлись». (16+).
00.50 «Квартирник НТВ у Маргулиса». (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 Мелодрама «День Святого Валентина». (16+).
10.05 «Уют за 15 минут». (16+).
10.20 Мелодрама «Нам не жить друг без друга». (16+).
14.40 Мелодрама «Н+Н». (16+).
19.00 Т/с «Ворон», 5-8 с. (Турция). (16+).
22.50 «Твой Домашний доктор». (16+).
23.05 Мелодрама «Ищу тебя». (16+).
03.10 Д/с «Эффект Матроны». (16+).
04.50 Д/ф «Пилотессы». (16+).
06.25 «6 кадров». (16+).

ТВ-ЦЕНТР
05.45 Х/ф «Тихие воды».
07.15 Х/ф «Тихие воды 2».
09.00 «Здоровый смысл».
09.30 Х/ф «Голубая стрела».
11.30 «События». (16+).
11.45 «Наша смешная жизнь». (16+).
12.35 Х/ф «Дети понедельника». (16+).
14.30 «Московская неделя». (12+).
15.00 Д/ф «Дорогие товарищи. Хозяйка культуры». (16+).
15.55 Д/ф «Следствие ведет КГБ. Шпионская пыль». (16+).
16.40 Х/ф «Секрет неприступной красавицы».
18.35 Х/ф «Идеальная жена». (16+).
19.30 «Новости культуры».
22.40 Х/ф «Там, где не бывает снега». (12+).
00.15 «События». (16+).

ЗВЕЗДА
05.45 Х/ф «Крепкий орешек». (12+).
07.05 Х/ф «Я объявляю вам войну». (16+).
09.00 Новости недели
09.25 «Служу России».
09.55 «Военная приемка»
10.40 «Скрытые угрозы»
11.30 «Код доступа».
12.20 «Легенды армии».
13.10 «Специальный репортаж. Что русскому смешно...» (16+).
13.55 Д/с «Москва фронту»
14.20 Т/с «Снайпер 2. Тунгус». (16+).
18.00 Главное с О.Беловой
19.45 Д/с «Легенды советского сыска». (16+).
23.00 «Фетисов». (12+).
23.45 Д/с «Люди Донбасса». «Созидатели». (16+).
00.05 Х/ф «Ключи от неба». (12+).

КУЛЬТУРА 20-26-ноябрдалди

ИСЛЕН
06.30 «Пешком...» Москва книжная.
07.00 Д/с «Археология. История с лопатой».
07.35 Черные дыры. Белые пятна.
08.15 Невский ковчег.
08.45 Х/ф «И это все о нем», 1 с.
10.00 Новости культуры.
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Д/ф «Человек идет на север»
12.10 Д/с «Забытое ремесло».
12.30 Новости культуры.
12.45 Новости. Подробно. Арт.
13.00 Д/ф «Благодарен судьбе».
13.30 Кино о кино.
14.10 «Быть женой гения...» История любви Софьи и Льва Толстых.
15.00 Линия жизни. М. Лысенко.
15.55 «Агора».
17.00 Новости культуры.
17.15 Исторические концерты.
18.15 «Рассказы из русской истории». В. Мединский.
19.00 Жизнь замечательных идей.
19.30 Новости культуры.
19.45 Главная роль.
20.05 «Правила жизни».
20.30 «Спокойной ночи, малыши!»
20.45 Д/ф «Благодарен судьбе».
21.20 Д/ф «Хождение по мукам. Две жизни сестер Крандиевских».
22.05 «Сати. Нескучная классика...» с В. Майниеце, Е. Шипулиной и С. Филиным.
22.50 Д/ф «Короткие истории», 1 с.
23.35 Д/ф «Всюду деньги, господа!», 1 с.
00.05 Т/с «Порус», 22 с. (Индия).
00.25 Т/с «Порус», 23 с. (Индия).
00.45 Т/с «Порус», 24 с. (Индия).

САЛАСА
06.30 «Пешком...» Москва Саввы Морозова.
07.00 Д/с «Археология. История с лопатой».
07.30 Легенды мирового кино.
07.55 Д/ф «Всюду деньги, господа!»
08.25 «Жизнь и судьба».
08.45 Х/ф «И это все о нем», 2 с.
10.00 Новости культуры.
10.15 «Наблюдатель».
11.15 XX век.
12.30 Новости культуры.
13.00 Д/ф «Благодарен судьбе».
13.35 Т/с «Порус», 22 с. (Индия).
13.55 Т/с «Порус», 23 с. (Индия).
14.15 Т/с «Порус», 24 с. (Индия).
14.35 «Игра в бисер»
15.20 Д/ф «Короткие истории», 1 с
16.15 «Сати. Нескучная классика...» с В. Майниеце, Е. Шипулиной и С. Филиным.
17.00 Новости культуры.
17.15 «Эрмитаж».
17.45 Исторические концерты.
18.45 Д/с «Забытое ремесло».
19.00 Жизнь замечательных идей.
19.30 Новости культуры.
19.45 Главная роль.
20.05 «Правила жизни».
20.30 «Спокойной ночи, малыши!»
20.45 Д/ф «Алексей Баталов. Благодарен судьбе». «Родом из МХАТа».
21.20 Д/ф «Своими глазами. Нами Микоян».
22.15 «Белая студия».
23.00 Д/ф «Короткие истории», 2 с.
23.40 Д/ф «Всюду деньги, господа!», 2 с.
00.10 Т/с «Порус». (Индия).
00.30 Т/с «Порус». (Индия).
00.50 Т/с «Порус». (Индия).

АРБЕ
06.30 «Пешком...» Москва православная.
07.00 Д/с «Археология. История с лопатой».
07.55 Д/ф «Всюду деньги, господа!», 2 с.
08.25 «Жизнь и судьба».
08.50 Х/ф «И это все о нем», 3 с.
10.00 Новости культуры.
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Д/ф «Княгиня Наталья Петровна». «Гатчина».
12.10 Д/с «Забытое ремесло».
12.30 Новости культуры.
13.00 Д/ф «Алексей Баталов. Благодарен судьбе». «В доме у Станиславского», ч. 1.
13.35 Т/с «Порус». (Индия).
14.35 Линия жизни.
15.30 Д/ф «Короткие истории», 2 с
16.10 «Белая студия».
17.00 Новости культуры.
17.15 «Вячеслав Иванов «Римский дневник».
17.45 Исторические концерты.
18.45 Д/с «Забытое ремесло». «Городовой».
19.00 Жизнь замечательных идей. «Боль: враг или друг?»
19.30 Новости культуры.
19.45 Главная роль.
20.05 «Правила жизни».
20.30 «Спокойной ночи, малыши!»
20.45 Д/ф «Алексей Баталов. Благодарен судьбе». «В доме у Станиславского», ч. 1.
21.20 Абсолютный слух.
22.05 Власть факта. «Сила и слабость советского планирования».
22.50 Д/ф «Короткие истории», 3 с.
23.35 Д/ф «Всюду деньги, господа!», 3 с.
00.05 Т/с «Порус», 28 с. (Индия).
00.25 Т/с «Порус», 29 с. (Индия).
00.45 Т/с «Порус», 30 с. (Индия).

ХЕМИС
06.30 «Пешком...» Москва ар-деко.
07.00 Д/с «Археология. История с лопатой».
07.30 Легенды мирового кино.
07.55 Д/ф «Всюду деньги, господа!»
08.25 «Жизнь и судьба».
08.50 Х/ф «И это все о нем», 4 с.
10.00 Новости культуры.
10.15 «Наблюдатель».
11.15 XX век.
12.10 Д/с «Забытое ремесло».
12.30 Новости культуры.
13.00 Д/ф «Алексей Баталов. Благодарен судьбе». «В доме у Станиславского», ч. 2.
13.35 Т/с «Порус», 28 с. (Индия).
13.55 Т/с «Порус», 29 с. (Индия).
14.15 Т/с «Порус», 30 с. (Индия).
14.35 Абсолютный слух.
15.20 Д/ф «Короткие истории», 3 с
16.10 «2 Верник 2». О. Перетятько.
17.00 Новости культуры.
17.15 Моя любовь - Россия!
17.45 Исторические концерты.
18.45 Д/с «Забытое ремесло».
19.00 Жизнь замечательных идей.
19.30 Новости культуры.
19.45 Главная роль.
20.05 Открытая книга.
20.30 «Спокойной ночи, малыши!»
20.45 Д/ф «Алексей Баталов. Благодарен судьбе». «В доме у Станиславского», ч. 2.
21.20 Кино о кино.
22.00 «Энигма. Алим Гасымов».
22.45 Д/ф «Встречайте проездом».
23.35 Д/ф «Всюду деньги, господа!», 4 с.
00.05 Т/с «Порус», 31 с. (Индия).
00.25 Т/с «Порус», 32 с. (Индия).
00.45 Т/с «Порус», 33 с. (Индия).
01.05 XX век. «В мире животных. Дальний Восток. Приморский край».
01.55 Исторические концерты. Дирижеры XX века. Бернард Хайтинк и Лондонский филармонический оркестр.

ЖУЬМЯ
06.30 «Пешком...» Москва обновленная.
07.00 Д/ф «Да, скифы - мы!»
07.40 Д/с «Забытое ремесло». «Кружевница».
07.55 Д/ф «Всюду деньги, господа!», 4 с.
08.25 «Жизнь и судьба».
08.50 Х/ф «И это все о нем», 5 с.
10.00 Новости культуры.
10.20 Х/ф «Суд чести».
12.10 Цвет времени. Караваджо.
12.30 Новости культуры.
12.45 Д/с «Забытое ремесло».
13.00 Д/ф «Алексей Баталов. Благодарен судьбе». «Профессия и ремесло».
13.35 Т/с «Порус», 31 с. (Индия).
13.55 Т/с «Порус», 32 с. (Индия).
14.15 Т/с «Порус», 33 с. (Индия).
14.35 Власть факта.
15.20 Д/ф «Встречайте проездом».
16.15 «Энигма. Алим Гасымов».
17.00 Новости культуры.
17.15 Письма из провинции. Село Кубачи (Республика Дагестан).
17.45 Исторические концерты. Дирижеры XX века. Е. Мравинский и Заслуженный коллектив Республики Академический симфонический оркестр Ленинградской филармонии.
18.20 «Царская ложа».
19.00 Жизнь замечательных идей. «Биохимия чувств».
19.30 Новости культуры.
19.45 Линия жизни. О. Артемьев.
20.45 Д/ф «Алексей Баталов. Благодарен судьбе».
21.15 Х/ф «Летят журавли».
22.50 «2 Верник 2». Илзе Лиепа.
23.25 Клуб Шаболовка 37. Г. Гладков и Оркестр под управлением Михаила Фадеева, группа «Пятеро».
00.30 Х/ф «Капитан Кидд». (США).

КИШ
06.30 «Вячеслав Иванов «Римский дневник».
07.05 М/ф «Таежная сказка».
07.15 Т/с «Порус», 22 с. (Индия).
07.35 Т/с «Порус», 23 с. (Индия).
07.55 Т/с «Порус», 24 с. (Индия).
08.15 Т/с «Порус», 25 с. (Индия).
08.35 Т/с «Порус», 26 с. (Индия).
08.55 Т/с «Порус», 27 с. (Индия).
09.15 «Мы - грамотеи!»
10.00 Новости культуры.
10.15 Х/ф «Летят журавли».
11.55 Человеческий фактор. «Наследники» Тевтонского ордена».
12.25 Черные дыры. Белые пятна.
13.05 Д/ф «Волшебные песни животных с Дэвидом Аттенборо». (Великобритания).
14.00 «Рассказы из русской истории». В. Мединский.
14.40 Х/ф «Воскресенье».
18.00 Большая опера.
19.30 Новости культуры.
19.45 Х/ф «Маман».
22.00 «Агора».
23.00 Спектакль «Последний поезд».
01.20 Д/ф «Волшебные песни животных с Дэвидом Аттенборо». (Великобритания).
02.15 М/ф: «А в этой сказке было так...», «Жил-был Козявин», «История одного города».

ГЬЯД
06.30 М/ф: «Подаренка», «Голубой щенок».
07.15 Т/с «Порус», 28 с. (Индия).
07.35 Т/с «Порус», 29 с. (Индия).
07.55 Т/с «Порус», 30 с. (Индия).
08.15 Т/с «Порус», 31 с. (Индия).
08.35 Т/с «Порус», 32 с. (Индия).
08.55 Т/с «Порус», 33 с. (Индия).
09.15 Диалоги о животных.
09.55 Больше, чем любовь. Игорь и Ирина Моисеевы.
10.40 Х/ф «Алешкина любовь».
12.05 Д/ф «В поисках «Эйры».
12.50 Невский ковчег. Теория невозможного. В. Вилинбахов.
13.20 «Игра в бисер» с И. Волгиным. «Алексей Толстой. «Граф Калиостро».
14.00 Д/с «Коллекция». «Музей Турецкого и исламского искусства».
14.35 Х/ф «Иегуди Менухин. Скрипка столетия». (Франция).
16.30 «Картина мира с Михаилом Ковальчуком».
17.15 Д/с «Первые в мире».
17.35 Линия жизни.
18.25 «Романтика романса». Николаю Добронравову посвящается...
19.30 Новости культуры.
20.25 Линия жизни.
21.20 Х/ф «Служили два товарища».
22.55 Борис Эйфман. Золотая коллекция. «Идиот».
23.50 Х/ф «Алешкина любовь».
01.15 Диалоги о животных. Государственный зоологический парк Удмуртии.
01.55 Искатели. «Завещание Стелецкого».

Программа гьазурайди - Насима ВЕЛИБЕГОВА

РАДИО

ислен
11.10 Вести «Дагестан»
13.30 Радиоспектакль

САЛАСА
11.10 Вести «Дагестан»
11.30 «Актуально».

АРБЕ
11.10 Вести «Дагестан»
11.30 Встречи в студии.

ХЕМИС
11.10 Вести «Дагестан»
11.30 Время и молодежь.

ЖУЬМЯ
11.10 Вести «Дагестан»
11.25 Голос Ислама
11.45 Концерт.

КИШ
13.10 Итоги недели.

ГЬЯД
10.10 Соколенок.

Дин

Дуьньядин эхирдин лишанрикай

Гьазурайди - диндин алим
Ямин МЕГЬАМЕДОВ

(Эвел – 45-нумрада)

Вучиз чун Къияматдин югъ мукьва хьунин лишанрикай рахазва?

8. Къияматдин йикъан лишанрикай авай чирвилерин куьмекдалди, вичикай чуьнуьхнавай затIар, гележегда жедай вакъиаяр чириз кIанзавай инсандин бейнида авай вичиз талукь тушир затIар чириз алахъунин гьевеслувал таъминариз жеда. Вични гьайбдин (сокровенное) кракрикай керчек хабарар Шариатдин къанунар эцигзавай Аллагьди къилиз акъудда.

Исламди чпиз чинебан кракрикай хабар ава лугьузвай тапархъанрин рекьер кIеви авуна: астрологрин, кихлигдайбурун, суьгьуьрчийрин ва масабурун. Амма Ада чаз вагьйдилай (откровение) гзаф гележегда жедай кракрикай хабар ганва ва абур Къияматдин йикъан лишанар я.

9. Къияматдин йикъан лишанрихъ агъуни санлай къачурла чи иман мягькем ийизва ва артухарзава. Ихьтин лишанар, керематар кьилиз акъатуни мусурман инсанди амалзавай Ислам диндин гьакъикъатвал тестикьарзава.

И чирвилери чи уьмуьрда маса гелерни тазва…

Къияматдин йикъан лишанрин гьакъиндай кьиле тухун лазим тир къайдаяр

Дегь вахтарани, чи йикъарани алимри Къияматдин йикъан лишанрикай ктабар теснифнава ва абур чапдай акъатун акъвазнавач: телевиденидин программаяр, радиодин передачаяр, интернетдин сайтар – абур вири вахт-вахтунилай Къияматдин йикъан лишанрикай рахазва. Къияматдин йикъан лишанриз талукь текстер ахтармишай инсанрикай бязибур, абура кьил какахьна, гьалатIни хьана. Инал заз Къияматдин йикъан лишанрин ва абурукай рахазвай Шариатдин текстерин гьакъиндай кьиле тухун лазим тир са шумуд къайдадикай ихтилатиз кIанзава.

1-къайда: А карда анжах Къуръандин ва якъин Суннадин делилар къачун. Вучиз лагьайтIа, чинебан кракрикай чирвал гузвай чешмеяр абур кьвед я.

Аллагьди лагьана *(27-сура, 65-аят, мана)*: **«Лагь: «Цавара авайбурукай ва чилел алайбурукай садазни гьайб *(чуьнуьх тир, чинебан крар)* чизвач, са Аллагьдилай гьейри! Ва абуру мус чпел чан хкидатIа гьич шакни ийизвач».**

Аллагьди мадни лагьанва *(72-сура, 26,27-аятар, мана)*: **«…Ам гьайб *(вилерикай чуьнуьх тир вири крар)* Чизвайди я ва Вичин гьайб *(Ада)* садазни ачухзавач *(чирзавач)*, анжах чпелай Вич рази хьайи расулрилай *(векилрилай)* гьейри, гьакъикъатда, Ада адан *(а расулдин)* виликайни кьулухъай, агудна хьиз, къаравулар эцигзава…».**

Аллагьди вичин Расулдиз *(Аллагьдин салават ва салам хьуй вичиз)* чпе дин патал менфят авай чинебан бязи затIарикай хабар ганва. Абурун арада Къияматдин югъ мукьва хьун къалурзавай лишанарни ава: ам – кьилди тир, гьайбдин чирвилер я.

Ктаб-эгьлийрин риваятрай, акунвай ахварар ва я сиясатдин вакъиаяр – абур, са делилни авачиз, Къияматдин йикъан лишанрикай яз гьисабун – дуьз кар туш.

Делил яз гьизвай текст якъинди хьун чарасуз шартI я, ам Пайгъамбарди *(Аллагьдин салават ва салам хьуй вичиз)* лагьанваз хьайитIани ва я адан гьуьрметлу асгьабрикай сада лагьанватIани.

2-къайда: И месэладин гьакъиндай ихтибариз жедай алимрин гафариз килигна кIанда.

Вичин бейнида винидихъ къейднавай хьтин крар гьатнавай инсандиз, илимэгьлийривай (алимривай) хабар къун тавунмаз, абур ашкара авунин жигьетдай тади къачуна виже къведач.

Аллагьа-Таалади лугьузва *(21-сура, 7-аят, мана)*: **«…Хабар яхъ куьне чирвилер авай ксаривай, эгер квез чизвачтIа *(а кар)*».**

Аллагьди мадни лагьана *(4-сура, 83-аят, мана)*: **«…Эгер абуру а кар расулдин патав ва я абурукай чIехи ксарин *(алимрин, эмúррин)* патав элкъуьр хъувунайтIа – абурукай кардин гьакъикъат ахтармишиз чирзавайбурал - *(а кардин мана)* чир *(малум)* жедай. Эгер Аллагьдин *(патай)* квез *(чIехи)* няметни Адан регьим хьаначиртIа, *(дугъриданни)* куьн, са тIимилбур квачиз, шейтIандиз табий жедай» *(ан-Ниса, 83-аят)*.**

Вилик хьайи диндар ксарин рехъ гьа ихьтинди тир. Абут-Туфейл асгьабди (къуй адалай Аллагь рази хьурай) садра лагьана: «Зун Куфада авайла, инсанри лагьана: «Дажжал экъечIнава!». Чун гьадисар ахъайзавай Гьузейфа ибн-Усейдан патав атана ва за лагьана: «Дажжал пайда хьанва». Ада заз ацукьун теклифна ва зун ацукьна. Ахпа зи патав кавха атана ва лагьана: «Дажжал экъечIнава ва Куфадин агьалийри ам айибзава». Ада лагьана: «Ацукь!». Атайди ацукьна. Сада зверна ва и хабар куьпчидин таб тирди малумарна. Чна лагьана: «Я Абу Сариха, вуна чун са гьихьтин ятIани кар патал ацукьарна, бес ахъая ман чаз». Ада лагьана: «Гьакъикъатдани, Дажжал куь девирда пайда хьанайтIа, аялри адал къванер гьалчдай. Амма Дажжал инсанриз садаз-сад - такIан, дин - зайиф ва араяр пис хьайила экъечIда ва ам малариз яд гузвай гьар са чкадин патавай фида, чилни ам патал гьерен йис хьиз дуьзмиш жеда…» (гьадис)[1].

3-къайда: Инсанриз абурувай кьатIуз жедай шейэр ахъая.

Адетдин инсанриз, лап мукьвара дин къабулнавайбуруз, ван къвезвай келимайрин мана тамамдиз кьатIуз тежезвайбуруз Къияматдин йикъан лишанрикай ахъайзавай бязи суьгьбетчийри, а лишанриз талукь гьадисар ва ибараяр гьидайла, къайгъусузвалзава.

Якъин я, чизвай вири кракрикай лугьун лазимвал авач. Я якъин гьар са карни вири дуьшуьшра чукIурун (машгьур авун) кутугнавач. И кардихъ себебар ава. Мисал яз, вири инсанри адан мана кьатIунун мумкин туш, бязибур чпиз ван хьайи малуматдив дуьз эгечI тавунин хаталувал ава ва я лагьай гафар чпин дуьз чкадал эциг тавунин мумкинвилер. Агакьарнавайвал, Али асгьабди (къуй Аллагь рази хьурай вичелай) лагьана: «Инсанрихъ галаз абуруз чизвай кракрикай рахух, тахьайтIа квез Аллагьни Адан Расул тапархъанар яз гьисабна кIанзавани?»[2].

1 Гьадис аль-Гьакима «аль-Мустадраке»-да гьана. №8657. Ана лагьана: «И гьадисдихъ якъин иснад (гьадисрин кIватIалра суьгьбетзавайбурал бинеламиш хьун) ва аль-Бухарийдини Муслима ам агакьарнавач». И гьадис гьакIни Къатадан, Муаммаран патай Абдурраззакьа вичин «аль-Мусаннафе»-да гьанва. Мурсал гьадис (табиинди терефдардин тIвар къун тавуна Мугьаммад Пайгъамбардин (Аллагьдин патай салават ва салам хьуй вичиз) гафар агакьарун)

2 Гьадис аль-Бухарийди гьана, 127

(КьатI ама)

Диндин месэлайриз талукь суалар пайда хьайитIа, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхьих.

«Лезги газетда» диндин пак кхьинар жезва. Гьавиляй ам чиркин чкайрал гадарун кьадагъя я.

Уьлкведа ва дуьньяда

Гьазурайди – Муса АГЬМЕДОВ

ЦIийи кIвалериз куьчарнава

Уьлкведа 2019-йисалай инихъ, махсус программайрин сергьятра аваз, 9,8 миллион квадратдин метрдикай ибарат чIуру гьалда авай кIвалерай агьалияр цIийибуруз куьчарнава. Идакай, вице-премьер Марат Хуснуллинан гафарал асаслу яз, уьлкведин эцигунрин ва ЖКХ-дин министерстводин пресс-къуллугъди хабар гузва.

Чиновникдин гафаралди, гзаф регионри программа тайинарнавай вахтунилай виликамаз кьилиз акъудзава. ИкI, алай вахтунда чIуру гьалда авай кIвалерай 578 агъзурни 377 агьали цIийибуруз куьч хьанва. Гьа са вахтунда серенжемдин сергьятра аваз 2024-йисан эхирдалди 536 агъзурни 560 кас куьчарун пландик кутунвай.

Марат Хуснуллина къейдзавайвал, план кьадардилай артухни алаз кьилиз акъудиз алакьунин себебрикай сад ам я хьи, программа уьмуьрдиз кечирмишун патал пулдин такьатар вахтунилай виликамаз агакьарнава. Яни регионрихъ, мисал яз, къведай йисуз чара ийизвай пулдин такьатар, виликамаз къачудай мумкинвал хьана. Уьлкведин Гьукуматди развивал гайи и серенжемди агьалияр чIуру гьалда авай кIвалерай фад куьчариз куьмек гана. Алай вахтунда кардик квай и программа (адан сергьятра аваз 2017-йисалди чIуру гьалда авайбур яз тайинарнавай кIвалера яшамиш жезвай агьалияр куьчарзава) 16 субъектда акьалтIарнава, йисан эхирдалди и сиягьда генани 34 регион алава хьжеда. Амай регионри серенжем уьмуьрдиз кечирмишунин кIвалах давамарзава.

Чиновникди гьакIни къейд авурвал, са жерге субъектри чIуру гьалда авай кIвалерай куьчарунин серенжем чпин бюджетрин гьисабдайни кьилиз акъудзава. ИкI, куьгьне кIвалерай цIийи кIвалериз куьч хьанвай зур миллиондилай гзаф агьалийрикай 150 агъзурдалай гзаф ксари цIийи квартирияр субъектрин хсуси программайрин сергьятра аваз къачунва.

Винидихъ тIвар къур министерстводин сайтда къейдзавайвал, агьалияр чIуру гьалда авай яшайишдин кIвалерай куьчарунин серенжем уьлкведа 2008-йисалай гатIунна кьилиз акъудзава. Санлай къачурла, программа кардик акатайдалай инихъ Урусатда 1,64 миллион касдин яшайишдин шартIар хъсанарнава. ИкI, агьалияр 26,2 миллион квадратдин метрдин майдандикай ибарат куьгьне кIвалерай куьчарнава. 2019-йисалай инихъ чIуру гьалда авай кIвалерай куьчарунин серенжем «КIвал ва шегьердин гьал» («Жилье и городская среда») тIвар алай милли проектдин сергьятра аваз кьилиз акъудзава.

ТIимил хьанва

Уьлкведа «Онкологиядин начагъвилерихъ галаз женг» тIвар алай федеральный проект уьмуьрдиз кечирмишиз эгечIайдалай инихъ, яни къуд йисан муддатда, агьалияр ракдин уьзуьрдикди кьинин дуьшуьшар 5,6 процентдин тIимил хьанва. Идакай РФ-дин здравоохранениедин министр Михаил Мурашкоди хабар гана.

Ада гьаввурда турвал, профилактика авунин хел вилик тухуналди, рак уьзуьр авайди винел акъудунин дуьшуьшар 21 процентдин артухариз алакьнава.

Чиновникди гьакIни къейд авурвал, Урусатда саки 60 процент буьвелар (опухоль) 1 ва 2-стадийра авайла тайинарзава. Адан гафаралди, и азар квайди виликамаз чир хьайила, инсандин сагъламвилин гьакъиндай къабулзавай серенжемри хъсан нетижаяр гудайди вилив хуьз жеда.

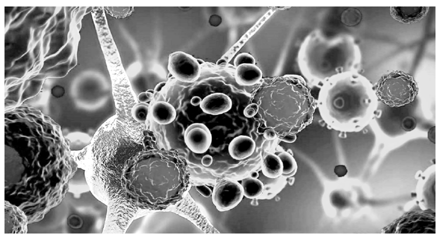

Рекъемар раижна

Росстатдин делилралди, 2023-йисан сифтегьан кIуьд вацра уьлкведа 953 агъзурни 222 бицIек дидедиз хьана. Ведомстводи къейдзавайвал, и муддатда кечмиш хьанвай агьалийрин кьадар 1 миллионни 305 агъзурни 513 касдиз барабар я. Идакай «Росстатдин хабарар» телеграм-каналди хабар гузва.

Чешмеди кхьизвайвал, уьлкведа алай йисан январь-сентябрь варцара инсанар кечмиш хьунин кьадар, алатай йисан и муддатдив гекъигайла, 9,9 процентдин ва ханвай аялрин кьадар 3,2 процентдин тIимил хьанва. ГьвечIи аялар кечмиш хьунин кьадар лагьайтIа, 2022-йисан сифтегьан 9 вацрав гекъигайла, 11,7 процентдин агъуз аватнава.

Кьилди къачуртIа, алай йисан тек са сентябрдин вацра 103 агъзурни 35 чагъа дидедиз хьана. Гьа са вахтунда и муддатда уьлкведа 135 агъзурни 794 кас кечмиш хьана. 2023-йисан сентябрдин вацра агьалияр кечмиш хьунин кьадар, 2022-йисан и муддатдив гекъигайла, - 10,1 процентдин, ханвай аялрин кьадар - 8,4 процентдин, гьвечIи аялар кьинин кьадар - 14, 1 процентдин агъуз аватнава.

Пис патахъай таъсирзава

Калифорниядин университетдин алимри тайинарнавайвал, бес кьадар гьерекатдик тахьунин карди инсандихъ рикIинни дамаррин начагъвилер хьунин хаталувал артухарзава. Ахтармишунрин нетижаяр «Oxford University Press» (OUP) журналда чапнава. Идакай «Gazeta.ru» изданиди кхьизва.

Чешмеди къейдзавайвал, алимри физический гьерекатди инсандин сагъламвилиз ийизвай таъсирдиз талукь тир темадай виликдай кьиле тухвай ругуд кIвалах веревирд авуна. Малум хьайивал, гьар юкъуз тIимил гьерекатдик квай ва ацукьнавай уьмуьр тухузвай инсан ИБС (ишемическая болезнь сердца), гипертония ва тромбоз хьтин уьзуьррикди начагъ хьунин къурхулувал ава.

Къейдзавайвал, физический упражнениляр авуникди, винидихъ тIварар кьунвай начагъвилер арадал атунин вилик пад кьаз хьун мумкин я. Алимри тайинарнавайвал, гьатта 5 декьикьада хьайитIани бедендиз хийирлу и серенжемар кьилиз акъудиз хьайитIа, гьам рикIин, гьамни дамаррин кIвалахдиз еке менфят жеда. ГьакIни къейдзавайвал, зур сятда инсанди тренировкаяр ва сейр авуртIа, и крарини инсандиз бедендин артухан заланвиликай магърум жез ва ивида шекердин кьадар тIимилариз куьмекда, гьа са вахтунда диабетди винел пад къачунин хаталувални агъузарда.

Ахтармишунар кьиле тухвай ксари лугьузвайвал, катуни, тади гьалда къекъуьни ва я гурарай виниз экъечIуни рикIин жукIумар мягькемарзава. И серенжемар кьиле тухуни, санлай къачурла, вири бедендиз хъсан патахъай таъсирзава. Амма алимрин гафаралди, садлагьана беден гужа гьатдай къайдада гьерекатдин серенжемар кьиле тухунин лазимвал авач. ИкI, пешекарри са акьван гьерекатдик квачир уьмуьр тухузвай ксариз яхдиз къекъуьн ва кIвачел акъвазна кIвалахун меслят къалурзава.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство
367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 «а»
РД-дин «Дагъустан» «Этномедиахолдинг» ГБУ-дин руководителдин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди
А.Гъ. ЮСУПОВ
Тел/Fax. 66-00-25

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЬИМОВ
Тел/Fax. (872-2) 66-00-60
E-mail: Lezgigazet@etnomediadag.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К.Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГЬИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН ВА ЛИТЕРАТУРАДИН
М.Т. АЛИМОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р.С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62

КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Р. РАМАЛДАНОВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава.

Газет алакъадин, информациядин технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекьяй Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управленидин 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ№ТУ05-00420
Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гъанвай делилрин дуьзвилин ва керчеквилин патахъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гьатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 «а». Печатдин кIвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:
Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 18.00

Газет **«Издательство» «Лотос»** ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6691

(Гь) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.
(12+) - Икьван яшар хьанвайбуру кIелрай.

Мубаракрай!

И йикъара Астрахандин госмедуниверситетдин 105 йис тамам хьуниз талукьарнавай мярекат кьиле фена. Вуздин муаллимриз ва студентриз и лишанлу вакъиа мубарак авурдалай кьулухъ, Астрахандин областдин губернатор Игорь Бабушкина университетдин са жерге къуллугъчийривни студентрив государстводин шабагьар вахкана.

Шад жедай кар ам я хьи, шабагьриз лайихлу хьайибурун арада чи ватанэгьли, бине Докъузпара райондин Миграгърин хуьряй тир машгьур хирург **Элдар Абдурагьимович КЧИБЕГОВНИ** ава.

Яргъал йисара здравоохраненидин хиле гьакъисагъвилелди зегьмет чIугунай медицинадин илимрин доктор, профессор Э.Кчибеговав И.Бабушкина Астрахандин областдин губернатордин патай – Разивилин чар, РФ-дин илимдин ва высший образованидин министерстводин патай Гьуьрметдин грамота вахкана.

«Лезги газетдин» редакциядин коллективди чи машгьур ватанэгьлидиз нубатдин агалкьунар мубаракзава.

Пуд муьгъ ремонтнава

Чи мухбир

РД-дин транспортдин ва рекьерин майишатдин министерстводин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, «Хатасуз ерилу рекьер» проектдин сергьятра аваз Дагъустанда пуд муьгъ ремонтна кутягьнава. Абурун умуми яргъивал 435 метрдиз барабар я.

ИкI, «Мегьарамдхуьр – Ахцегь – Рутул» шегьре рекьин 40-километрдилай 54-километрдал кьван мензилда рекьериз къуллугъзавайбуру тIебии тушир тадаракар, гьа гьисабдай яз, Самур ва Усугъчай вацIарал эцигнавай кьве муьгъ ремонтна, гьакIни абурал кIватI жезвай яд кьерехдиз акъуддай рекьер туькIуьрна.

«Мамрач – Ташкапур – Аракандин муьгъ» рекьин 23-километрдилай 30-километрдал кьван мензилда пешекарри 6 метрдин яргъивал алай муьгъ ремонтна, гьакIни яд кьерехдиз акъуддай къурулуш михьна, ремонтна.

РикIел хкин, къенин юкъуз, «Хатасуз ерилу рекьер» проектдин сергьятра аваз, Дагъустан Республикадин 113,3 километр рекьера ремонтдин кIвалахар акьалтIарнава, гьакIни Махачкъаладин, санлай къачурла, 12 километр рекьер талукь тир къайдадиз гъанва.

Кроссворд

ТуькIуьрайди – Магьад МЕГЬДИЕВ

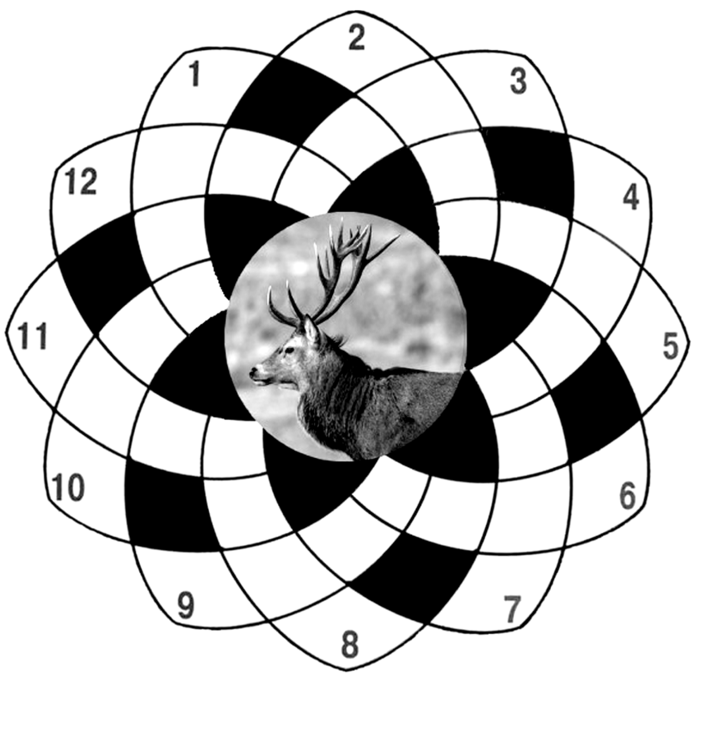

1. Писатель Гьажикъулиеван тIвар. **2.** Шадвилин лишан. **3.** ЧIагъарин жинсинин къуш. **4.** Шикилдай акваавай гьайван. **5.** Жими затI алцумунин уьлчме (урус гаф). **6.** «Гуьне» гафунин антоним. **7.** ХъенчIин турба. **8.** Азият. **9.** Экъуьгъун, къаргъиш. **10.** СтIал Сулейманан уьмуьрдин юлдашдин тIвар. **11.** Туьгьмет, тегьне. **12.** Гьелягь, къурху.

«ЛГ»-дин 45-нумрадиз акъатай чайнворддин жавабар:

1. Самур. **2.** Рябет. **3.** Темпелвал. **4.** Луткун. **5.** Накьв. **6.** ВикIегьвал. **7.** Люксембург. **8.** Гужлувал. **9.** Лекь. **10.** КьачIахъан. **11.** Набататчивал. **12.** Лирли. **13.** Искендеров. **14.** Ватан. **15.** Насигьат.

2024-йис патал
Лезги газет
кхьихь!
индексар: йисанди - ПП200
6 вацранди - ПП171

газетдин къимет почтадин отделенийрай:
йиса - 1112 манатни 25 кепек
6 вацра - 556 манатни 08 кепек

«Дагпечатдин» киоскрай:
йиса - 450 манат
6 вацра - 225 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай «Дагпечатдин» киоскра ва «Лезги газетдин» редакцияда кхьиз жеда.

Чи бухгалтериядай:
«Лезги газетдин» редакциядай чпи хутахдайбур:
йиса - 325 манат
6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Газет кхьинин патахъай суалар пайда хьайитIа, экуьнин сятдин 9-далай нянин сятдин 6-далди и нумрадиз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72.

«Лезги газетдин» редакциядай маса гузвай ктабар

«Лезги чIал чирин» (авторар – М.Ибрагьимов, К.Ферзалиев) - 300 м.
«100 тапшуругъ» (авторар – М.Ибрагьимов, К.Ферзалиев) - 200 м.
«Етим Эмин (1840-1880)» (автор – М.Куьреви) – 300 м.
«ЦIувай куз тахьай цIарар...» (Етим Эминан шиирар) – 300 м.
«Пси-пси псайди» (автор – П.Фатуллаева) – 300 м.
«Лезги гьарфар» (автор – П.Фатуллаева) – 230 м.
«Лезги халкьдин махар» (туькIуьрайди – П.Фатуллаева) – 350 м.
«Лезги халкьдин махар» (урус чIалал, туькIуьрайди – П.Фатуллаева) – 350 м.
«СукIра» (Омар Хайяман рубаияр; таржумачи – М.Куьреви) – 300 м.
«Мусурман хуьдай къеле» (таржумачи – Я.Мегьамедов) – 150 м.
«Исламдин эдебар, ахлакьар ва дуьаяр» (автор – Я.Мегьамедов) – 150 м.
«Тажвид-илим» (автор – Я.Мегьамедов) – 100 м.
«Пайгъамбаррин варисар» (автор – Я.Мегьамедов) – 100 м.
«Инсаниятдиз чешнелу ксар» (автор – Я.Мегьамедов) – 150 м.
«Пак Къуръан ва адан манайрин таржума лезги чIалал» (таржумачи – Я.Мегьамедов) – 1100 м.
«Пайгъамбардин уьмуьрдин рехъ» (автор – Я. Мегьамедов) – 500 м.
«Дуьньядин эхир. Къияматдин йикъан лишанар» (гьазурайди – Я.Мегьамедов) – 800 м.
«ЧIехи гунагьар» (автор – Я.Мегьамедов) – 100 м.
«Аллагьдин ТIвarariз ва Сифетриз талукь къайдаяр» (автор – Я.Мегьамедов) – 100 м.
«Асирдин рехъ» («Лезги газетдин» тарихдикай, гьазурайди – М.Жалилов) – 800 м.
«Эллериз къадир хьайитIа…» (авторар – А.Исмаилов, М.Ибрагьимов) – 300 м.
«Баркаллу лезгияр» (автор – К.Ферзалиев) – 500 м.
«Курах – гордый, горный край» (автор – Н.Ибрагьимов) – 500 м.
«Кьисметдин къекъуьнрал» (гьикаят; автор – Н.Ибрагьимов) – 500 м.
«Зегьерлу кьисас» (гьикаят; автор – Н.Ибрагьимов) – 500 м.
«Чи тIал-квал» (публицистика; автор – Н.Ибрагьимов) – 500 м.
«Тарни тIвар» (гьикаят; автор – М.Къадимов) – 300 м.
«Веревирдер» (публицистика; автор – М.Жалилов) – 1000 м.
«Шарвилидин экуь руьгь» (автор – М.Жалилов) – 300 м.
«Денедин тар» (шиират; автор – Х.Хаметова) – 300 м.
«V-VII классра лезги чIалан ва эдебиятдин тарсар-гьуьжетар» (автор – К.Ферзалиев) – 150 м.
«Виш кроссворд» (автор – К.Ферзалиев) – 200 м.
«Руьгьдин вилер амазма захъ» (Кьуьчхуьр Саидан шиирар; туькIуьрайди – Мурад Саид) – 300 м.
«Мискискарин тарих» (урус чIалал, автор – Г.Агацарский) – 500 м.
«Вахт къведа» (автор – Хуьруьг Лукьман) – 300 м.
«Халкьдин руьгьдин гевгьерар» (автор – Н.Шихнабиев) – 300 м.